

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Kamil Vacík

Ukládání trestů v aplikační praxi

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: doc. JUDr. at Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.

Tematický okruh: Trestní právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 8. června 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou (bez příloh) má 292 191 znaků včetně mezer.

Mgr. Kamil Vacík

V Praze 8. června 2021

Na tomto místě bych rád poděkoval panu doc. JUDr. at Bc. Tomáši Gřivnovi, Ph.D., pověřenému akademickému pracovníkovi, za jeho odborné vedení, vstřícný přístup a rady ke zpracování této práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Stručný úvod do problematiky trestání.....	3
1.1. Systém trestů, zásady trestání.....	3
1.2. Účel trestu.....	4
1.3. Zásady pro ukládání trestů.....	5
2. Realizace zásad pro ukládání trestů při opakovaném ukládání trestů jednomu pachateli.....	8
2.1. Pachatel trestného činu.....	8
2.2. Pachatel z pohledu soudce okresního soudu.....	8
2.3. Postupné ukládání trestů – řetězení výchovných trestů.....	10
2.3.1. Důsledky řetězení trestů.....	15
2.4. Osvědčení.....	18
2.5. (Ne)přihlížení soudu k osvědčeným rozhodnutím.....	19
2.6. Okolnosti mající vliv na opakované uložení výchovných trestů.....	21
2.7. Kumulace trestů zákazu činnosti.....	23
2.8. Souběh trestných činů.....	24
2.8.1. Právní úprava.....	26
2.8.2. Řešení nesprávně uloženého samostatného trestu namísto trestu souhrnného.....	27
2.8.3. (Ne)zrušení usnesení o podmíněném propuštění z VTOS po uložení souhrnného trestu.....	31
2.8.4. Nařízení trestu odnětí svobody po uložení souhrnné trestu.....	32
2.8.5. Nejednotná rozhodovací praxe soudů.....	33
2.8.6. Kumulace trestů – právní úprava de lege ferenda.....	35
3. Specifika ukládání trestů po zkráceném přípravném řízení.....	37
3.1. Přehled právní úpravy zkráceného přípravného řízení od 1. 1. 1970.....	37
3.2. Zkrácené přípravné řízení se zadrženou osobou.....	39
3.2.1. Zadržený podezřelý – občan ČR.....	40
3.2.2. Zadržený podezřelý – cizí státní příslušník.....	41
3.2.3. Právo na obhajobu, nutná obhajoba.....	42
3.2.4. Právní úprava de lege ferenda.....	48
4. Trest odnětí svobody v aplikační praxi.....	50

4.1.	Charakteristika trestu.....	50
4.2.	Zákonné limity pro uložení trestu.....	53
4.3.	Zkušební doba a osvědčení.....	53
4.4.	Ukládání trestu odnětí svobody za přečin zanedbání povinné výživy.....	55
5.	Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody	61
5.1.	Vývoj právní úpravy podmíněného propuštění	61
5.2.	Možnost soudu přihlídnout k včasnému nástupu do VTOS a k plnění povinnosti nahradit škodu u odsouzených za přečiny	64
5.3.	Aplikace zákonných kritérií při podmíněném propuštění	66
5.4.	Vliv pracovního zařazení odsouzených ve VTOS na recidivu.....	73
5.5.	Materiální zajištění odsouzených po propuštění.....	74
6.	Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení.....	76
6.1.	Maximální výměra přeměněného trestu domácího vězení	76
6.2.	Zájem odsouzených o přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení	78
6.3.	Věcná příslušnost soudu	80
6.3.1.	Přeměna trestu – složení senátu	84
6.4.	Zaměstnání odsouzených po výkonu trestu vs. exekuce	85
6.4.1.	Probační dům	86
7.	Peněžitý trest v aplikační praxi.....	88
7.1.	Nápravné opatření.....	88
7.2.	Vývoj právní úpravy peněžitého trestu.....	89
7.3.	Výměra trestu	91
7.4.	Osoba pachatele vylučující možnost uložení peněžitého trestu	94
7.5.	Nářízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody a jiné alternativy rozhodnutí do 30. 9. 2019	94
7.5.1.	Kritéria nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody.....	95
7.6.	Uložení peněžitého trestu vedle trestu odnětí svobody	99
7.6.1.	Příklad z rozhodovací praxe – rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 42 T 15/13	101
7.7.	Peněžitý trest vs. pokuta	104
8.	Trest vyhoštění v aplikační praxi.....	106
8.1.	Listina základních práv a svobod	106
8.2.	Vývoj právní úpravy od roku 1990.....	106

8.3. Funkce trestu vyhoštění	107
8.4. Uložení trestu vyhoštění vedle jiného trestu.....	109
8.5. Vyhoštění a občan Evropské unie.....	111
8.6. Výkon trestu vyhoštění	115
8.7. Mladistvý a trest vyhoštění.....	117
8.8. Kolize trestu vyhoštění a mezinárodní ochrany	118
8.9. Upuštění od výkonu zbytku trestu vyhoštění	119
8.10. Další důsledky trestu vyhoštění	120
8.11. Kritéria Evropského soudu pro lidská práva	120
8.12. Trest vyhoštění vs. správní vyhoštění.....	121
Závěr	123
Seznam zkratk	127
Seznam použitých zdrojů.....	128
Seznam příloh	136
Příloha 1: Opisy RT – příklady kumulace výchovných trestů.....	137
Příloha 2: Výkazy přeměněných trestů v roce 2020	141
Příloha 3: Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ust. § 10a	144
Ukládání trestů v aplikační praxi	145
Sentencing in practice	147

Úvod

Soudní moc je v České republice, tak jako v jiných moderních demokratických právních státech, jednou ze tří základních složek státní moci. Právní stát je založen mimo jiné na respektování základních práv a svobod každého jedince. Trestní právo České republiky pak respektuje dvě základní zásady, kterými jsou zásady: „nullum crimen sine lege“ (žádný trestný čin bez zákona) a „nulla poena sine lege“ (žádný trest bez zákona). Základní principy, na kterých je soudní moc založena, včetně samotné nezávislosti soudní moci, jsou v právním řádu České republiky zakotveny v člancích 81 až 89 Ústavy České republiky (úst. zákon č. 1/1993 Sb.). Právo na soudní a jinou právní ochranu je současně zakotveno i v Listině základních práv a svobod vyhlášené ústavním zákonem č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jež je základním kamenem ústavního pořádku České republiky.

V předkládané práci postupně rozebírám tři různé druhy trestů a jejich ukládání v praxi. Jedná se o trest odnětí svobody, který je trestem univerzálním, neboť jej lze uložit za spáchání kteréhokoli trestného činu,¹ a s jeho ukládáním jsou spojeny komplexní úvahy soudců o výměře tohoto trestu. Následují samostatné kapitoly o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a o již zrušené možnosti přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení, které svým obsahem přesahují obecnou problematiku ukládání trestů v aplikační praxi.

Druhým zkoumaným okruhem je peněžitý trest, jenž představuje základní majetkovou sankci.² Rovněž u peněžitého trestu mají soudy možnost relativně široké diskrece.

Samostatná kapitola je v závěru práce věnována trestu vyhoštění, který pro specifický okruh pachatelů trestné činnosti, jimž je ukládán, představuje vhodný předmět zkoumání v rámci této rigorózní práce.

Předkládaná rigorózní práce se věnuje právě oblasti soudcovské diskrece uvnitř zákonných mantinelů pro ukládání jednotlivých trestů, a to především s ohledem na preventivní (výchovní) i represivní účel trestu ve vztahu k pachateli trestného činu. Výzkumnou otázku proto lze formulovat takto: Jaká hlediska by měl soudce zvažovat

¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). s. 409. ISBN 978-80-7502-380-3.

² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik. s. 259. ISBN 978-80-87576-93-9.

při rozhodování o druhu a výměře trestu s ohledem na preventivní i represivní účel trestu odnětí svobody, peněžitého trestu a trestu vyhoštění?

Přes 11 let působím na pozici soudce soudu prvního stupně. Nejdříve jsem byl zařazen na trestním úseku Okresního soudu v Lounech, následně Obvodního soudu pro Prahu 9, a nyní Městského soudu v Praze. V této rigorózní práci se chci zabývat problematikou ukládání trestů z pohledu soudce prvního stupně, a to ve vztahu k otázkám, se kterými se při aplikaci trestních či jiných právních norem musí vypořádat, některými interpretačními problémy, vývojem právních norem a judikaturou, které na rozhodování soudce mají vliv. Kromě toho se budu zabývat i některými dalšími tématy, která s takovým rozhodováním souvisejí, jako je osoba pachatele, ochrana společnosti, bezpečnostní politika státu, rozdílná rozhodovací praxe soudů, či způsob novelizace trestněprávních norem.

V souvislosti s uvedenými hledisky se budu zabývat také účelem trestu, jeho smyslem pro společnost, skutečným a možným vlivem na osobu, které se ukládá. Nelze odhlédnout také od sociálních aspektů u osob, které páchají trestnou činnost, i snahy státu či nestátních institucí o působení na pachatele trestné činnosti s cílem předcházet páchání trestné činnosti či omezit recidivu.

Ve své práci jsem se zčásti soustředil na případy, ve kterých je pachatel opakovaně soudně trestán, a to ve vztahu k otázce, zda nadužívání výchovných trestů v konečném důsledku nevede k výkonu nepřiměřených represivních trestů. Zaměřil jsem se proto jak na aplikaci zásad pro ukládání trestů, tak na jejich uplatnění ve zjednodušeném řízení před soudem a dále pak u trestu odnětí svobody, jako trestu, který je stále společností chápán jako základní prostředek trestní represe, tedy jako základní a nejefektivnější prostředek k trestání a nápravě pachatelů trestných činů. Takový pohled veřejnosti je do určité míry dán i tím, že většina ostatních druhů trestů má svou obdobu i v jiných oborech práva. Z ostatních druhů trestů jsem se pak zabýval peněžitým trestem, jehož aplikaci u okresních soudů podstatně eliminují poměry pachatele a trestem vyhoštění, při jehož aplikaci soudy dosud zcela nepřijaly myšlenku občanství Evropské unie.

Mgr. Kamil Vacík

1. Stručný úvod do problematiky trestání

Dříve, než se budu zabývat samotnou problematikou ukládání trestů v aplikační praxi, bych se chtěl stručně zmínit o systému trestů a zásadách pro ukládání trestů tak, jak jsou vymezeny doktrinárně a upraveny v trestním zákoníku.

1.1. Systém trestů, zásady trestání

Systém trestů lze definovat jako „uspořádání jednotlivých druhů trestů podle závažnosti, podle postihovaných zájmů a vzájemné vztahy mezi jednotlivými tresty.“³ Tento systém je v platné právní úpravě upraven zejména v první, obecné části trestního zákoníku, a to v hlavě páté, která upravuje trestní sankce, tedy tresty a ochranná opatření.

V prvním díle hlavy páté trestní zákoník upravuje zákonnost trestních sankcí a jejich přiměřenost. Zakazuje, aby jejich výkonem byla ponížena lidská důstojnost. Druhý díl pak upravuje obecné zásady pro jejich ukládání, možnosti upuštění od potrestání, dohled, druhy trestů včetně trestu výjimečného, podmínky ukládání jednotlivých trestů a jejich výkon, podmíněné odsouzení, podmíněné propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody, podmíněné upuštění od výkonu jiných trestů, které se v praxi projevuje zejména podmíněným upuštěním od výkonu trestu zákazu činnosti, nejčastěji ukládaného jako zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu. Dále pak upravuje započítání vazby a trestu a zánik možnosti výkonu trestu z důvodu promlčení.

Zvláštní část trestního zákoníku pak upravuje u jednotlivých skutkových podstat druhů trestů, které lze za daný trestný čin uložit a trestní sazby.

Právní úprava soustavy trestů se od roku 1990 posunula od retributivní justice k justici restorativní. Základním východiskem retributivní justice je retribuce, tedy potrestání pachatele, nikoliv náprava předchozích poměrů. Důležitý je zde trest, a to trest odnětí svobody, nikoliv tresty alternativní.⁴

Naproti tomu restorativní justice klade důraz na to, aby si pachatel uvědomil svou odpovědnost za spáchaný trestný čin, usiloval o náhradu způsobené újmy i obnovu

³ JELÍNEK, J. Op. cit., s. 403.

⁴ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 468, ISBN 978-80-7400-042-3.

narušených vztahů.⁵ Jinými slovy cílem restorativní justice je, aby došlo k nápravě následku, který pachatel trestným činem způsobil. Napravit by se měl i samotný pachatel, což napomůže k jeho opětovné integraci zpět do společnosti⁶. Tato koncepce se projevuje zejména v rozšiřování druhů alternativních trestů, tedy trestů, které nejsou spojeny s výkonem trestu odnětí svobody.⁷ Kromě podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody jsou to zejména nově zavedené tresty obecně prospěšných prací a domácího vězení, ale i další tresty, zejména pak často ukládané peněžité tresty.⁸ První výrazná změna v soustavě trestů se projevila zrušením trestu smrti, který byl k 1. 7. 1990 nahrazen v ustanovení § 29 výjimečným trestem odnětí svobody nad 15 let do 25 let nebo trestem na doživotí.⁹

1.2. Účel trestu

Trest v sobě musí pro dosažení svého nejobecnějšího smyslu, jímž je ochrana společnosti před kriminalitou, skloubit jak prvek represe, který je i s ohledem na společenskou nebezpečnost trestných činů zásadním hlediskem, tak i prvek výchovný, resp. preventivní.¹⁰ Prevence i represe musí být v každém individuálním případě chápána vyváženě a trest nesmí být prostředkem řešení jiných společenských problémů.¹¹

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. v ustanovení § 23 ve znění účinném od 1. 7. 1990 stanovil, že „účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti“.

Trestní zákoník, na rozdíl od trestního zákona č. 140/1961 Sb., účel trestu výslovně nestanoví. Konkretizaci účelu trestu ve znění zákona nahradily zásady trestání, kam lze zařadit zásady zákonnosti, přiměřenosti, individualizace použitých sankcí,

⁵ MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckova edice právní instituty. s. 13. ISBN 978-80-7400-756-9.

⁶ MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra.

⁷ ŠČERBA, Alternativní tresty, s. 31.

⁸ ŠČERBA, Alternativní tresty, s. 31.

⁹ Trestní zákoník účinný od 1. 1. 2010 v ust. § 54 stanovil výjimečný trest nad 20 let do 30 let nebo na doživotí

¹⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. II. ÚS 243/03, publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. U 17/33 SbNU 395.

¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 1998, sp. zn. IV. ÚS 463/97, publikován ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. N 47/10 SbNU 313.

personality sankce, neslučitelnosti určitých druhů sankcí u téhož pachatele a humanity sankcí.¹²

1.3. Zásady pro ukládání trestů

Obecné zásady pro ukládání trestů jsou v trestním zákoníku upraveny v ustanovení § 39. Soud je povinen přihlížet k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele, k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy.¹³ Soud by měl přihlížet také k chování pachatele po činu, tedy zda se snažil nahradit škodu či jinak odstranit škodlivé následky činu. Pokud jde o spolupracujícího obviněného, pak soud musí přihlídnout k významu, jakým přispěl k objasnění činu. Se spolupracujícím obviněným se soudce okresního či obvodního soudu zpravidla v praxi nesetká, neboť je tento institut využíván zpravidla u nejzávažnější trestné činnosti. Dále je soud povinen přihlížet k účinkům a důsledkům, které lze od trestu očekávat pro budoucí život pachatele.

Soud se tedy zabývá otázkou, jakým trestem co nejúčelněji na pachatele zapůsobit tak, aby trestnou činnost již neopakoval, a aby byl současně motivován k náhradě škody či jinému způsobu odstranění škodlivého následku. Dále se zabývá otázkou, jakým nejmenším možným zásahem do jeho života lze těchto cílů dosáhnout. Konečně se soud musí zabývat i otázkou, kdy je namístě, aby trest působil i vůči společnosti v rámci odstrašení od páčání trestné činnosti, tedy generální prevence. Ve Spojených státech amerických se v tomto kontextu užívá pojem „just deserts“, což je teorie, „že trest by měl odpovídat zločinu, a že při zvažování rozsudku by se měl především zvažovat trest“.¹⁴

Při volbě druhu a stanovení výměry trestu pak soud zohledňuje polehčující a přitěžující okolnosti, které jsou v trestním zákoníku demonstrativně vyjmenovány v §§ 41 a 42.

Uložení trestu musí být vždy založeno na individuálním posouzení trestní věci. Přesto, že skutkové okolnosti mohou být teoreticky totožné, ve spojení s okolnostmi souvisejícími s osobou pachatele, je každý případ a s ním spojené rozhodnutí o druhu

¹² JELÍNEK, op. cit., s. 399-400.

¹³ Srov. § 39 trestního zákoníku.

¹⁴ INCIARDI, James A. *Trestní spravedlnost: Ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*. Praha: Victoria Publishing, 1994. s. 780. ISBN 80-85605-30-9.

a výměře trestu vždy jedinečné. Na druhé straně by rozhodnutí soudu mělo být do jisté míry předvídatelné v tom smyslu, že za obdobné trestněprávní jednání srovnatelných osob pachatelů, by měl následovat podobný trest, co se týče druhu i výměry. Princip individualizace má umožnit soudci posuzovat odlišné případy odlišně a obdobné případy obdobně na základě určitých pravidel; jeho cílem je tedy právě najít zmiňovanou rovnováhu mezi určitostí a flexibilitou s cílem uložení spravedlivého trestu.¹⁵

Kromě dvou základních přístupů k ukládání trestů, široké soudcovské diskrece a snahy o principiálnější a transparentnější ukládání trestů, je možné vidět ukládání trestů také z jiného než právního hlediska, a to například sociologického. Tito odborníci poukazují na skutečnost, jakým způsobem jsou tresty ukládány, proč jednotliví aktéři jednají určitými způsoby a co tato zjištění vypovídají o tom, co tito aktéři (soudci, osoby podílející se na výkonu trestu, pachatelé) považují za podstatné při ukládání trestů.¹⁶

Soudce by měl také při úvaze o trestu zvažovat, zda není v daném případě vhodné využít některého z tzv. odklonů trestního řízení. U prvotrestaných osob se nejčastěji jedná o zvážení možnosti podmíněného zastavení trestního stíhání, nebo úvahy o tom, zda samotné projednání věci před soudem bez uložení trestu, není s ohledem na osobu obviněného dostatečné. Zásadním benefitem odklonu pro obviněného je, že není stigmatizován záznamem v rejstříku trestů, není tedy limitován např. při hledání zaměstnání, neboť „čistý“ trestní rejstřík je vyžadován zaměstnavateli nejen tam, kde podmínku bezúhonnosti stanoví zákon.

Významným faktorem, který má vliv na soudní diskreci při ukládání trestu je návrh státního zástupce na uložení trestu. Ačkoliv soudce není jeho návrhem vázán, musí jej promítnout do svých úvah a určitým způsobem by se měl s tímto návrhem při uložení trestu vypořádat, a to případně i v odůvodnění uloženého trestu. Mírou diskrece státního zástupce při navržení trestu se zabýval JUDr. Jakub Drápal, který ji demonstroval na doporučeních Rady generálního konzula v Nizozemsku. Zde na konkrétních příkladech popisuje snahu o strukturování diskrece na základě

¹⁵ Drápal, J. Individualizace trestů v České republice: Jak určujeme tresty a co o tom víme? Státní zastupitelství, Wolters Kluwer ČR, 1/2018, s. 9. ISSN 1214-3758.

¹⁶ Drápal J., Základní přístupy k ukládání trestů, Státní zastupitelství, Wolters Kluwer ČR, 5/2020, s.8, ISSN 1214-3758.

objektivních kritérií při zachování možnosti individuální diskrece státního zástupce, při navrhování trestu.¹⁷

¹⁷ Drápal, J. *Doporučení pro státní zástupce, jak navrhovat tresty*: Je možné se inspirovat z nizozemské úpravy? *Státní zastupitelství*, Wolters Kluwer ČR, 6/2020, s. 9. ISSN 1214-3758.

2. Realizace zásad pro ukládání trestů při opakovaném ukládání trestů jednomu pachateli

2.1. Pachatel trestného činu

Pachatelem trestného činu, jde-li o osobu fyzickou, je trestně odpovědná fyzická osoba, která bezprostředně spáchala trestný čin.¹⁸ Pojem bezprostředně pak znamená, že jde i o osobu, která se na spáchání činu podílela formou účastenství, stejně tak je pachatelem i osoba, která se o spáchání trestného činu pokusí nebo jej připravuje spáchat za předpokladu, že je příprava takového trestného činu trestná.¹⁹ Trestní zákoník upravuje pojem pachatele v § 22 odst. 1. Pachatelem je ve smyslu § 25 trestního zákoníku osoba starší 15 let, neboť osoba, která tohoto věku nedosáhla, není trestně odpovědnou. Věk pachatele mladšího osmnácti let, tedy dítěte, má vliv nejen na druh výchovných či trestních opatření, které soud může za spáchání trestného činu, zde provinění, mladistvému pachateli uložit, ale má vliv i na procesní práva takového pachatele, jakými jsou právo na obhajobu, okruh osob oprávněných podat opravný prostředek, neveřejnost trestního řízení včetně hlavního líčení nebo maximální délka vazebního stíhání.

2.2. Pachatel z pohledu soudce okresního soudu

Z pohledu soudce soudu prvního stupně existuje podle mého názoru několik základních určujících faktorů, které ovlivňují soudcovu úvahu, jaký druh a výměru trestu stanoví, nebo které ho vedou k úvaze ke zvolení jiného postupu, tzn. bez současného uložení trestu. Jsou jimi kromě skutkových okolností a právní kvalifikace činu okolnosti související s osobou pachatele, tedy dosavadním způsobem jeho života, trestní minulostí, osobními a majetkovými poměry včetně zdravotního stavu obviněného. Ten přímo vylučuje uložení některých druhů trestů, neboť by je obviněný nemohl vykonat (zejména trest obecně prospěšných prací a domácího vězení). Dále to je postoj obviněného ke spáchané trestné činnosti, postoj k uložení některých druhů trestu, tam kde jej zákon vyžaduje (trestu obecně prospěšných prací a trestu domácího vězení). Přesto, že tyto faktory mají zásadní vliv na případnou „převýchovu“ nebo naopak recidivu pachatele, tak některé z nich, např. vliv

¹⁸ JELÍNEK, op. cit., s. 206.

¹⁹ JELÍNEK, op. cit., s. 207.

zaměstnanosti na páčání trestné činnosti, nejsou z hlediska statistiky a trestněprávní politiky státu sledovány ani žádným způsobem vyhodnoceny.

Dle mých osobních zkušeností typický pachatel stojící před soudem prvního stupně (zejména před okresními soudy) je osoba nemajetná, se základním či nedokončeným středoškolským vzděláním. Je často osobou bez zaměstnání, nezřídka není ani evidována v evidenci nezaměstnaných na úřadu práce.²⁰ Pokud byl pachatel schopen se v minulosti na úřadu práce zaevidovat, je často pro nedostavení se na schůzku na úřad práce ve stanovené termínu sankčně vyřazen dle § 5 písm. c) zákona o zaměstnanosti. Následkem vyřazení je skutečnost, že se příštích šest měsíců nemůže nechat opětovně zaevidovat jako nezaměstnaný. Z této skutečnosti pak plyne jeho povinnost hradit si zdravotní pojištění, a pokud tak nečiní, roste mu dluh na pojistném. Pro představu od 1. 1. 2021 činí pojistné na zdravotní pojištění pro osoby bez zdanitelných příjmů, jakou je osoba nezaměstnaná a neevidovaná na úřadu práce, 2052 Kč.²¹ Vyřazená osoba ztrácí také nárok na dávky pomoci v hmotné nouzi. Významná část takových osob má také nestabilní bydliště. Důvodem častých změn místa jejich pobytu bývá zpravidla nezaplacení nájemného, v důsledku čehož jsou nuceni se vystěhovat. Dále pak tyto osoby často žijí na ubytovnách, případně v různých chatách, zahrádkářských koloniích, zemědělských areálech, dokonce i ve stanech či přímo na ulici. Tyto sociální poměry pak eliminují možnost soudu při výběru druhu trestu, kdy pro nestabilní bydliště nelze uložit trest domácího vězení, pro nemajetnost, zadlužení, nebo pro probíhající osobní bankrot (aniž bychom hodnotili, jak došlo k jeho schválení), nelze ukládat peněžitý trest a pro absenci pracovních návyků nelze často uložit ani trest obecně prospěšných prací. Uložení trestu obecně prospěšných prací často vylučuje lenost a nezodpovědnost těchto osob, kdy se obviněný nedostaví na Probační a mediační službu ČR (dále jen „PMS“) ke zjištění jeho postoje k prověření možnosti uložení tohoto druhu trestu, případně se nedostaví k nařízenému hlavnímu líčení. Možnost výběru druhu trestu se tak velmi zúží, soudci někdy zbývají v podstatě jen dvě možnosti, kdy zvažuje, zda výkon trestu odnětí svobody podmíněně odloží s možností stanovení dalších povinností či omezení, nebo uloží trest odnětí svobody jako nepodmíněný.

²⁰ Srov. § 30 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

²¹ Výpočet dle § 2 a násl. zákona č. 592/92 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění.

2.3. Postupné ukládání trestů – řetězení výchovných trestů

U méně závažné trestné činnosti, zejména u všech přečinů, pak okresní a obvodní soudy jako soudy prvního stupně zpravidla ukládají nejprve výchovné tresty, což souvisí s pojetím českého trestního práva založeného na konceptu restorativní justice. Volba druhu a výměry trestu je ovlivněna okolnostmi spáchané trestné činnosti a osobou pachatele, a to v rámci stanovených zákonných kritérií. Např. netrestanému pachateli trestného činu krádeže je zpravidla nejprve uložen trest odnětí svobody v kratší výměře s podmíněným odkladem na krátkou zkušební dobu, např. do dvou roků, případně je uložen trest obecně prospěšných prací v dolní polovině zákonné trestní sazby, nebo trest peněžitý. Pokud si taková osoba nevezme z odsouzení ponaučení, znovu se dopustí trestné činnosti, pak je jí zpravidla uložen znovu některý z výchovných druhů trestů. U opakované majetkové trestné činnosti se při druhém odsouzení zpravidla jedná o trestný čin krádeže podle § 205 odst. 2 trestního zákoníku, tedy krádež často se způsobenou škodou v řádu stokorun (alkohol nebo drogistické zboží), tedy se škodou nižší než 10 tisíc Kč, tedy nižší než nikoli nepatrnou ve smyslu § 138 odst. 1 trestního zákoníku. Pokud byl pachateli v pořadí jako první uložen trest obecně prospěšných prací, pak se zpravidla obrátí sled uložených výchovných trestů a následuje trest odnětí svobody s podmíněným odkladem.

Teoreticky se jako vhodný druh trestu u majetkové trestné činnosti jeví uložení peněžitého trestu. Pachatel méně závažné majetkové trestné činnosti ale tento druh trestné činnosti většinou páchá právě z důvodu své špatné materiální situace, což uložení tohoto druhu trestu vylučuje. Lze namítnout, že pro nemajetnou osobu je uložení nízkého peněžitého trestu citelné, a že tedy půjde o efektivní nástroj k jeho nápravě. V praxi by bylo podle mě obtížné např. u osoby žijící na hranici hmotné nouze posuzovat otázku vymahatelnosti takového trestu, zejména pak ve vykonávacím řízení.

Pokud již krátce po sobě dvakrát soudně trestaná osoba stále nevede řádný život, tedy nevedla ho ve zkušební době podmíněného trestu odnětí svobody ani po dobu výkonu trestu obecně prospěšných prací, případně ve dvou „podmínkách“, je zřejmé, že účelu trestu nebylo dosud výchovnými tresty dosaženo. Trestaná osoba nezměnila své chování, k její nápravě nedošlo.

Soud, který rozhodoval ve vztahu ke stejnému pachateli jako první v pořadí, má několik možností. Může nařídit veřejné zasedání za účelem rozhodnutí, zda se odsouzený osvědčil ve zkušební době, tedy k posouzení, zda vedl řádný život

v době výkonu trestu, včetně toho, jak na něj zapůsobil další uložený trest. Současně by také měl zkoumat, zda odsouzený uhradil škodu, nebo splnil jiná soudem uložená omezení či povinnosti. Protože se ve shora uvedeném případě odsouzený znovu dopustil majetkové trestné činnosti, krádeže, škoda zpravidla není nahrazena ani zčásti a hrozba nařízení výkonu trestu odsouzeného od opakování trestné činnosti neodradila. Pokud soudci veřejné zasedání nařídí, část z nich rozhodne o prodloužení zkušební doby, nebo jiným zpřísnění trestu, někteří přistoupí jen k domluvě. Pokud se jedná o teprve druhé odsouzení, soudce často veřejné zasedání nenařídí a do spisu zapíše pokyn, aby bylo chování odsouzeného ve zkušební době vyšším soudním úředníkem nadále sledováno. Pokračuje se tedy ve sledování skutečnosti, jestli odsouzený po druhém odsouzení vede řádný život, včetně sledování řádného výkonu v pořadí druhého uloženého trestu, např. obecně prospěšných prací. Přesto, že o tomto v pořadí druhém uloženém trestu nemá soudce pravomoc rozhodovat, přístup k jeho výkonu je zásadní pro zhodnocení probíhající nápravy odsouzeného. Na odsouzeného je tedy opakovaně působeno výchovným trestem, což je jistě v souladu s restorativním pojetím českého trestního práva, zejména pokud jde o méně závažnou trestnou činnost.

Osobně jsem se nejčastěji setkával s recidivou u trestného činu krádeže kvalifikované podle § 205 odst. 2 trestního zákoníku často spojené s poškozením cizí věci podle § 228 trestního zákoníku, ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 trestního zákoníku, zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku. Tato má zkušenost odpovídá i policejním statistikám, kdy právě tyto trestné činy patří mezi nejčastěji oznamované trestnými činy.²²

V praxi se velmi často stává, že si odsouzený z druhého odsouzení ponaučení nevezme a trestnou činnost opakuje. Mimo to, trest obecně prospěšných prací často vykoná zčásti, případně jej nevykoná vůbec. Žádné z obou odsouzení tak není spojeno s fikcí neodsouzení. Příčinami, které vedou k tomuto stavu, jsou podle mého názoru zejména sociální poměry odsouzeného, který pochází z nefunkční rodiny, má neúplné vzdělání, nebyl nikdy veden k práci, zodpovědnosti, respektu k autoritám a dále skutečnost, že výchovné tresty, které dosud reálně nezačal vykonávat, pro něj neměly žádné konkrétní negativní následky. Pro takového odsouzeného není

²² srov. Statistické přehledy kriminality za rok 2020. Poslední změna 8. 7. 2020, [cit. 15. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>.

podstatné, zda má záznam v rejstříku trestů, stejně tak pro něj v této chvíli není důležité, že mu hrozí nařízení výkonu trestu, jeho přeměna v jiný druh trestu nebo skutečnost, že mu byl uložen trest zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu. Veřejnost by při třetím postavení stejného pachatele před soud patrně již očekávala uložení represivního trestu odnětí svobody, neboť výchovný účinek dosud uložených trestů nebyl naplněn, odsouzený se nenapravil, o nápravu neusiloval a stále nerespektuje společenské normy. Skutečnost, jaký trest je odsouzenému nakonec uložen, závisí nejen na zákonných kritériích, konkrétních okolnostech spáchaného činu a osobních poměrech pachatele, ale také na místě spáchání činu, se kterým souvisí místní příslušnost soudu. V neposlední řadě záleží na osobě soudce a přístupu státního zástupce, zda trest, často uložený trestním příkazem, bude akceptovat. V popsané situaci je odsouzenému často znovu uložen trest odnětí svobody s podmíněným odkladem, ačkoliv je skutek spáchán ve zkušební době dříve uloženého trestu odnětí svobody. Je zpravidla stanovena delší zkušební doba, např. na čtyři nebo pět let, a současně je stanoven dohled probačního úředníka. Za situace, kdy má odsouzený vykonánu např. polovinu z dříve uloženého trestu obecně prospěšných prací, mu je uložen další trest obecně prospěšných prací.

Zde se dostávám z mého pohledu k zásadnímu problému, který řeší každý soudce v souvislosti s ukládáním trestu, a jehož řešení by mělo být i předmětem trestněprávní politiky státu ve vztahu k prevenci kriminality, ale i ke způsobu výkonu trestů odnětí svobody, a to nikoliv jen s ohledem na stesky na neustále přeplněné věznice. V popsaném případě jde o pachatele, který byl dosud trestán jen výchovnými tresty, a pokud i třetí výchovný trest nepovede k jeho nápravě a trestnou činnost znovu spáchá, bude již při uznání viny čtyřikrát soudně trestanou osobou. Jak by vypadalo trestání takové osoby nadále, závisí opět na konkrétním posouzení posledního případu. Zásadní skutečností je, že kromě čtvrtého, případně dalšího trestu uloženého v pořadí, dojde nakonec k uložení represivního trestu odnětí svobody, a pak se „vrací do hry“ všechny dříve uložené tresty za předpokladu, že již nedošlo, zpravidla ze zákona, k jejich osvědčení či nenastala fikce neodsouzení. Zásadní otázkou tedy je, kdy by měl soudce již přistoupit k uložení represivního trestu tak, aby šlo o trest uložený dle zákonných kritérií, a aby současně šlo o trest efektivní, vedoucí k nápravě pachatele a ochraně společnosti.

Kumulace trestů může ve svém důsledku vést k nepřiměřeně uloženému trestu. Kumulací trestů se zabýval opakovaně i Ústavní soud. Ten ve svém nálezu ve spojení

s výjimečnou možností ponechat podmíněné odsouzení ve smyslu § 86 odst. 1 TrZ v platnosti uvedl, že tato možnost může spočívat i v kumulaci výkonů trestů odnětí svobody, která je v celkové výměře nepřiměřená závažnosti spáchané trestné činnosti nebo osobě pachatele. Zde Ústavní soud rozhodnutí o přeměně trestu zrušil, a to zejména s ohledem na to, že se soudy nevypořádaly s argumenty odsouzeného, proč by k přeměně trestu výjimečně dojít nemělo a porušily tak právo na spravedlivý proces podle § 36 odst. 1 Listiny.²³

V jiném svém rozhodnutí v souvislosti s přeměnou nevykonaného zbytku trestu obecně prospěšných prací a nařízenému výkonu trestu odnětí svobody, v jehož zkušební době se odsouzený neosvědčil, jejichž výkon navazoval na jiné již nařízené tresty odnětí svobody a podle stěžovatele mu tak prodloužili dobu výkonu trestu o 17 měsíců na 53 měsíců, Ústavní soud konstatoval, že by byl oprávněn zasáhnout pouze v případě extrémního vybočení ze zákonných kritérií stanovených pro takové rozhodnutí, nebo pokud by výjimečnost okolností případu spočívala v kumulaci výkonu trestů odnětí svobody, která by byla v celkové výměře nepřiměřená závažnosti spáchané trestné činnosti nebo osobě pachatele.²⁴

Níže uvedený opis rejstříku trestů podle mého názoru demonstruje nesprávnou soudní praxi, kdy pachateli je opakovaně uložen trest odnětí svobody, jehož výkon je vždy podmíněně odložen. Pochybnost nad tímto postupným ukládáním trestu plyne i z opětovně uloženého dohledu při čtvrtém odsouzení, kdy takto uložený trest s přihlédnutím s trestem uloženým u třetího záznamu může stěží obstát. Patrně by bylo možné takto uložený trest odůvodnit po provedeném hlavním líčení, nikoliv v případě, kdy je uložena „čtvrtá podmínka“ v pořadí, ačkoliv soudce obviněného neviděl a nemohl tak shledat jakékoliv zásadní skutečnosti, které by ho k tomu vedly.

²³ Nález ze dne 30. 7. 2019, sp. zn. II. ÚS 4022/18.

²⁴ Usnesení ze dne 14. 1. 2020 I. ÚS 3294/19, [ÚS 1228/2020].

Opis z rejstříku trestů pachatele BF²⁵

Obsah evidence Rejstříku trestů České republiky:

- 1) Okresní soud Mělník - Dat. rozhodnutí: 24.11.2005, 2T 200/2005, § 250 odst. 1,2 zák. č. 140/1961 Sb., Odnětí svobody podmíněně, výměra - počet měsíců: 10, zkušební doba - datum do: 14.12.2007, osvědčení se: 10.04.2008
- 2) Okresní soud Louny - Dat. rozhodnutí: 15.12.2016, Dat. právní moci: 30.12.2016, 15T 165/2016, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 21.12.2016, § 274 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody podmíněně, výměra - počet měsíců: 6, zkušební doba - datum do: 30.12.2018, počet roků: 2, nařízení výkonu: 09.09.2017, trest byl změněn na Odnětí svobody nepodmíněně, výměra - počet měsíců: 6, zařazení výkonu: S dozorem, Zákaz činností, výměra - počet roků: 2, zákaz činnosti: Zákaz řízení motorových vozidel
- 3) Obvodní soud Praha 1 - Dat. rozhodnutí: 18.05.2017, Dat. právní moci: 18.05.2017, 8T 51/2017, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 18.05.2017, § 205 odst. 1A Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, výměra - počet měsíců: 9, zkušební doba - datum do: 18.11.2018, počet měsíců: 18
- 4) Obvodní soud Praha 5 - Dat. rozhodnutí: 06.09.2017, Dat. právní moci: 11.10.2017, 30T 109/2017, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 02.10.2017, § 205 odst. 2 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, výměra - počet roků: 1, zkušební doba - datum do: 11.10.2020, počet roků: 3, přiměřená omezení a povinnosti

Při ukládání druhého a dalšího trestu v pořadí je pro naplnění jejich účelu a jejich efektivitu potřeba, aby soudy důsledně kontrolovaly, jaký účinek měl na chování odsouzeného předchozí trest, či tresty, jak splnil soudem uložené povinnosti či omezení. Nejčastěji jde o povinnost k náhradě škody nebo k zaplacení dlužného výživného. Pokud tyto povinnosti či omezení odsouzený neplnil, musí soud zjistit, zda mu v tom bránily nějaké, na jeho vůli nezávislé, objektivní okolnosti. I v případě, že se odsouzený např. osvědčil ve zkušební době podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody, by se měl soud zabývat otázkou splnění těchto povinností, nebo tím, zda k osvědčení nedošlo ze zákona v důsledku nečinnosti soudu. Tato zjištění by měl vzít v potaz při ukládání trestu, když posuzuje osobu obviněného a zvažuje, jakým druhem trestu lze dosáhnout jeho nápravy.

Jak plyne z opisu rejstříku trestů odsouzené S.P.,²⁶ tato byla v roce 2018 5x soudně trestána pro majetkovou trestnou činnost, když jednou byl trest uložen jako souhrnný. Přesto jí byl v dubnu 2019 uložen druhý trest obecně prospěšných prací, a to za situace, kdy běžely dvě zkušební doby podmíněně odložených trestů odnětí svobody. U obou trestů byl současně stanoven dohled nad obviněnou a předchozí trest obecně prospěšných prací nebyl vykonán.

²⁵ Další příklady kumulace výchovných trestů dle opisů z rejstříku trestů – příloha 1.

²⁶ Příloha 1.1.

2.3.1. Důsledky řetězení trestů

Kumulace výchovných trestů má dva základní negativní dopady. Prvním takovým dopadem, za situace, kdy je obviněnému uložen v pořadí první represivní trest, a on je již recidivistou, je skutečnost, že tento trest svůj výchovný potenciál pozdním uložením ztratil. V okamžiku jeho uložení, nebo v situaci, kdy je přeměněn jiný druh trestu či nařízen výkon prvního trestu odnětí svobody, dojde zpravidla k nařízení výkonu či k přeměnám dalších dříve uložených výchovných trestů. Postupně uložené tresty, které má současně vykonat, představují relativně dlouhé omezení osobní svobody, často i ve výměře nad 5 let. Zpravidla jde o první trest, který má faktické důsledky na život odsouzeného, je proto pravděpodobné, že i trest v kratší výměře by mohl vést k naplnění jeho účelu. Právě s ohledem na delší výměru vykonávaného trestu, je zde riziko, že odsouzený nebude motivován ke své nápravě a nebude o ni usilovat. Do výkonu trestu nastupuje osoba, která nerespektuje společenské normy, spáchala trestnou činnost opakovaně s vědomím, že tresty pro ni nemají žádný negativní dopad. Páchání trestné činnosti jí zevšednělo, neměla důvod od něj upustit. Výstižně to uvedl jeden odsouzený, který ve veřejném zasedání při výslechu ke své žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „VTOS“) ke své recidivě uvedl, že se domníval, že je nesmrtelný, že krást v podstatě ani nemusel a pokud by ho soudy zavřely dříve, prý by už dávno přestal.²⁷

U odsouzených, kteří vykonávají první trest odnětí svobody přesto, že byli již několikrát soudně trestáni, je z hlediska soudce komplikované posouzení jejich žádosti o podmíněné propuštění. Odsouzený je sice poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody, často formálně splňuje zákonná kritéria pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody po výkonu jedné třetiny z vykonávaného trestu či postupně uložených trestů. Pokud byl ale v posledních 10 letech např. pětikrát či vícekrát soudně trestán, může soudce dojít k závěru, že od něj lze očekávat, že nyní v případě podmíněného propuštění povede řádný život? Kromě obtížného splnění této zákonné podmínky je často komisí věznic hodnocen negativně jako osoba se sklony k páčání trestné činnosti, nerespektující společenské normy, a která se bude vracet do svého původního problematického sociálního prostředí. Pro negativní rozhodnutí soudce svědčí kromě četnosti předchozích odsouzení skutečnost, že dosud uložené výchovné tresty nevedly k jeho nápravě, nenahradil způsobenou škodu, a to ani zčásti, neplnil

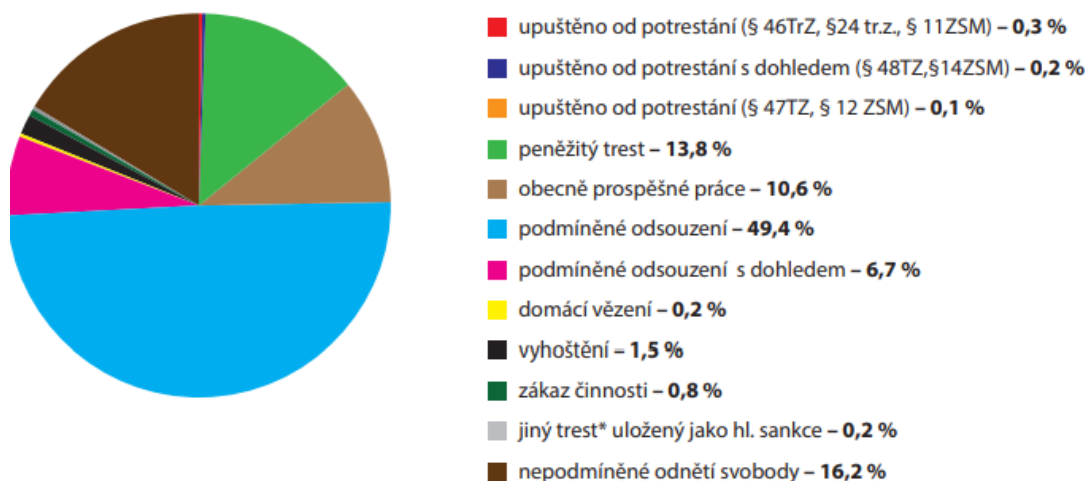
²⁷ vyjádření nebylo protokolováno

podmínky dohledu či jiné uložené povinnosti či omezení. Právě chování odsouzeného po činu svědčí o tom, zda si odsouzený své pochybení uvědomil a usiluje o svou nápravu.

Druhým negativním dopadem řetězení výchovných trestů je pak kumulace trestů samotná spočívající až v nepřiměřené délce vykonávaného trestu. Odsouzený, z pohledu věznice prvotrestaný, vykonává trest odnětí svobody, který vede k dlouhodobému přerušování jeho sociálních vazeb (pokud nějaké měl a nebyly závadové). U typově méně závažné trestné činnosti je tak první represivní trest často zbytečně dlouhý pro případnou nápravu odsouzeného, dochází k jeho institucionalizaci ve věznicích a v neposlední řadě je výkon takového trestu pro společnost, nejen finančně, nákladný.

V posledních letech, zhruba od doby krátce před amnestií prezidenta republiky²⁸, byly soudy kritizovány za přílišnou přísnost a rigidnost při ukládání trestů. Ta měla spočívat v ukládání trestů odnětí svobody na úkor trestů výchovných. Popravdě tomu tak není, jak plyne např. z následujícího grafu.

Struktura sankcí ukládaných jako hlavní v roce 2019 v %

Jiný trest zahrnuje tresty propadnutí věci, zákaz pobytu, propadnutí majetku, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a trestní opatření propadnutí věci a zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Graf 1: Struktura sankcí ukládaných jako hlavní v roce 2019 v %²⁹

Ve skutečnosti je řada vykonávaných trestů odnětí svobody důsledkem nařízení výkonu podmíněných trestů nebo přeměněny trestů obecně prospěšných prací.³⁰

²⁸ Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášení pod č. 1/2013 Sb.

²⁹ SCHEINOST, M.a kol., *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019*, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2020, s. 42, ISBN 978-80-7338-187-5.

³⁰ Příloha č. 2 – zdroj Ministerstvo spravedlnosti – výkaz ze statistických listů za rok 2020, Srov. Statistický list S-SL-T Ministerstva spravedlnosti – Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření

Zásadní otázkou tak je, kdy by již měl být pachateli uložen represivní trest namísto trestu výchovného. Jeho včasné uložení může ve svém důsledku vést k tomu, že odsouzený bude nakonec potrestán mírněji než při opakovaném nedůsledném ukládání výchovných trestů. Dříve se napraví a jeho potrestání bude pro společnost nejen z ekonomického hlediska levnější. Pokud se podíváme na obrázek RT na str. č 14, pak v pořadí čtvrté odsouzení pachatele vedlo k uložení čtvrtého trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem výkonu trestu. Může být soudce v tomto případě přesvědčen, že tento druh výchovného trestu je dostatečný a povede k nápravě pachatele, když tomu tak v minulosti již třikrát nebylo? Navíc třetí a čtvrtý skutek byly spáchány relativně krátce po sobě. Už u třetího odsouzení bylo třeba si položit otázku, zda takto uložený trest může obstát ve vztahu k zákonným zásadám pro jeho uložení. V popsáném případě lze z opisu rejstříku vyčíst, že šlo ve čtvrtém případě o zkrácené řízení se zadrženou osobou, kdy se odsouzený i státní zástupce vzdali práva odporu a trestní příkaz ihned nabyl právní moci.

Případné nadužívání výchovných trestů, které pak vede k nepřiměřeně dlouhému výkonu prvního trestu odnětí svobody, nelze z dostupných statistik vyčíst. Druhy a počty ukládaných trestů či jejich výkon sledovány jsou. Ve vztahu ke konkrétnímu pachateli však nelze jednoduše sledovat, kolik trestů odnětí svobody mu bylo postupně nařízeno ke „společnému“ výkonu prvního nepodmíněného trestu. Jsou-li mu postupně nařízeny čtyři tresty odnětí svobody k jejich výkonu, promítne se to jen do statistiky tohoto trestu. V praxi lze tento problém identifikovat z rejstříku trestů, zejména pak v souvislosti s rozhodováním o žádostech o podmíněné propuštění z VTOS. Tento stav by bylo možné eliminovat změnou právní úpravy, která by upravila kritéria např. pro opětovné uložení podmíněně odloženého trestu odnětí svobody za situace, kdy obviněný měl v době spáchání činu v jiné věci stanovenou zkušební dobu podmíněného trestu odnětí svobody. Došlo by tím k určitému omezení soudní diskrece, které by však nevyloučilo individuální posouzení okolností případu. Včas uložený trest odnětí svobody, a to i trest v krátké výměře, může u některých pachatelů vést k jejich nápravě, kdy si uvědomí, že tuto cenu, ztrátu osobní svobody, za spáchanou trestnou činnost platit nechtějí.

2.4. Osvědčení

S řetěžením výchovných trestů úzce souvisí také rozhodování o osvědčení odsouzeného ve zkušební době podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody. Ve zkušební době je odsouzený povinen vést řádný život a dostát povinnostem a omezením, která mu soud stanovil. Při rozhodnutí o tom, zda se odsouzený ve zkušební době osvědčil, ale i při dalším trestání stejného pachatele, soud sleduje, zda byla odsouzenému v rámci zkušební doby uložena nějaká omezení, povinnosti, nebo dohled, a jak k jejich plnění přistoupil. Pokud odsouzený ve zkušební době vedl řádný život, soud je povinen rozhodnout o jeho osvědčení. V opačném případě v průběhu zkušební doby, nebo po jejím skončení, rozhodne, zda odsouzený trest vykoná. Výjimečně může soud s ohledem na okolnosti případu či osobu odsouzeného ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i pokud odsouzený zaviněl příčinu k nařízení trestu. Současně stanoví dohled, přiměřeně prodlouží zkušební dobu maximálně o dva roky, nebo stanoví dosud neuložená přiměřená omezení či povinnosti. Nejzávažnějším důsledkem rozhodnutí o osvědčení pro další trestání stejného pachatele je zákonná fikce neodsouzení upravená v § 83 odst. 4 trestního zákoníku. Na pachatele se tak hledí, jako by nebyl odsouzen. To platí i v případě, že soud zaviněně o osvědčení nerozhodne do 1 roku od uplynutí zkušební doby. Odsouzení, u kterého bylo rozhodnuto o osvědčení odsouzeného, již nemůže být přitěžující okolností při dalším ukládání trestu. Při řešení otázky, zda se podmíněně odsouzený osvědčil, rozhodují pouze skutečnosti spadající do zkušební doby. Přitom je nutné přezkoumat chování odsouzeného po celou zkušební dobu.³¹

Obdobné důsledky jako osvědčení má výkon některých druhů trestů. V praxi pak zejména trestu obecně prospěšných prací, trestu zákazu činnosti nebo od 1. 10. 2020 peněžitého trestu uloženého za jiný trestný čin než zvláště závažný.³² U ostatních druhů trestů pak musí dojít k zahlazení odsouzení, které má stejné účinky.³³

³¹ PÚRY, František. § 83 [Rozhodnutí o podmíněném odsouzení]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník (EVK). 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1036. ISBN 978-80-7400-428-5.

³² Změněno zákonem č. 333/2020 Sb., do účinnosti novely byl výkon peněžitého trestu spojen s fikcí neodsouzení jen pokud byl uložen za nedbalostní trestné činy.

³³ Srov. § 106 zák. č. 40/2009 Sb.

2.5. (Ne)přihlížení soudu k osvědčeným rozhodnutím

Ustanovení § 41 trestního zákoníku stanoví pod písmenem o) jako polehčující okolnost, že pachatel vedl před spácháním činu řádný život. Naopak ustanovení § 42 písm. p) trestního zákoníku jako přitěžující okolnost stanoví, že pachatel již byl pro trestný čin odsouzen.

Důvodová zpráva k institutu osvědčení upraveného v ust. § 83 a 86 trestního zákoníku neobsahuje žádné zdůvodnění tohoto institutu či jeho smysl, což je patrně důsledkem toho, že jde o pasáž převzatou z předchozí právní úpravy. K zahlázení odsouzení pak uvádí, že „účelem zahlázení odsouzení je umožnit pachateli, aby při splnění určitých podmínek byly odstraněny nepříznivé důsledky jeho odsouzení, které přetrvávají i po výkonu trestu a které by mu mohly ztěžovat uplatnění v dalším životě. Protože stanovené podmínky odsouzeného pobízejí k tomu, aby vedl řádný život, má zahlázení odsouzení též výchovný charakter.“³⁴ Protože jsou důsledky obou institutů v podstatě totožné, lze tuto větu vztáhnout i k institutu osvědčení. Z důvodové zprávy plyne, že prvotním smyslem tedy bylo umožnit odsouzenému vést další život bez stigmatu odsouzení, ve vztahu k případnému opakování trestné činnosti zpráva mlčí.

Nezřídka soudce řeší otázku, jaký druh a výměru trestu uložit v případě, kdy před soudem stojí pachatel, který byl v minulosti opakovaně soudně trestán různými druhy trestů, často jen výchovnými, a přesto trestnou činnost opakuje. Pokud jsou všechna či většina předchozích odsouzení zahlázena či osvědčena, pak k nim s ohledem na shora uvedené nemůže přihlížet jako k přitěžující okolnost.

Ustanovení § 39 jako jedno ze základních kritérií stanoví, jak je shora uvedeno, že soud mimo jiné přihlíží k dosavadnímu způsobu vedení života pachatele a k možnosti jeho nápravy. Pachatel má v opisu rejstříku trestů pět záznamů, všechny pro trestné činy krádeže. První dvě odsouzení jsou tresty odnětí svobody s podmíněným odkladem jejich výkonu, u třetího odsouzení bylo upuštěno od potrestání, čtvrtým trestem byly obecně prospěšné práce, které odsouzený v průběhu probíhajícího trestního řízení vykonal a o účincích jejich výkonu byl poučen. Stojí tedy před soudem popáté pro úmyslnou majetkovou trestnou činnost, páchá ji v průběhu posledních 6 let, současně soud nezjistil, že by se dopustil přestupků, nepracuje, a není zřejmé, odkud bere prostředky

³⁴ Srov. důvodovou zprávu k zákonu č. 40/2009 Sb.

na obživu. Ani jedno z předchozích odsouzení není přitěžující okolností. Soudce však přesto odsouzení „vidí“ v opisu rejstříku trestů.

Pokud jsou taková odsouzení uvedena v opisu z rejstříku trestů, je jistě záměrem zákonodárce, aby soud věděl, jaká osoba před ním stojí, a to bez ohledu na zahlazení odsouzení. Pokud by soud trestní minulost pachatele neznal, nemohl by správně posoudit osobnost pachatele, jeho nebezpečnost pro společnost, sklony k páčání trestné činnosti obecně či určitého druhu. Nemohl by také zvážit vhodnost uložení ochranných opatření,³⁵ přiměřených povinností, omezení, či dohledu. Při stanovení výměry trestu by tedy soud k zahlazeným odsouzením přihlížet neměl. Ve vztahu k druhu trestu a dalším opatřením či omezením by ale měl přihlídnout k dosavadnímu způsobu vedení života obviněného, a to z důvodu, aby zvolil druh trestu, který může vést k jeho nápravě. Soud tedy může konstatovat, že předchozí výchovné tresty nevedly k nápravě pachatele, že na něj neměly výchovný účinek, a proto volí jiný druh trestu. Na základě opisu z rejstříku trestů by si soud měl vyžádat spisy k zahlazeným odsouzením, aby zjistil, jaký byl postoj pachatele k uloženým povinnostem, omezením a zejména pak k náhradě škody, kdy například u opakování trestného činu zanedbání povinné výživy je úhrada dlužného výživného zásadní skutečností. Umožňuje to současně soudu učinit závěr, že dosud uložené tresty jej neodradily od opakování obdobné trestné činnosti, tedy nápravy pachatele nelze dosáhnout dříve uloženými druhy trestů. Je tak proto možné i v případě, že všechna předchozí odsouzení jsou spojena s fikcí neodsouzení, aby soud po posouzení všech zákonných kritérií dle § 39 trestního zákoníku uložil pachateli i represivní trest odnětí svobody. S ohledem na absenci přitěžující okolnosti předchozího trestání by takový trest měl být uložen při spodní hranici trestní sazby. Lze se domnívat, že i takto uložený trest může vést k nápravě odsouzeného, neboť na něj bude poprvé působeno represivním trestem odnětí svobody.

Jak plyne z judikatury³⁶, o osvědčení, na rozdíl od neosvědčení, může soud rozhodnout až po skončení zkušební doby. Okamžik osvědčení ve zkušební době ze zákona, např. podmíněného odsouzení, není vždy totožný se vznikem fikce neodsouzení. Pokud byl např. pachateli za úmyslný trestný čin uložen vedle

³⁵ Pokud nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, není dostatečně konkrétní, resp. pokud nehrozí aktuálně, postrádá nezbytnou míru reálnosti či má jen všeobecný a neurčitý charakter potenciálnosti, není splněna podmínka pro jeho uložení, a to ani v ambulantní formě. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 7 Tdo 98/2013, publikováno pod č. 73/2013 Sb. rozh. tr.

³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soud ČSSR ze dne 31. 3. 1963, sp. zn. 7 Tz 20/64, publikováno pod č. 32/1964-II Sb. rozh. tr.

podmíněného trestu odnětí svobody také peněžitý trest, nastane fikce neodsouzení až okamžikem právní moc usnesení o zahlázení.³⁷

2.6. Okolnosti mající vliv na opakované uložení výchovných trestů

Faktorů pro opakované ukládání výchovných trestů je více. Některé plynou ze samotného pojetí našeho trestního práva jako práva restorativního, některé souvisejí s právní úpravou jako takovou, jiné pak s okolnostmi spáchaného skutku, charakteristikou pachatele, nebo se samotným fungováním orgánů činných v trestním řízení.

Dalším vnějším faktorem je nepřímý tlak ze strany občanské společnosti, orgánů veřejné moci nebo soudních funkcionářů. Jsou to tlaky nepřímé, ale nepochybně soudci vnímané. Tlak se projevuje v důrazu na statistiku určitých trestů, zařazením speciálních seminářů ve smyslu „jak snadněji ukládat peněžitý trest“, „širší využití alternativních trestů“, „využití institutu podmíněného propuštění“, články či vyjádřeními politických či soudních funkcionářů. O nepřímém tlaku zde hovořím proto, že ačkoliv v dané chvíli nedojde k žádné změně legislativy, je prezentováno, že některý z trestů (v posledních letech peněžitý trest, předtím trest domácího vězení) je málo využíván. Pokud budeme vycházet z nezávislého postavení soudce, pak ten by při znalosti trestního práva měl znát všechny druhy trestů a v trestní věci rozhodovat tak, aby bylo dosaženo účelu trestního řízení, tedy nápravy pachatele tím nejmírnějším, ale účinným prostředkem. Takovým prostředkem nemusí být jen trest, může např. využít odklonů, či po projednání věci upustit od uložení trestu.

Prostředkem takového tlaku jsou často speciálně zaměřené statistiky, jejich medializace apod. V posledních letech jde také o snahu soustavy státního zastupitelství o větší ukládání peněžitých trestů, jejichž uložení je někdy státními zástupci až nesmyslně prosazováno i ve věcech, kde je zjištěna nemajetnost obviněných a současně trestnou činností nezískali větší majetkový prospěch. V době, kdy byl zaveden trest domácího vězení bez současného zavedení elektronického monitoringu výkonu tohoto trestu, to pak byly statistiky sledující počet uložených trestů v jednotlivých okresech, kdy úkolovány byly k prosazení častějšího ukládání tohoto druhu trestu střediska PMS, která se snažila působit směrem k jednotlivým soudcům.

³⁷ PÚRY, František. § 83 [Rozhodnutí o podmíněném odsouzení]. In: ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. s. 1036. ISBN 978-80-7400-428-5.

Tlak ustal v momentě, kdy probačním úředníkům nebyly propláceny přesčasy za kontroly prováděné v noci či o víkendech, a namísto toho si museli vybírat náhradní volno. Kontrola výkonu trestu navíc byla velmi časově náročná.

Pokud jde o peněžitý trest, jak je uvedeno ve zprávě ČTK z 30. 1. 2018, představili tehdejší předseda Nejvyššího soudu ČR Pavel Šámal a nejvyšší státní zástupce Pavel Zeman novelu trestních předpisů k peněžitému trestu, podle které se mělo u majetkových trestných činů prioritně uvažovat o uložení peněžitého trestu. Byly v té době pořádány semináře s propagací tzv. odklonů. Snahy o ukládání peněžitých trestů a užívání odklonů ze strany obou institucí byly dány mimo jiné obsazeností věznic.³⁸ Je otázkou, jestli právě tyto instituce mají řešit přeplněnost věznic, když prvním impulsem k jejich řešení je zejména s tím spojená finanční náročnost trestu odnětí svobody. Je věcí moci zákonodárné, jaká jednání se rozhodne postihovat prostředky trestního práva, stejně tak je její odpovědností, aby k takovému postihu vytvořila potřebné materiální podmínky, včetně možnosti výkonu uložených trestů. Velké procento odsouzených osob na 100 000 obyvatel je odrazem stavu společnosti, nikoliv pouhé přísnosti soudů, a je třeba ji řešit ucelenou státní politikou prevence kriminality, která musí mít svůj počátek u výchovy dětí a mládeže ze sociálně či jinak znevýhodněných rodin. Takové sociální prostředí je významným kriminogenním faktorem, který může soudce menšího okresního soudu pozorovat při své rozhodovací praxi, pokud soudí více členů stejné rodiny.

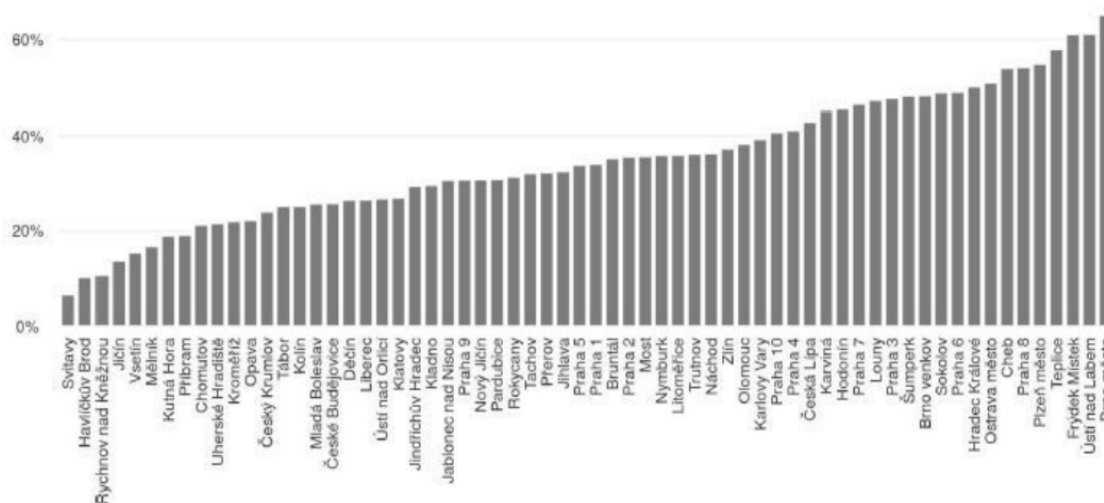
Dalším faktorem majícím vliv na kumulování trestů, je osoba soudce. Shora jsem popsal situace, jak může vypadat ukládání výchovných trestů na počátku „trestní kariéry“ recidivisty, pokud tresty nevedou k jeho nápravě a on trestnou činnost stále opakuje. Soudci v některých případech včas nepřistoupí na uložení represivního trestu, jeho první uložení se odkládá do doby, kdy osoba, která je poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody, má např. 5 i více odsouzení. Vliv na rozhodnutí, jaký druh trestu je vhodné uložit, má také plynutí času, a to i za situace, že osoba páchá trestnou činnost kontinuálně bez větších časových prodlev, neboť u některých výchovných trestů dojde k jejich výkonu či k osvědčení. Proto soudy znovu uloží výchovný trest, často přes skutečnost, že s osvědčením nebyla spojena fikce neodsouzení. Dalším faktorem je, že soudy, pokud rozhodují ve zjednodušeném řízení před samosoudcem,

³⁸ Počet peněžitých trestů se v posledních dvou letech zdvojnásobil, poslední změna 31. 1. 2018/00:00, [cit. 1. 5. 2021]. <https://www.pravniprostor.cz/aktuality/aktuality/pocet-penezitych-trestu-se-v-poslednich-dvou-letech-zdvojnasil>

at' už se zadrženou osobou nebo bez jejího zadržení, upřednostní z různých „praktických“ důvodů vydání trestního příkazu před nařízením hlavního líčení. Věc je tedy rychle skončena, což je kritérium statisticky velmi sledované, podle kterého se hodnotí výkonost soudce i soudu. Soudy v takovém případě zpravidla vychází jen z opisu z rejstříku trestů ve vztahu k posouzení osoby pachatele, a nezkoumají například, jestli u předchozí trestné činnosti nahradil škodu, uhradil dlužné výživné, či hradí běžné výživné. Tedy i určitá pohodlnost soudců někdy vede k řetězení trestů.

Rozdílnou diskreci soudců jednotlivých okresních soudů lze vyčíst např. z následujícího grafu, kde je zobrazeno procento uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody za opakované spáchání trestného činu krádeže:

Graf 2: % NEPO trestů za opakovanou krádež (§ 205 odst. 2 TZ), 2012–2014

Graf 2: % NEPO trestů za opakovanou krádež (§ 205 odst. 2 TZ), 2012-2014³⁹

2.7. Kumulace trestů zákazu činnosti

Zajímavým případem kumulace trestů je kumulace trestu zákazu činnosti, a to trestu spočívajícího v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu. K řetězení zpravidla dochází v souvislosti s ukládáním trestů trestními příkazy. Pokud je ukládán trest zákazu činnosti, pak je zpočátku ukládán trestním příkazem zpravidla vedle jiného druhu trestu. Při opakování trestné činnosti přes dříve uložené výchovné tresty je nakonec uložen trest zákazu činnosti vedle trestu odnětí svobody, a to i v případech,

³⁹ Drápal, J. *Metody měření vlivu nepodmíněného trestu odnětí svobody na recidivu (aneb přiřazujeme pachatelům tresty náhodně)*, Trestní právo, Wolters Kluwer ČR, 4/2018, 5 s. ISSN 1211-2860

kdy má odsouzený z předchozích odsouzení ještě vykonat např. 3 a více let tohoto druhu trestu, někdy dokonce i deset let. Ke kumulaci trestu zákazu činnosti u obviněného dojde právě proto, že soudce vydávající trestní příkaz si je vědom toho, že znovu ukládaný podmíněný trest odnětí svobody, je trestem, s ohledem na osobu pachatele, mírným. Proto trestní příkaz „zprísni“ delším trestem zákazu činnosti ve výměře tří až pěti let. Postupně uložené tresty vedou k tomu, že odsouzený nemůže získat řidičské oprávnění mnoho následujících let, o svou nápravu pak neusiluje a je k ukládaným trestům lhostejný. Domnívám se, že by bylo vhodné se zabývat otázkou rozlišení maximální trestní sazby u přečinů a zločinů, včetně rozlišení maximální možné celkové výměry postupně uložených trestů.

2.8. Souběh trestných činů

S kumulací trestů souvisí také mnohost spáchaných trestných činů. O souběh trestných činů jde v případě, kdy pachatel spáchá dva nebo více trestných činů dříve, než byl pro některý z nich odsouzen, tj. než je soudem prvního stupně vyhlášen odsuzující rozsudek.⁴⁰ Moment vyhlášení tohoto rozsudku je pak určující pro odlišení recidivy, resp. nepravé recidivy, od souběhu trestných činů. V závislosti na době, kdy je pachatel za jednotlivé trestné činy trestán, tedy zda současně nebo postupně, např. v důsledku postupného odhalení trestné činnosti, nebo v závislosti na délce trestního řízení, je pak ukládán úhrnný nebo souhrnný trest. Pokud je za všechny činy v souběhu trest ukládán současně, soud ukládá trest úhrnný, pokud jsou tresty ukládány postupně, pak je ukládán trest souhrnný, a to bez ohledu na to, zda o souhrnném trestu rozhoduje stejný soud. Pokud se pachatel více trestných činů dopustí jedním skutkem, jde o jednočinný souběh, pokud je spáchá více skutky, jde o souběh vícečinný. V závislosti na tom, zda svým jednáním naplní znaky stejné či více skutkových podstat, pak rozlišujeme mezi souběhem stejnorodým a nestejnorodým.⁴¹ Uložení souhrnného trestu je vyloučeno, jestliže je dřívější odsouzení takové povahy, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen.⁴²

⁴⁰ Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, poslední změna 30. 4. 2021, dostupné z https://www.smarteca.cz/my-reader/19222_20170626_0?fileName=Trestni_pravo_2016-epub-21.xhtml&location=pi-9809&anchor=_idParaDest-112&publicationDetailsItem=SystematicIndex, 269 s. ISBN 978-80-7552-359-4.

⁴¹ Šámal, Trestní právo hmotné, str. 271.

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 7 Tz 37/2011, publikováno pod č. 33/2013 Sb. rozh. tr.

Při ukládání úhrnného i souhrnného trestu se soud při svém rozhodování řídí stejnými zásadami jako při uložení trestu samostatného. Skutečnost, zda soud ukládá jako samostatný nebo souhrnný, vyplývá z nahodilých okolností. V praxi často uložení úhrnného trestu vyloučí i místo spáchání trestu, kdy pachatel se dopustí různých trestných činů v obvodu místní příslušnosti různých soudů. V praxi se stávají situace, kdy několik soudů před rozhodnutím ve své věci čeká na nabytí právní moci rozhodnutí jiného soudu.⁴³ Někdy takový stav vede k tomu, že soudy „v pořadí“ rozhodnou ve věci tak, že trestní stíhání zastaví pro jeho neúčelnost v souladu s § 172 odst. 2 písm. a) trestního řádu, často ani nevyčkají na právní moc rozhodnutí, k jehož výroku o trestu by případně ukládali souhrnný trest.⁴⁴

Ukládání trestů při souběhu trestných činů je v právních řádech států upraveno buď podle zásady sčítací, kdy se sčítají tresty za jednotlivé trestné činy a tento součet je trestem uloženým.⁴⁵ Dochází pak k uložení neúměrně dlouhých trestů odnětí svobody nebo i nesmyslných trestů, např. trest odnětí svobody na 100 let, nebo dva současně uložené tresty smrti jako v některých státech USA. Druhou zásadou je zásada absorpční, kdy větší trest pohlcuje trest menší, kterou se řídí platný trestní zákoník. Poslední zásadou je pak zásada zostření (asperační), kdy se trest vyměří v rámci trestní sazby za čin nejpřísněji trestný, ale je ho možné různými způsoby zostřit, nejčastěji zvýšením horní hranice této trestní sazby.⁴⁶ Asperační zásada se uplatňuje např. na Slovensku, kdy v případě, že soud ukládá úhrnný trest za více trestných činů a nejméně jeden z nich je zločinem, se zvyšuje horní hranice trestní sazby nejpřísněji trestného činu o jednu třetinu. Soud zároveň trest uloží v horní polovině trestní sazby.⁴⁷

⁴³ O uložení souhrnného trestu podle § 35 odst. 2 tr. zák. by zásadně nemělo být rozhodnuto bez toho, že soud provede důkaz spisem ve věci, v níž byl vydán rozsudek, ve vztahu, ke kterému je dán vztah souhrnnosti. Provedení důkazu jen opisem rozsudku je nedostatečné, protože mohou nastat skutečnosti, které z obsahu rozsudku nevyplývají a které vylučují uložení souhrnného trestu. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 9. 1993, publikováno pod č. 12/1994 Sb. rozh. tr.

⁴⁴ Nejvyšší soud upozornil, že vzhledem k požadavku na právní moc dřívějšího odsuzujícího rozsudku, který může být v opravném řízení zrušen, musí soud vážít použití pravidla „vyčkávání s rozhodnutím“ s ohledem na požadavek rychlosti řízení vyjádřený v ustanovení § 2 odst. 4 tr. ř. a také v čl. 38 odst. 2 Listiny. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 11. 1993, sp. zn. 1 Tzn 13/97, publikováno pod č. 33/1998 Sb. rozh. tr.

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRÍVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 387, ISBN 978-80-7552-358-7, s. 387.

⁴⁶ Šámal, *Trestní právo hmotné*, str. 387.

⁴⁷ Srov. § 41 odst. 2 trestného zákona č. 300/2005 Z.z.

2.8.1. Právní úprava

Úhrnný a souhrnný trest jsou upraveny v ustanovení § 43 trestního zákoníku. V aplikační praxi se lze setkat s několika nejčastějšími problémy souvisejícími s jejich uložením. Prvním z nich je uložení samostatného trestu namísto trestu souhrnného. K tomu dochází nejčastěji v případech, kdy pachatel se v krátké době dopustí více trestných činů. V extrémním případě se někteří pachatelé ocitnou před soudem (např. v Praze po zadržení při činu) i několikrát během jednoho týdne. Pokud proběhne před opakováním trestné činnosti celé zkrácené řízení se zadrženou osobou a je vyhlášen odsuzující rozsudek nebo trestní příkaz doručen obviněnému, nepůjde již o vícečinný souběh a nebudou splněny podmínky pro uložení souhrnného trestu. Pokud čin spáchá po právní moci rozhodnutí, půjde o recidivu, pokud jej spáchá mezi vyhlášením rozsudku (doručení trestního příkazu obviněnému) a jeho právní mocí, půjde o specifický případ, kdy nejde ani o souběh ani o recidivu. Soudu se často nepodaří z různých důvodů získat informace o všech předchozích odsouzeních obviněného a při uložení tak dojde k pochybení. Specifická situace nastane, pokud jsou v krátkém časovém úseku vydány dva trestní příkazy, kdy později vydaný trestní příkaz nabude právní moci dříve než trestní příkaz, který byl vydán a třeba i rozeslán dříve. Přestože pochybil soud, který rozhodoval druhý v pořadí a měl vyčkat na právní moc dříve vydaného rozhodnutí, pak z důvodu, že jeho rozhodnutí nabylo právní moci dříve, neboť se mu nepodařilo jako prvnímu v pořadí doručit rozhodnutí obviněnému, musí napravit tuto chybu. Pokud je trestní příkaz doručován např. po zatčení obviněného, je vhodné mu vysvětlit, aby si ve věci podal odpor, neboť soud následně rozhodne rozsudkem, kterým mu uloží souhrnný trest, který bude pro obviněného příznivější než dva samostatné tresty. Navíc by soud beztak musel učinit kroky k nápravě nesprávně uloženého trestu.

Další podobné případy se stávají za situace, kdy soud nařídí v jedné trestní věci hlavní líčení a v mezidobí napadnou vůči pachateli jiné trestní věci u jiných soudů. Zde soudy často nevyčkají vyhlášení rozsudku a vydají trestní příkaz. Soud, který koná hlavní líčení, by měl následně vyčkat na právní moc trestního příkazu, pokud se ale o jeho vydání z lustrací dozví. Pokud se to z nějakého důvodu nedozví, pak přes podmínky souhrnnosti jsou pachateli uloženy pravomocně dva tresty, jeden trestním příkazem a jeden rozsudkem. Setkal jsem se i s pachatelem, který v rámci Ústeckého kraje páchal trestnou činností v několika okresech současně. Trestní řízení trvala různě

dlouho, k soudu pak věci napadly krátce po sobě. V takovém případě někdy nastane mezi soudy „závod“ o to, kdo první vydá trestní příkaz, aby nemusel vyčkat právní moci rozhodnutí jiných soudů a zabývat se právě podmínkami pro uložení souhrnného trestu. Tak jako u zkrácených řízení se zadrženou osobou taková situace vyžaduje zvýšenou pozornost soudce pro provádění lustrace v CESO (centrální evidence stíhaných osob). Protože informace v lustraci jsou vkládány jednotlivými orgány činnými v trestním řízení a v různou denní dobu, je vhodné ověřit před vyhotovením trestního příkazu aktuální stav věcí u jiných soudů telefonicky.

2.8.2. Řešení nesprávně uloženého samostatného trestu namísto trestu souhrnného

Pokud byl nesprávně uložen samostatný trest namísto trestu souhrnného, lze v některých případech toto pochybení napravit v dalším trestním řízení za předpokladu, že jiný soud ukládá souhrnný trest jak k nesprávně uloženému trestu, tak k trestu, ke kterému již měl být uložen souhrnný trest. Soud tedy zruší výroky o trestu ve smyslu ustanovení § 43 odst. 2 trestního zákoníku z obou rozhodnutí a uloží souhrnný trest za všechny sbíhající se trestné činy.

V praxi jsem se setkal s případem, kdy odsouzený neustále opakoval trestnou činnost přes několik uložených trestů zákazu činnosti, páchal v rámci Prahy, Středočeského kraje a Ústeckého kraje. O prvním spáchaném skutku v Ústeckém kraji bylo z důvodu nařízeného hlavního líčení a nedosažitelnosti obviněného rozhodnuto jako o posledním v pořadí. Shodou okolností bylo možné předchozí pochybení při ukládání trestů napravit uložením souhrnného trestu v poslední projednávané věci. Odsouzený se k opakování trestné činnosti i přes opětovná zadržení policií při činu vyjádřil takto: „Já jsem si myslel, že jsem nesmrtelný, že do basy nepůjdu“. Výchovné tresty z trestních příkazů na něj neměly žádný vliv, o řidičský průkaz přišel v dávné minulosti a rejstřík trestů nepotřeboval nikde dokládat.

Pokud soud zjistí, že došlo k nesprávnému uložení samostatného trestu namísto trestu souhrnného, pak by měl postupovat ve smyslu § 280 odst. 5 trestního řádu a informovat příslušného státního zástupce. Pokud byly odsouzenému uloženy dva samostatné tresty namísto jednoho souhrnného trestu, lze předpokládat, že souhrnný trest bude pro odsouzeného s ohledem na absorpční zásadu příznivější. Pokud soud

o nějakém předchozím rozhodnutí jiného soudu nevěděl, připadá v úvahu povolení obnovy řízení.

Výjimečně se lze setkat s opačnou chybou, kdy je uložen souhrnný trest, ačkoliv uložen být neměl. Taková situace může nastat např. z důvodu fikce neodsouzení, která nastává v důsledku zahlázení odsouzení, osvědčení pachatele, amnestie nebo udělení milosti.

Skutečnost, že byl trest uložen nesprávně, soud často zjistí až v okamžiku, kdy má dojít k nařízení výkonu trestu, případně to zjistí až soud, který rozhoduje o podmíněném propuštění. V těchto případech by měl soudce nejdříve ze spisů ověřit, zda nedošlo pouze k chybnému zápisu do rejstříku trestů. Pokud za splnění zákonných podmínek § 43 odst. 2 trestního zákoníku nebyl uložen souhrnný trest a nelze toto pochybení napravit v jiném, aktuálně probíhajícím, trestním řízení, pak lze ve věci podat dovolání (pokud neuplynula lhůta pro jeho podání), nebo lze iniciovat podání stížnosti pro porušení zákona. Nesprávně uloženým samostatným trestem namísto trestu souhrnného se Nejvyšší soud ČR zabýval např. v rozsudku sp. zn. 3 Tz 143/2001, kde konstatoval, že takto uložený trest je ve zřejmém nepoměru ke stupni nebezpečnosti činu pro společnost ve smyslu § 266 odst. 2 trestního řádu.⁴⁸ Ačkoliv nový trestní zákoník materiální znak nebezpečnosti činu pro společnost nezná, na možnosti podat stížnost pro porušení zákona pro nepřiměřenost takto nesprávně uloženého trestu to nic nemění.⁴⁹ Nejvyšší soud zde rozhodoval na základě stížnosti pro porušení zákona, kterou ministr spravedlnosti podal ve prospěch obviněného.

Pokud je např. odsouzenému uložen za přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku dvakrát za sebou samostatný trest odnětí svobody v trvání jednoho roku a trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu ve výměře 2 roků namísto trestu souhrnného, šlo by jistě o trest, který je ve zřejmém nepoměru k povaze a závažnosti činu, případně i k poměrům pachatele, pokud dosud nebyl soudně trestán.

Rozhodnutí, které je takto shledáno jako vadné, nemuselo být jako chybné vyhotoveno. V některých případech je později vyhotovený trestní příkaz doručen obviněnému dříve, a dříve nabude právní moci. Pak soud rozhodující první v pořadí,

⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2001, sp. zn. 3 Tz 143/2001, sbírka soudních rozhodnutí NS 15/2002-T 365

⁴⁹ Zákonem č. 41/2009 Sb. bylo ustanovení § 266 odst. 2 trestního řádu novelizováno s účinností od 1. 1. 2010 tak, že nově zní: „(...) *jestliže je trest ve zřejmém nepoměru k povaze a závažnosti trestného činu (...)*“.

napravuje chybu soudu, který rozhodoval až po něm a nevyčkal právní moci jeho rozhodnutí.

Podáním stížnosti pro porušení zákona bylo nesprávné uložení trestu řešeno také rozsudkem Nejvyšší soudu ČR, č. j. 3 Tz 40/2013-31⁵⁰. Zde nešlo o případ, ve kterém soud opomněl uložit souhrnný trest, ale ve výroku uvedl nesprávné spisové značky, a tuto chybu se pokusil napravit následně vydaným opravným usnesením. Takto ani jinak nesprávně uložený trest nelze řešit opravným usnesením, a to ani v případě, že by soud uložil trest ve stejné výměře, neboť se nejedná o písařskou chybu či jinou zjevnou nesprávnost. Navíc, jak stanoví § 43 odst. 2 trestního zákoníku, měl by být souhrnný trest přísnější než trest uložený dřívějším rozsudkem.

Jak je shora uvedeno, problém nesprávně uloženého trestu lze řešit dovoláním, kdy takto je řešen zejména ze strany obviněného. Dovolací důvod je v § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu vymezen uložení takového druhu trestu, který zákon nepřipouští, o což by se v případě neuložení souhrnného trestu často nejednalo, nebo uložení trestu ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně za trestný čin, jímž byl, uznán vinným. K tomu by mohlo dojít v případě, kdyby soudy při sečtení obou samostatných trestů uložily trest nad horní hranici trestní sazby trestného činu. Uložení dvou samostatných trestů může dojít také ke kumulaci takových trestů, které zákon vedle sebe uložit nepřipouští, např. trestu odnětí svobody a trestu domácího vězení. Pokud jde o porušení ustanovení § 43 trestního zákoníku Nejvyšší soud v usnesení ze dne 4. 10. 2007 sp. zn. 3 Tdo 668/2007 připustil aplikaci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) v souvislosti s argumentací, že v § 58 trestního zákoníku o mimořádném snížení trestu odnětí svobody jde z hlediska jeho vymezení o hmotněprávní ustanovení, které lze podřadit pod jiné nesprávné hmotněprávní posouzení, a proto spadá jako celek pod tento dovolací důvod, přičemž jde o obdobné ustanovení, jako jsou např. ustanovení § 43 trestního zákoníku o ukládání trestu za více trestných činů (o úhrnném nebo souhrnném trestu).⁵¹ Ustanovení písmene h) je speciální úpravou ve vztahu k písmu g), kde je vymezen zvláštní hmotněprávní dovolací důvod, který se vztahuje jen k samotnému výroku o uložení trestu. Pokud jde o nepřiměřenost trestu pak ji Nejvyšší soud akceptoval jako dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. nebo podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. ve věcech,

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 2013, sp. zn. 3 Tz 40/2013-31.

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel, PŮRY, František. § 265b [Důvody dovolání]. In: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. S. 3152, ISBN 978-80-7400-465-0.

v nichž uložený trest byl tak extrémně přísný, že to bylo neslučitelné s ústavním principem proporcionality trestní represe.⁵²

Nejvyšší soud např. konstatoval, že „uplatnění námitky, že nebyly splněny zákonné podmínky pro uložení souhrnného trestu podle § 35 odst. 2 trestního zákoníku, zakládá dovolací důvod vymezený § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, neboť jím je namítáno, že výše uvedené ustanovení trestního zákona bylo aplikováno nesprávně a rozhodnutí tím spočívá na „jiném nesprávném hmotně právním posouzení“.⁵³ Uvedené tedy platí i obráceně, jak konstatoval Nejvyšší soud v jiném svém rozhodnutí, když uvedl, že pochybení při ukládání souhrnného trestu nebo společného trestu za pokračování v trestném činu je uvedeným dovolacím důvodem.⁵⁴ Důsledkem nesprávného postupu bude nepřiměřenost uložených samostatných trestů v součtu na místo trestu souhrnného.

Dále, jak vyplývá ze shora citovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 3 Tz 143/2001, je možné nesprávně uložený trest řešit stížností pro porušení zákona. Půjde zpravidla o podmět ze strany obviněného v situaci, kdy marně uplynula lhůta pro podání dovolání.

Obnova řízení se mi jeví v aplikační praxi jako nejvhodnější. Zaprvé z důvodu relativní rychlosti oproti shora zmíněným alternativám, zadruhé proto, že orgány činné v trestním řízení napravují chybu, kterou obviněný často není schopen zjistit. Soudy jsou současně schopny pohlídat případný výkon druhého z uložených trestů, tak aby k němu nedošlo dříve, než je podán návrh na povolení obnovy řízení. Na takovou skutečnost by měly upozornit příslušný soud.

Aby k takovým chybám nedošlo, judikoval Vrchní soud v Praze, že soud rozhodující později je povinen si opatřit dostatek podkladů pro uložení souhrnného trestu a neměl by jej uložit, aniž by měl k dispozici trestní spis týkající se předchozího odsouzení.⁵⁵

Pokud však v praxi tyto chyby nastanou, nastanou zpravidla proto, že soud ani po provedené lustraci neví, nebo dokonce ani vědět nemohl (pokud později vydaný trestní příkaz byl doručen obviněnému dříve), že byly splněny podmínky pro uložení souhrnného trestu, a proto ani žádný spis nevyžadoval.

⁵² HRACHOVEC, Petr. *Deset let dovolání podle trestního řádu*, 2. část. Bulletin advokacie, 2012, č. 3, s. 15-26, ISSN 1210-6348

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2002, sp. zn. 3 Tdo 771/2002, [SR 5/2003 s. 165],

⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2004, sp. zn. 11 Tdo 575/2004

⁵⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 9. 1993, sp. zn. 7 To 125/93, publikované pod č.12/1994 Sb. rozh. tr.

Přesto, že by soud měl mít při uložení souhrnného trestu spis k dispozici, v praxi to vždy možné není. Pokud soud ukládá trest obviněnému, proti kterému byl vyhlášen pravomocný odsuzující rozsudek, ale trestní věc pokračuje proti dalším osobám a jde o složitou kauzu, pak spis nemusí být zapůjčen třeba i déle než rok, a to přesto, že jej např. soud žádá jen na den jednání s tím, že jej obratem vrátí. V takovém případě si soud musí vystačit s rozhodnutím s vyznačenou doložkou právní moci a současně zjistit všechna další trestní stíhání obviněného, u kterých by přicházelo v úvahu uložení souhrnného trestu jiným soudem ke stejnému rozhodnutí a ověřit faktický stav této věci.

Pokud jsem shora uvedl, že nelze očekávat iniciativu od obviněného, pak chyba by měl zjistit zejména některý ze soudů a situaci následně řešit. Určitým problémem může být skutečnost, že musí upozornit na svou chybu či chybu jiného soudu, a to při vědomí, že pokud tak neučiní, možná ji nikdo nezjistí.

2.8.3. (Ne)zrušení usnesení o podmíněném propuštění z VTOS po uložení souhrnného trestu

Soudy mají zažitý postup, že v případě, kdy je uložen souhrnný trest, tak kromě výroku o vině se zrušují i všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo tímto zrušením, pozbyla podkladu. Pokud tedy odsouzený vykonával trest odnětí svobody z rozsudku, jehož výrok o trestu byl zrušen, mají často představu, že je zrušen i výrok o podmíněném propuštění. Jak uvádí komentář trestního zákoníku *„rozhodnutí o podmíněném propuštění nebo o podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu (ztrácí) platnost jen tehdy, jestliže vykonaná část trestu je kratší než doba potřebná podle § 88 odst. 1 nebo 4 a podle § 90 odst. 1 pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nebo pro podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu nebo zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložených souhrnným trestem.“*⁵⁶

Chybou, která následně může nastat, je, že soud, který uložil souhrnný trest, aniž by zkoumal délku již vykonaného původního trestu, nařídí výkon souhrnného trestu odnětí svobody. Jak jsem již uváděl, odsouzení souhrnným trestům nerozumí, trest tedy nastoupí, případně se při dodání do výkonu trestu nebrání tím, že stále splňují podmínku pro podmíněné propuštění. Poté, co soud nařizující výkon souhrnného trestu zašle

⁵⁶ ŠÁMAL, P. op. cit., Trestní zákoník, s. 581.

rozhodnutí o uložení souhrnného trestu a o případném nařízení výkonu trestu soudu, který uložil původní trest, nebo na soud, který dotyčného podmíněně propustil, záleží na fundovanosti vyššího soudního úředníka, zda si je vědom skutečnosti, že usnesení o podmíněném propuštění se uložním souhrnného trestu automaticky vždy neruší, a předloží věc soudci. Pokud je chybný soud upozorněn vyšším soudním úředníkem, bývá mu zpravidla odpovězeno, že je vše v pořádku. Domnívám se, že těchto chyb nebude mnoho. Za deset let, kdy jsem řešil agendu podmíněného propuštění ve věznicích v Drahonicích a v Novém Sedle, jsem se setkal jen se dvěma nesprávně nařízenými souhrnnými tresty, kdy muselo dojít k propuštění uvězněné osoby.

2.8.4. Nařízení trestu odnětí svobody po uložení souhrnné trestu

Druhou problematickou otázkou je, zda je nařízení výkonu souhrnného trestu odnětí svobody činěno v souladu se zákonem. Tím, že je uložen souhrnný trest, je v okamžiku, kdy nabude právní moci, zrušen výrok o trestu z původního soudního rozhodnutí. Zaniká tak dosavadní titul uvěznění odsouzeného.

Nařízení výkonu trestu odnětí svobody je upraveno v ustanovení § 321 trestního řádu a neobsahuje speciální úpravu ve vztahu k souhrnnému trestu odnětí svobody. Pokud není pobyt pachatele na svobodě nebezpečný, z jeho jednání a dalších konkrétních skutečností neplyne, že se bude skrývat, a není tak dán důvod pro okamžité nařízení trestu, stejně jako u odsouzených ve vazbě, může předseda senátu stanovit odsouzenému přiměřenou lhůtu k obstarání svých záležitostí, která nesmí být delší než 1 měsíc od právní moci rozhodnutí.

Instrukce ministerstva spravedlnosti č. j. 505/2001–Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, v ustanovení § 58 odst. 1 písm. b) stanoví, že je-li odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody, nařídí předseda senátu výkon trestu do věznice, kde trest vykonává. Současně podle ustanovení § 61 odst. 1 této instrukce připojí k nařízení opis usnesení o zápočtu, případně jej zašle dodatečně. Podle § 62 odst. 2 směrnice soud o odsouzení vyrozumí jiný soud zasláním opisu rozsudku, který v jiné trestní věci uložil odsouzenému trest, na jehož průběh nebo přeměnu by mohlo uvedené odsouzení mít vliv.

Lhůta nařízení výkonu souhrnného trestu odnětí svobody tak není speciálně upravena. K nařízení výkonu trestu by proto mělo dojít ihned po právní moci rozsudku.

Pokud tedy rozsudek nabude právní moci ve spojení s rozhodnutím odvolacího soudu, měl by být výkon trestu nařízen odvolacím soudem.

V aplikační praxi tomu tak nebývá a trest je nařízen k výkonu po vrácení spisu soudem prvního stupně. Z technického hlediska není možné, aby v den právní moci soud vyhotovil nařízení výkonu trestu, usnesení o zápočtu, a ještě vše zaslal věznicí. Jde zejména o ty případy, kdy si některá ze strany ponechá lhůtu na rozmyšlenou. Není možné vyznačovat právní moc přímo v první den po skončení lhůty, neboť se často stává, že právě poslední den lhůty je teprve odvolání zasláno např. poštou, a soud ho obdrží s časovou prodlevou 2, 3 nebo i více dnů, protože jej obviněný např. nesprávně zašle na jiný soud. Stejně tak je to nemožné v den právní moci rozsudku. Proto je nemožné v den právní moci rozhodnutí se souhrnným trestem dávat pokyn věznicí k propuštění osoby z výkonu trestu proto, že původní trest skončil a nový ještě není nařízen. Dochází tak k prodlevě v řádu dnů, která je řešena zápočtem původního trestu až do doby nařízení (nikoliv PM) nově uloženého souhrnného trestu nebo společného trestu, odsouzený tak není poškozen na svých právech. Takto jsou dle mých poznatků od VSÚ Okresního soudu v Lounech, tyto vedeny i na školeních.

2.8.5. Nejednotná rozhodovací praxe soudů

Rozhodovací praxe okresních soudů, jejich „přísnost“, resp. druh a výměra trestů, které za obdobné trestné činy ukládají, se liší. Je samozřejmě nutné brát v potaz, že typově stejné případy se mohou lišit skutkovými okolnostmi. Rozdíl pak bude zejména v osobních a jiných poměrech pachatele. Přesto lze vysledovat rozdílný přístup soudů, a to zejména k pachatelům, kteří páchají trestnou činnost opakovaně. Určitá specifika se objevují zejména v Praze, kde v rámci dosahových služeb soudy vyřizují nesrovnatelně více případů, ve kterých bylo vedeno zjednodušené zkrácené řízení se zadrženou osobou. To klade vyšší nároky na práci s databázemi, jako je rejstřík trestů, ale zejména pak centrální evidence stíhaných osob, a to zejména s ohledem na ukládání souhrnných, případně společných, trestů. Především jde o případy týkající se drobných krádeží v obchodech, popřípadě trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 trestního zákoníku. Pokud se jedná o osoby závislé na návykových látkách, případně bezdomovce, pak se stávají i takové případy, kdy soudce ve věci jedné krádeže rozhodne trestním příkazem, uloží tedy některý z výchovných trestů, včetně např. trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem,

a obviněný na cestě od soudu spáchá další trestný čin krádeže, případně po návratu domů opět řídí motorové vozidlo, často i pod vlivem návykové látky.

Práce s lustracemi v centrální evidenci stíhaných osob, je důležitá pro zjištění, zda jsou proti obviněnému vedena další trestní stíhání, zda bylo ukončeno přípravné řízení. Pokud ano, je třeba telefonicky kontaktoval dosahového soudce soudu, ke kterému byl podán návrh na potrestání či obžaloba a ověřit, zda do okamžiku telefonního hovoru nebylo rozhodnuto trestním příkazem nebo rozsudkem, neboť rozhodnutí není v té chvíli ještě vloženo do databáze. V opačném případě může dojít k tomu, že je obviněný v rozmezí několika dnů opakovaně odsouzen a pokaždé mu je uložen samostatný trest. Pokud jsou uloženy výchovné tresty, rozhodnutí zpravidla nabydou právní moci a již není možné případné pochybení napravit v rámci řádných opravných prostředků.

Pokud dojde k nesprávnému uložení samostatnému trestu, pak se bohužel často stává, že situace zůstane neřešena. Odsouzený, kterému byly uloženy dva výchovné tresty bezprostředně po sobě, je v podstatě spokojený. Jde o osoby, pro které nemá záznam v rejstříku trestů žádný význam, ani následek. Zkušební doba podmíněného odsouzení tedy pro něj nemá výchovnou ani represivní funkci.

U často ukládaného trestu obecně prospěšných prací odsouzení vědí, že musí trest vykonat ve lhůtě jednoho roku, a proto s jeho výkonem nespěchají. U zde zvažované skupiny odsouzených osob, které jsou zpravidla speciálními recidivisty, často dojde před zahájením výkonu trestu k situaci, že jsou odsouzení znovu, a dochází k přeměně trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody. Pokud bylo uloženo více trestů odnětí svobody, jejichž výkon byl podmíněně odložen, pak soudy by měly rozhodovat o nařízení výkonu trestů, v jejichž zkušební době odsouzený znovu spáchal trestnou činnost.

V tomto okamžiku teprve dochází k „realizaci“ důsledků nesprávně uložených trestů. Pokud měl být ve druhém případě odsouzenému ukládán souhrnný trest, dojde často k tomu, že jsou oba samostatně uložené tresty odnětí svobody nařízeny k výkonu trestu odnětí svobody.

Odsouzení zpravidla problematice souhrnných ani společných trestů nerozumí. Z jejich pohledu jde o tresty „společné“, uložené za více trestných činů. Často jí nerozumí ani zástupci různých právních profesí. Odsouzený tedy nepřijde na to, že by neměl vykonávat dva po sobě uložené tresty odnětí svobody v trvání jednoho roku (při trestní sazbě do 1 roku u přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání

podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku), které mu byly nesprávně uloženy za situace, kdy měl být v souladu s trestním zákoníkem uložen souhrnný trest.

2.8.6. Kumulace trestů – právní úprava de lege ferenda

Kromě zkvalitnění práce soudů, která může mít vliv na omezení kumulace trestů, se jeví jako vhodné omezit její vznik také změnou právní úpravy. Může jít jak o zjednodušení právní úpravy ukládání či výkonu některých trestů, tak zejména o omezení možnosti opakovaného uložení stejného druhu trestu. Zejména se jeví jako vhodné omezit opakované uložení trestu odnětí svobody, jehož výkon je současně podmíněně odložen na zkušební dobu. Pokud je pachatel ve zkušební době podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody, nemělo by být možné uložit mu stejný druh trestu, pokud spácháním další trestné činnosti porušil první uloženou „podmínku“. Takový postup ukládání trestů je v rozporu s účelem trestu, kterým je zejména výchovné působení na pachatele. Základním principem výchovy odsouzeného, stejně jako výchovy dítěte, by měla být její důslednost. Opakované nerealizované hrozby tresty nemohou k výchovnému účinku vést. Odsouzený si je vědom, že porušení podmínek dříve uložených trestů nemá žádné důsledky, a proto trestnou činnost opakuje a spoléhá, že tomu tak bude znovu.

Pokud jde o trest zákazu činnosti, pak trestní zákon upravuje horní hranici deseti let v ustanovení § 73 odst. 1 trestního zákoníku. Bylo by vhodné zvážit zavedení zákonného omezení u některých trestných činů, např. u maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a trestního zákoníku a u ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku tak, aby bylo možné uložit tento druh trestu vedle trestu odnětí svobody jen za předpokladu, že zbytek z dříve uložených z dosud nevykonaných trestů zákazu činnosti nepřesahuje určitou hranici, např. 3 roků. Za předpokladu, že má být na odsouzeného působeno nejpřísnějším trestem odnětí svobody a ve věznici tak má probíhat jeho resocializace, přičemž trestná činnost odsouzeného dosud spočívala „jen v tom“, že řídil motorové vozidlo opakovaně v době uloženého trestu zákazu činnosti, kdy na počátku byla skutečnost, že není držitelem řidičského oprávnění, měl by mít po výkonu trestu odnětí svobody reálnou možnost získat v určitém přiměřeném časovém horizontu řidičský průkaz. Právě možnost jeho získání ve spojení s vykonaným trestem by měly být účinnými nástroji k eliminaci jeho recidivy. Trest zákazu činnosti spočívající v zákazu

řízení motorových vozidel všeho druhu je trestem s citelným každodenním dopadem na život odsouzeného. Nemožnost opětovně jej získat po vykonaném trestu odnětí svobody, zvyšuje riziko rezignace a následné recidivy odsouzeného.

3. Specifika ukládání trestů po zkráceném přípravném řízení

Zkrácené přípravné řízení je specifickým typem přípravného řízení, které klade vysoké nároky na orgány činné v trestním řízení, a to zejména logistické a personální, neboť v relativně krátkých lhůtách je třeba vyhledat či zajistit důkazy potřebné pro rozhodnutí o dalším postupu ve věci. Pro policii je někdy náročné zajistit i dostatek policistů k provedení eskort. Tyto okolnosti by však neměly mít vliv na respektování procesních práv podezřelých.

3.1. Přehled právní úpravy zkráceného přípravného řízení od 1. 1. 1970

Podle ustanovení § 179a účinného trestního řádu se zkrácené přípravné řízení koná o trestných činech, u nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví horní hranici trestní sazby do pěti let, jestliže byl podezřelý přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě 14 dnů od sdělení podezření postavit před soud. Státní zástupce pak může s ohledem na okolnosti případu tuto lhůtu prodloužit maximálně o 10 dnů, v případě sjednávání dohody o vině a trestu o 30 dnů (§ 179f odst. 2 písm. a) trestního řádu). Jde tedy o řízení vedené u skutkově jednodušších trestných činech.

Předchůdcem tohoto typu řízení bylo objasňování přečinů, které bylo upraveno novelou trestního řádu, zákon č. 149/1969 Sb., účinnou od 1. 1. 1970. Tato právní úprava poprvé umožnila státnímu zástupci podat po skončení objasňování návrh na potrestání, shledal-li, že výsledky objasňování odůvodňují postavení podezřelého před soud. Lhůta pro skončení objasňování činila jeden měsíc od doby, kdy se oprávněný orgán o činu dozvěděl. Do přijetí této právní úpravy byla zásada obžalovací spojena vždy s podáním obžaloby.

Ve vztahu k soudu se zkrácené přípravné řízení dodnes projevuje tím, že namísto obžaloby je státním zástupcem podán návrh na potrestání. Tento může být podán samostatně, nebo je současně s návrhem na potrestání soudu předána zadržená osoba. V prvním případě je na rozhodnutí soudce, zda ve věci po přezkoumání návrhu rozhodne bez nařízení hlavního líčení, tedy trestním příkazem, odklonem nebo učiní jiné rozhodnutí. Není však omezen ani v možnosti nařídit hlavní líčení. To zpravidla

nařídí v situaci, kdy bude přepokládat uložení takového trestu, jehož uložení trestním příkazem není možné.

Možnost rozhodnout trestním příkazem byla do trestního řádu doplněna až zákonem č. 48/1973 Sb., účinným od 1. 7. 1973. Oproti dnešní právní úpravě obsahovalo ustanovení § 314e dvě zásadní odlišnosti.

Tou první bylo, že se pachatel v průběhu objasňování doznal. Dnes trestní řád stanoví, že soud může trestní příkaz vydat, jestliže je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy. Je relativně časté, že podezřelý v přípravném řízení nevypovídá, a přesto je skutkový stav spolehlivě prokázán. Typické je to např. u drobných krádeží v obchodech, kdy je jednání pachatele zachyceno na kamerovém záznamu a zpravidla je usvědčován i ostrahou prodejny, která jej při činu zadržela a odcizené věci u něj zajistila. Jindy pachatel spáchání činu dokonce popírá, a přesto lze s ohledem na zajištěný důkazní materiál rozhodnout trestním příkazem, který je pak nezřídka z důvodu uložení výchovného druhu trestu obviněným akceptován.

Druhou odlišností byla skutečnost, že vydání trestního příkazu musel navrhnout nebo s jeho vydáním souhlasit prokurátor, což se vztahovalo i na druh a výměru trestu. Taková úprava sice mohla eliminovat případné podání odporu ze strany prokurátora, na druhou stranu byla projevem jisté nerovnosti stran před soudem, když předchozí souhlas obviněného se nevyžadoval. Do jisté míry šlo i o omezení soudcovské nezávislosti, pokud se soudce sám nemohl pro vydání trestního příkazu rozhodnout.

V současné soudní praxi považují nezávazný návrh státního zástupce k možnosti rozhodnout trestním příkazem, včetně uvedení druhu a výměry trestu, za přínosný. Praxe ze strany státních zastupitelství byla ohledně návrhů na vydání trestních příkazů do konce roku 2019 dle mých zkušeností nejednotná.

Státní zástupci činní u Okresního státního zastupitelství v Lounech zpravidla společně s návrhem na potrestání založili do spisu i návrh na vydání trestního příkazu, a současně uvedli, jaký druh trestu a jeho výměry považují za vhodné uložit. Státní zástupci činní u Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 9 takové návrhy nepodávali. Jedinou výjimkou, kdy návrh připojili, byla situace, kdy navrhovali uložení peněžitého trestu. Zde ale v zásadě vyžadovali uložení trestu v jimi navržené výměře, a to bez ohledu na skutečnost, že majetkové poměry obviněného nebyly před podáním návrhu na potrestání žádným způsobem prověřeny. Tato nejednotnost by měla být od 1. 1. 2020 překonána pokynem nejvyššího státního zástupce, podle kterého mají

současně s podaným návrhem na potrestání sdělit i druh a výši navrženého trestu pokaždé.

Další zásadní odlišnost oproti současné právní úpravě byla v možnosti uložení trestu odnětí svobody ve výměře do dvou měsíců, nebo nápravného opatření ve výměře do čtyř měsíců. Pokud jde o peněžitý trest, byla na rozdíl od současné právní úpravy stanovena jeho odlišná horní hranice trestní sazby, a to ve výměře 5.000 Kč. Možnost rozhodnout trestním příkazem byla upravena obdobně jako dnes. Nebylo možné jím rozhodnout v řízení proti mladistvému, v řízení proti osobě, která byla zbavena způsobilosti k právním úkonům, nebo byla její způsobilost omezena, jestliže mělo být rozhodováno o ochranném opatření, nebo měl být uložen souhrnný trest, a předchozí trest byl uložen rozsudkem.

Otázkou možnosti rozhodnutí trestním příkazem ve vztahu k upuštění od potrestání dle současné právní úpravy se zabýval JUDr. Dalibor Šelleng, který zejména s ohledem na ust. § 122 odst. 1 trestního řádu dovedl, že trestním příkazem od potrestání nelze upustit. Zásadní je formulace § 46 odst. 1 trestního zákoníku, podle které lze upustit od potrestání, pokud projednání věci postačí k nápravě obviněného i k ochraně společnosti. Pokud soud rozhodne trestním příkazem, tak věc žádným způsobem neprojednal. Nastudování spisu za takové projednání nelze gramatickým, logickým ani jiným výkladem považovat. Pokud jsou již při podání návrhu na potrestání dány podmínky pro jiný postup než potrestání pachatele, pak by tyto měl zvážit již státní zástupce.⁵⁷

3.2. Zkrácené přípravné řízení se zadrženou osobou

Rozhodování soudů ve věcech, ve kterých bylo vedeno zkrácené přípravné řízení a následně byl soudu předán zadržený spolu s návrhem na potrestání, je v současné době spojeno s aplikačními potížemi, které souvisejí zejména s právem na obhajobu takových osob, s tlumočením, vzdáním se práva na podání odporu, nebo s otázkou právní moci trestního příkazu. S tím pak souvisí i způsob vedení jednání před soudem, včetně nahrávání jeho průběhu, jako prostředku způsobilého objektivně zaznamenat dodržení zákonnosti řízení a respektování procesních práv obviněného.

⁵⁷ srov. Šelleng, D., *Ke vztahu upuštění od potrestání a trestního příkazu*, Bulletin advokacie 5/2016, s. 18, ISSN ISSN 1210-6348.

Zkrácené řízení se zadrženou osobou je při zohlednění zákonných lhůt pro jeho konání rychlým řízením. S takovým úmyslem byl samozřejmě tento institut do trestního řádu doplněn novelou trestního řádu, a to zákonem č. 265/2001 Sb., účinným od 1. 1. 2002. Jak vyplývá z důvodové zprávy, cílem novelizace bylo, kromě skutečnosti, že bude pachatel odhalen, usvědčen a potrestán, aby se tak stalo co nejdříve po spáchání činu, a aby došlo k odstranění přílišné složitosti, tedy rigoróznosti dokazování a rozhodování ve všech stádiích trestního řízení. Důvodem bylo, že činnost orgánů činných v trestním řízení byla dosud duplicitní, namísto toho, aby na sebe navazovala. Snahou také bylo zrychlit a zefektivnit trestní řízení ve všech jeho stádiích, ale také ho zlevnit.⁵⁸

V důvodové zprávě k zákonu č. 265/2001 Sb. je dále uvedeno následující: „O nejméně závažné kriminalitě bude vedeno neformální řízení, jehož smyslem bude vyhledat možné důkazy pro potřeby soudního řízení s cílem v co nejkratší době postavit obviněného před soud“. K řízení před soudem důvodová zpráva uvádí: „[v] souladu s diferenciací přípravného řízení bude diferencováno i řízení před soudem ve snaze řízení v nejméně závažných věcech co nejvíce zjednodušit a zrychlit“.⁵⁹

V § 179e bylo stanoveno, že v případě, že je státnímu zástupci předána zadržená podezřelá osoba, předá ji do 48 hodin od zadržení soudu spolu s návrhem na potrestání nebo s návrhem na schválení dohody o vině a trestu. Pokud by návrh ve lhůtě nepodal, musí rozhodnout o zahájení trestního stíhání a podat návrh na vzetí obviněného do vazby. Podezřelý tedy v uvedené lhůtě podá vysvětlení, je omezen na osobní svobodě na cele předběžného zadržení, mezitím jsou prováděny další nezbytné úkony prověřování směřující k tomu, aby návrh na potrestání byl dostatečně odůvodněn tak, aby bylo možné postavit podezřelého před soud. Jedná se tedy o zajištění dostupných důkazů, včetně podaných vysvětlení svědků.

3.2.1. Zadržený podezřelý – občan ČR

V praxi jsme se s kolegy nejčastěji setkávali se zadrženými českými občany, kteří se opakovaně dopustili přečinu krádeže podle § 205 odst. 2 trestního zákoníku, nebo řídili motorové vozidlo přes vykonávaný zákaz řídit motorová vozidla uloženy soudem či správním orgánem, tedy kteří se dopustili přečinu maření výkonu úředního

⁵⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb.

⁵⁹ Op. cit. č. 58

rozhodnutí a vykázaní podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, v Praze pak často také s pachateli, kteří porušili uložený trest zákazu pobytu na území Hlavního města Prahy, tedy dopustili se přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní podle § 337 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku. Většina těchto osob je bez zaměstnání, často nejsou ani evidovány na Úřadu práce ČR z důvodu sankčního vyřazení. Jde tedy o osoby bez legálního příjmu, zpravidla nemajetné, nezřídka o uživatele návykových látek nebo bezdomovce. Tyto osoby jsou osobami sociálně zranitelnými, nižšího intelektu, i přes častou recidivu bez znalosti práva.

3.2.2. Zadržený podezřelý – cizí státní příslušník

Pokud jde o zadržené osoby cizince, pak zkrácené přípravné řízení je zpravidla vedeno pro obdobnou trestnou činnost jako u českých občanů, navíc k tomu přistupuje přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní podle § 337 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku, který spočívá v maření výkonu trestu vyhoštění uloženého soudem nebo ve správním řízení. V posledních letech bývají stále častěji řešeny případy zadržených cizinců pro podezření ze spáchání přečinu padělání a pozměnění úřední listiny podle § 348 odst. 1 trestního zákoníku. Tento páchají cizinci, kteří nejsou občany Evropské unie, např. z Moldavska či Ukrajiny. Při kontrole se prokazují padělanými doklady jim jazykově nebo geograficky blízkých zemí, tedy Bulharska či Rumunska. Na území ČR cestují za účelem nelegálního zaměstnání, jsou tedy také nemajetnými osobami. Tyto osoby se často stávají oběťmi obchodníků s lidmi, kteří za nevýhodných podmínek tyto zadržené zaměstnávají a ubytovávají na našem území, v souvislosti s tím jim často odeberou osobní doklady. Tyto skutečnosti lze při výslechu zjistit jen nepřímo z místa pobytu, kterými jsou sklepy činžovních domů obývané skupinou osob, zaměstnání bez písemné pracovní smlouvy, anebo absence osobních dokladů při zadržení. Zadržený cizinec tyto skutečnosti sám nesdělí, z obavy o budoucí možnost zaměstnání či ubytování, v některých případech byl v minulosti zadržen opakovaně a lze předpokládat, že přes uložený trest jakéhokoliv druhu bude znovu usilovat o zaměstnání na území ČR nebo jiného členského státu Evropské unie.

3.2.3. Právo na obhajobu, nutná obhajoba

Podezřelý má ve smyslu § 179b odst. 2 trestního řádu stejná práva jako obviněný dle § 33 odst. 1, odst. 2 trestního řádu. Protože zákonným předpokladem konání zkráceného přípravného řízení je zadržení podezřelého při činu nebo bezprostředně po něm, má od tohoto okamžiku mimo jiné právo, aby si zvolil obhájce a radil se s ním již v průběhu zadržení. České občany i cizince z hlediska využití procesních práv spojuje fakt, že si sami obhájce zpravidla nezvolí. Je to dáno jak jejich častou nemajetností, tak i tím, že sami žádného obhájce neznají. V přípravném zkráceném řízení bez zadrženého podezřelého není zpravidla dán žádný důvod nutné obhajoby, výjimečně mohou mít orgány činné v trestním řízení pochybnosti o jejich schopnosti se náležitě hájit ve smyslu § 36 odst. 2 trestního řádu, případně může jít o důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 1 písm. b) trestního řádu, pokud by byla svéprávnost takové osoby omezena. V takovém případě by však patrně musela být uvedena osoba znalecky zkoumána, což by vylučovalo předání zadržené osoby soudu ve lhůtě 48 hodin, patrně by to znamenalo i nedodržení zákonné dvoutýdenní lhůty ke skončení zkráceného přípravného řízení, a muselo by být zahájeno trestní stíhání. Ustanovení § 36 odst. 4 trestního řádu stanoví, že obviněný musí mít obhájce v hlavním líčení konaném ve zjednodušeném řízení proti zadrženému. Důvod nutné obhajoby zákon nestanoví pro výslech obviněného soudem, který se musí konat do 24 hodin poté, co je soudu předán. Soudce obviněného vyslechne, následně může na základě jeho výsledku a spisového materiálu ve věci rozhodnout trestním příkazem nebo učinit jiné rozhodnutí ve smyslu § 314c trestního řádu, případně nařídí hlavní líčení, které se koná ve zjednodušeném řízení proti zadrženému s jeho souhlasem ihned po jeho výsledku. Pokud hlavní líčení nelze konat bezprostředně po výsledku obviněného, musí rozhodnout o vazbě či propuštění ze zadržení.

V praxi někteří soudci postupují tak, že se obviněného zeptají na možnost konání hlavní líčení bezprostředně po jeho výsledku, a pokud on s tímto souhlasí, ještě před konáním hlavního líčení obviněného ze zadržení propustí. Protože již obviněný není omezen na osobní svobodě, není již zadrženou osobou, odpadá tak zákonný důvod nutné obhajoby dle § 36 odst. 4 písm. a) trestního řádu a hlavní líčení je konáno bez obhájce. Vystává otázka, zda takový postup není obcházením zákona. Propuštěním osoby ze zadržení se v podstatě věcně na postavení obviněného nic nemění, v praxi jednacím sítím opouští policisté, obviněný již v průběhu předchozího výsledku nemá

zpravidla pouta (pokud nejsou ponechána z bezpečnostních důvodů). Smyslem právní úpravy je, aby zadržený mohl v hlavním líčení uplatnit všechna svá procesní práva. Zde se předem nemohl seznámit se spisem, neměl lhůtu na přípravu k hlavnímu líčení, často nezná svá procesní práva, ani možnosti, jakým způsobem mohou být v hlavním líčení prováděny důkazy. Je otázkou, jak by takovou situaci posoudil Ústavní soud, zda by shledal účelovost takového jednání soudu a porušení práva na obhajobu obviněného.

Pokud soudce neshledal jako vhodné možnost rozhodnout ve věci trestním příkazem, pak zřejmě proto, že již s ohledem na okolnosti případu či osobu obviněného zvažuje uložení trestu odnětí svobody bez podmíněného odkladu jeho výkonu. Jiné druhy trestů, a patrně i v dostatečné výměře, lze uložit trestním příkazem.

Jestliže soudce zadrženou osobu propustil ze zadržení a nerozhodl tak o jejím vzetí do vazby, neměl by tak být dán žádný důvod pro postup, aby ihned konal hlavní líčení. Soud tím dává najevo, že zde není důvod vazby útěkové ani vazby předstižné, přesto chce ve věci ihned rozhodnout, aniž by se obviněný mohl na jednání připravit. Důvodem konání hlavního líčení je ale zpravidla obava, že se obviněný bude trestnímu stíhání nadále vyhýbat, nebude možné mu doručit rozhodnutí soudu, což povede k potřebě vydání dalšího příkazu k zatčení. Pokud se jedná o obviněného, který se opakovaně dopouští např. drobných krádeží, pak zde může být i obava, že byl obviněný zadržen při jiném činu a jiný soud by o něm mohl rozhodnout trestním příkazem, což by vedlo k prodlužování trestního řízení z důvodu nutnosti uložit souhrnný trest. Účelové konání hlavního líčení ihned po propuštění obviněného ze zadržení je tak prostředkem ochrany zájmů soudu, nikoliv obviněného.

Pokud jde o cizí státní příslušníky, otázkou nutné obhajoby u těchto osob, jako osob zadržených, se opakovaně zabýval Ústavní soud, který současně řešil i s tím spojenou problematiku řádného tlumočení a vzdání se práva na odpor, potažmo právní mocí tohoto trestního příkazu. Trestní příkaz je po jeho vydání obviněnému v plném znění přeložen tlumočnickem, obviněný zpravidla nežádá překlad rozhodnutí ve smyslu § 28 odst. 2 trestního řádu. Bezprostřední pořízení překladu je během výslechu obviněného z technického hlediska často nemožné. Z bezpečnostních důvodů nelze tlumočnickovi povolit přístup do počítače soudu, tyto navíc nejsou vybaveny azbukou nebo arabským písmem. Soudy nemají k dispozici speciální počítač pouze pro účely tlumočnicka. Pokud by obviněný na písemném překladu rozhodnutí trval, musel by soud řízení do jeho vyhotovení přerušit.

Nutnou obhajobou se Ústavní soud zabýval ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 1688/19. V jím projednávané věci se jednalo o zkrácené řízení se zadrženou osobou rumunské národnosti. Soud obviněného vyslechl, jednání byl přítomen tlumočník, který tlumočil do jeho rodného jazyka, rumunštiny. Trestní řízení bylo vedeno pro přečin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku. Na konci vazebního zasedání soud vydal trestní příkaz, který obviněnému doručil. Jeho obsah mu byl v jednání v plném rozsahu přetlumočen, obviněný se bezprostředně poté vzdal práva podat odpor, a to i za osoby oprávněné. Ve své ústavní stížnosti obviněný namítal, že se od zadržení cítil provinile, byl pod tlakem, nebyl si vědom, že se vzdal opravného prostředku, a kvalita překladu nebyla odpovídající.

Ústavní soud nejprve poukázal na obdobné situace, kterými se již zabýval, kdy “[v]e stanovisku sp. zn. Pl. ÚS-st. 49/18 dospěl k závěru, že orgány činné v trestním řízení jednají (formou tzv. jiného zásahu) v rozporu s čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 38 odst. 2 a čl. 8 odst. 2 Listiny, spojují-li právní účinky s trestním příkazem, který bylo třeba za podmínek stanovených trestním řádem přeložit do cizího jazyka, aniž byl úřední překlad tohoto trestního příkazu obviněnému doručen. Stejně tak je neústavním zásahem orgánů činných v trestním řízení, spojují-li právní účinky doručení takového trestního příkazu se vzdáním se práva podat odpor osobou, proti které byl vydán, když ta předtím v průběhu trestního řízení prohlásila, že neovládá český jazyk a nebyla, vzhledem ke své specificky zranitelné pozici, dostatečně poučena o významu vzdání se tohoto práva, popř. jí toto poučení nebo obsah trestního příkazu nebyly náležitě přetlumočeny.”⁶⁰

Pokud jde o kvalitu překladu, zde Ústavní soud neshledal situaci totožnou, jako v případech, kterými se zabýval v nálezech pod sp. zn. III. ÚS 3816/16⁶¹ a III. ÚS 3464/17⁶², kde rozhodnutí nebylo přeloženo, resp. trestní příkaz nebyl přeložen celý. Vyhověl však námitce, že obviněný neměl dostatečný časový prostor na zvážení podání odporu a porady se svým obhájcem. Opět poukázal na skutečnost, že je-li trestní příkaz doručen osobě omezené na osobní svobody, jde zásadně o případ nutné obhajoby. Dále uvádí, že „[j]e-li od cizince, jemuž byl trestní příkaz právě předán, požadováno vyjádření, zda se vzdává práva odporu, musí tomu předcházet poučení o významu a důsledcích takového vyjádření a o právu poradit se předtím s obhájcem,

⁶⁰ Nález Ústavní soudu ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. I. ÚS 1688/19.

⁶¹ Op. cit. č. 60

⁶² Op. cit. č. 60

příčemž v těchto případech musí být obviněnému obhájce ustanoven, nevyžádá-li si jej sám. Je v rozporu s požadavky na zajištění dostatečného času na přípravu obhajoby a na právní pomoc, jestliže je cizinci dána na výběr volba mezi vazebním stíháním a vzdáním se práva odporu proti trestnímu příkazu.”⁶³

Ústavní soud upozornil na zranitelnost cizinců, když v nálezu sp. zn. I. ÚS 1688/19 shledal, že stěžovateli nebyl poskytnut dostatečný časový prostor, aby zvážil důsledky prohlášení, že se vzdává práva na podání odporu proti trestnímu příkazu doručenému v rámci vazebního zasedání. Stěžovatel je přitom cizincem, u něhož nelze předpokládat, že se vyzná ve všech procesních souvislostech českého trestního řízení alespoň tak, jak je možné požadovat po státních občanech České republiky, a který nebyl zastoupen obhájcem. „Za takových okolností nelze hovořit o dodržení požadavku na poskytnutí přiměřeného času k přípravě obhajoby ve smyslu čl. 40 odst. 3 Listiny, zvláště když prohlášení o vzdání se práva podat odpor představovalo kvalifikované rozhodnutí, které má vzhledem k uloženému trestu vyhoštění zásadní důsledky pro život stěžovatele. Jelikož byl stěžovatel v rozhodné době zadržen, tedy omezen na svobodě, šlo o případ nutné obhajoby, jak vyplývá z výše citované judikatury. Lze dodat, že pokud by nalézací soud nařídil podle § 314d odst. 1 trestního řádu hlavní líčení v režimu tzv. zjednodušeného řízení, svědčil by stěžovateli důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 4 písm. a) trestního řádu.“⁶⁴

Pokud jde o názor Ústavního soudu na nepřípustnost volby mezi vzdáním se odporu a vazebním stíháním, pak je třeba uvést, že v podobné situaci přichází v úvahu jen dva možné varianty postupu, pokud cizinec není v ČR žádným způsobem ukotven. Jsou jimi skončení trestního řízení pravomocným rozhodnutím v rámci vazebního zasedání nebo rozhodnutí o tom, zda jsou splněny zákonné podmínky pro vzetí obviněného do vazby. Sdělení možných variant postupu proto nemusí být nutně spojeno s jakýmkoliv nátlakem na zadrženého.

Např. občanka Ukrajiny přicestovala do Prahy v den, kdy se dopustila přečinu krádeže. Byla zadržena při krádeži, následně jako zadržená osoba předána v zákonné lhůtě soudu, v minulosti jí byl již na území ČR ve správním řízení uložen trest vyhoštění, který v době krádeže vykonávala. Sama vypověděla, že na území ČR nemá žádný pobyt a žádné rodinné vazby, přesto si stihla v ČR zvolit obhájce, který byl

⁶³ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2019, I. ÚS 1688/19.

⁶⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. I. ÚS 1688/19), odst. 20. Dále srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2019, sp. zn. III. ÚS 3464/17.

přítomen vazebnímu zasedání. Uvedla, že její bratranec se dočasně zdržuje u kamarádky v Praze, který jí obhájce zajistil. Protože dosud nebyla soudně trestána, připadalo v úvahu uložení výchovného trestu trestním příkazem i přes porušení „správního“ vyhoštění. S ohledem na vymahatelnost trestu i odstrašující funkci trestu ve vztahu k možnému opakovanému porušení vyhoštění se jevilo jako vhodné uložení trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem na kratší zkušební lhůtu, která odpovídala době trvání trestu vyhoštění již uloženému ve správním řízení. Bylo vyloučeno uložit tresty domácího vězení, obecně prospěšných prací i peněžitý trest, neboť obviněná uvedla, že nemá peníze, na cestu jí údajně půjčila kamarádka, trest domácího vězení není možné uložit v bydlišti mimo ČR, stejně tak ani obecně prospěšné práce. Soud rozhodl trestním příkazem, jehož obsah byl přeložen při doručení, obviněná byla poučena o opravném prostředku a důsledcích vzdání se práva odporu. Celé jednání bylo nahráváno. Obviněná se ještě před poradou s obhájcem zeptala, co se stane, pokud by s trestem nesouhlasila. Soudem byla poučena, že v případě podání odporu by došlo ke zrušení trestního příkazu, soud by konal hlavní líčení a současně by rozhodoval o tom, zda jsou dány zákonné důvody pro vzetí obviněné do vazby. Úmyslem soudu v takových situacích není vytvořit nátlak na obviněného. Soudce obviněnému sděluje další možný procesní postup ve věci. Jde o situace, kdy je cizí státní příslušník na území ČR první den, dopustí se trestné činnosti, nemá zde zajištěn žádný pobyt (ani např. uhrazený pobyt v hotelu na určitou dobu) a nemá na Českou republiku jiné vazby. Soud při rozhodnutí trestním příkazem po podaném odporu zvažuje, zda bude taková osoba dostupná pro další fázi trestního řízení, odkud a jak jí bude moci předvolat, doručit jí rozhodnutí apod. Informace, které obviněný soudu sdělí, není možné v tak krátké lhůtě v jiném státě ověřit. Časté jsou i případy, kdy cizinci přicestují na krátkou dobu v rozmezí několika hodin či dnů s úmyslem spáchat na území České republiky majetkovou trestnou činnost a bezprostředně poté vycestovat. Soudce musí zvažovat, jaké procesní prostředky je třeba aplikovat, aby trestní řízení bylo efektivní.

Požadavkem na překlad trestního příkazu ve smyslu § 28 odst. 2 trestního řádu se zabýval také Ústavní soud, který dospěl k závěru, že: „pokud cizinci nebyl v řízení před soudem přeložen (tlumočen) trestní příkaz a poučení o opravném prostředku (a opak nelze dovodit jinými prostředky), není postaveno najisto, že byl trestní příkaz

řádně doručen. Při existenci takových pochybností je třeba mít za to, že se cizinec řádným způsobem nevzdal svého práva na odpor proti trestnímu příkazu.”⁶⁵

Dále se překladem trestního příkazu Ústavní soud zabýval např. ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 3464/17. Ve zkráceném řízení vedeném před Okresním soudem v Liberci nebyl pořízen zvukový záznam o vazebním zasedání. V protokolu byla uvedena přítomnosti tlumočníka. K rozsahu tlumočení, včetně překladu trestního příkazu, nebylo v protokolu nic uvedeno. Obviněná brojila mimo jiné proti tomu, že jí trestní příkaz nebyl celý řádně tlumočen, zejména pak poučení o opravném prostředku. Poukázala i na časovou dotaci celého vazebního zasedání v rozsahu 35 minut, kdy při řádném tlumočení by nebylo možné všechny úkony v takovém čase provést. Ústavní soud zde konstatoval, že v řízení byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, na tlumočníka dle čl. 37 odst. 4 Listiny a na obhajobu v trestním řízení dle čl. 40 odst. 3 Listiny.⁶⁶

Z nálezů Ústavního soudu⁶⁷ vyplývají pro soud rozhodující v řízení s předaným zadrženým následující doporučení, při jejichž respektování se vyhne zpochybnění zákonnosti řízení nebo zpochybnění právní moci vydaného trestního příkazu. Jsou jimi:

- pořízení zvukového záznamu o průběhu vazebního zasedání (výslechu obviněného);
- zjištění jazyka, který obviněný ovládá, a kompletní tlumočení rozhodnutí soudu;
- výslech cizince ke zjištění jeho ve vztahu k ČR a k osobám na území ČR pobývajícím, k důvodu přicestování a zamýšleného vycestování;
- poučení obviněného o důsledcích všech uložených trestů;
- poučení o účincích vzdání se práva na odpor, včetně vzdání se práva na projednání věci v hlavním líčení;
- poskytnout obviněnému dostatečný prostor k vyjádření se k opravným prostředkům, obviněný by měl prohlásit, že si vše prostudoval, měl na prostudování dostatek času, rozhodnutí, poučením a důsledkům zcela rozumí, a;
- u trestu vyhoštění zjistit, zda, v jaké lhůtě a jak je obviněný schopen sám vycestovat.

⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2017, sp. zn. III. ÚS 3816/16, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. N 49/84 SbNU 579.

⁶⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3464/17 ze dne 12. 3. 2019.

⁶⁷ Op cit. č. 66

Množina trestných činů, u kterých je možné vést zkrácené řízení, zahrnuje trestné činy, které nejsou zpravidla právně ani skutkově složité. Jednoduchost takových trestních věcí pak souvisí i s právní úpravou institutu nutné obhajoby v § 36 odst. 3 trestního řádu jen u trestných činů, u kterých horní hranice trestní sazby převyšuje pět let.⁶⁸ Postavení cizince, pokud jsou všechny úkony řádně v plném rozsahu tlumočeny či přeloženy, je obdobné jako postavení českého občana. Také u českých občanů, kteří páchají typově méně závažné trestné činy, nemůžeme předpokládat hlubší znalost trestněprávních norem, a to ani v případě, že nejsou stíháni poprvé. Jediná, v tu chvíli pro ně významná skutečnost, je, zda bude trest spojen s odnětím svobody, či nikoliv. Jakýkoliv jiný trest jsou zpravidla připraveni ihned akceptovat, aby byli propuštěni ze zadržení.

3.2.4. Právní úprava *de lege ferenda*

Z výše uvedených důvodů se domnívám, že není na místě dospět ve světle nálezů Ústavního soudu k rozdílnému výkladu práva na obhajobu ve zkráceném řízení se zadrženým cizím státním příslušníkem a českým občanem. Znalost jazyka nemá vliv na znalost právního řádu České republiky, který zpravidla neznají ani zadržení čeští občané. Ačkoliv by bylo možné argumentovat, že cizinec věc může vidět z pohledu znalosti trestního práva své země nebo vlivem odlišné společenské kultury, jde ve zkráceném přípravném řízení se zadrženou osobou o takové trestné činy, jejichž podstata je obdobná na celém světě. Pokud Ústavní soud poukazuje na omezení osobní svobody osoby zadržené a na časovou tíseň k vyjádření se k opravnému prostředku, pak tyto okolnosti nastávají v podstatě ve všech případech zkráceného řízení se zadrženou osobou. Pokud soud rozhoduje trestním příkazem, již s takovou možností počítá po seznámení se se spisem, a výslech zadržené obviněné osoby k samotnému skutku je zpravidla stručný. Obviněný ke spáchanému přečinu (např. krádeže) vypoví, že se doznává v rozsahu, jak je skutek popsán v návrhu na potrestání.

Ve smyslu směřování judikatury Ústavního soudu se pak domnívám, že by byla vhodná změna právní úpravy v tom smyslu, že je-li podán návrh na potrestání společně s předáním zadržené osoby soudu, jde o důvod nutné obhajoby. S ohledem na rychlost řízení, případný stres zadržené osoby, i snahu „mít řízení za sebou“ a vyhnout se pouze uvěznění (ať už výkonu vazby či trestu odnětí svobody), je postavení takových osob

⁶⁸ Za předpokladu, že v dané věci není současně dán jiný důvod nutné obhajoby.

zranitelné. Tato změna by ale byla spojena se zvýšenými finanční nároky řízení spočívající zejména ve zvýšení nákladů na obhajobu ze strany státu, což je v rozporu s původní koncepcí zkráceného řízení tak, jak bylo popsáno v důvodové zprávě. Lze předpokládat, že náklady obhajoby často nebudou dobrovolně uhrazeny a následné vymáhání bude obtížné.

4. Trest odnětí svobody v aplikační praxi

Ačkoliv se může zdát, že je trest odnětí svobody spojen s dlouhou historií společnosti, jedná se o trest relativně mladý. Jeho počátky lze vysledovat v polovině 16 století v Anglii (1553 – houses of correction) a v Holandsku (1595 – tzv. Amsterodamský systém).⁶⁹

4.1. Charakteristika trestu

Trest odnětí svobody je represivním trestem. Přesto je společností často vnímán jako trest základní, což patrně souvisí s jeho historickým užíváním. Zároveň se jedná o trest univerzální, neboť je možné jej uložit za spáchání jakéhokoli trestného činu podle zvláštní části trestního zákoníku.⁷⁰

V moderním pojetí evropského trestního práva, a tedy i práva českého, by měl být pachateli tento trest uložen jen v případě, že s ohledem na jeho osobu, charakter a závažnost spáchaného činu, nebo s ohledem na ochranu společnosti, mu nelze uložit jiný, výchovný, trest. Trest odnětí svobody je upraven v ustanoveních § 55 až 59 trestního zákoníku, lze jej ukládat ve výměře do 20 let, pokud nedojde k mimořádnému zvýšení trestu podle § 59 trestního zákoníku, uložení trestu pro trestný čin spáchaný ve prospěch organizované skupiny dle § 108 nebo o výjimečný trest podle § 54 trestního zákoníku. Pokud soud ukládá trest odnětí svobody, rozhoduje současně o způsobu jeho výkonu. V současné době lze ve smyslu § 56 vykonat trest odnětí svobody pouze ve dvou typech věznic, a to ve věznici s ostrahou a ve věznici se zvýšenou ostrahou. Ke změně v počtu typů věznic došlo s účinností od 1. 10. 2017, zrušeny byly věznice s dohledem a dozorem. Cílem této změny bylo odlehčit soudům v souvislosti s jejich rozhodovací činností ve vykonávacím řízení v souvislosti s návrhy odsouzených a věznic na přeřazení odsouzeného k výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „VTOS“) do jiného typu věznic. Při svém rozhodnutí soud vycházel kromě výpovědi odsouzeného z hodnocení věznic, kdy věznice mimo jiné konstatovala, jak se odsouzený dosud ve VTOS chová, jak plní jemu stanovený program zacházení, zda mu byly uděleny kázeňské odměny či kázeňské tresty a zejména na základě hodnocení, zda dosavadní výkon trestu přispěl k nápravě odsouzeného

⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. *K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Trestněprávní revue, 2012, č. 11-12, s. 249-255. ISSN 1213-5313.

⁷⁰ JELÍNEK, J. op. cit., s. 409.

a zda k ní přispěje přeřazení do jiného typu věznice. Samotné dokazování bylo tedy relativně úzké, postavené na hodnocení věznice. V případě, že by (a jedná se jen o teoretickou úvahu) zaměstnanci věznice, tedy vychovatel, pedagog, psycholog, nepodali objektivní zprávu, měl soud pouze velmi malou možnost hodnocení ze strany věznice přezkoumat, naopak musel předpokládat objektivitu a profesionalitu komise věznice. Tuto změnu tedy považuji za přínosnou, rozdělení vězňů, je s výjimkou zbylých typů věznic řešeno v rámci jejich vnitřní diferenciaci. Úprava se nedotýká podstaty trestu či jeho délky, ale pouze způsobu jeho výkonu. Lze předpokládat, že v některých případech byly návrhy na přeřazení odsouzených do jiného typu věznice přizpůsobeny obsazenosti jednotlivých věznic.

Zajímavou problematikou je otázkou krátkodobých trestů odnětí svobody, kdy názory na tuto problematiku a na efektivitu těchto trestů jsou rozdílné. Jejich problematikou se např. zabývá M. Lukášová⁷¹ nebo R. Vicherek⁷². Ten se přiklání k definici krátkodobého trestu odnětí svobody jako trestu ve výměře do 1 roku, současně zdůrazňuje zásadu ultima ratio u krátkodobých trestů odnětí svobody.⁷³ Osobně bych za krátkodobé tresty spíše považoval tresty ve výměře do 6 měsíců, neboť dle mého názoru již věznice ve lhůtě 1 roku dovede program zacházení u odsouzených zcela realizovat. Také doba jednoho roku ve vztahu k vytržení odsouzeného z jeho sociálního prostředí i případné institucionalizace je relativně dlouhá. Podle mého názoru může být inspirativní se pro posouzení otázky krátkodobosti trestu vžít do role odsouzené osoby, která se dopustila opakovaně méně závažného přečinu (první odsouzení by nevedla k uložení represivního trestu odnětí svobody) a je poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody. Taková osoba dosud nedocenila následky dříve uložených alternativních trestů a zásah v podobě omezení osobní svobody je pro ni zpravidla citelný. Výchovného efektu lze proto dosáhnout i trestem ve výměře

⁷¹ Srov. LUKÁŠOVÁ, M., Nepodmíněný trest odnětí svobody ve světle alternativních a krátkodobých trestů. *Trestněprávní revue*. 2020, (1), 23. ISSN 1213-5313.

⁷² VICHEREK, R., KRÁTKODOBÝ NEPODMÍNĚNÝ TREST ODNĚTÍ SVOBODY – POTŘEBUJEME HO V PRAXI NEBO NE? In ŠČERBA, Filip. (ed.). *Kriminologické dny 2018. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference Kriminologické dny pořádaný ve dnech 18.–19. 1. 2018 Českou kriminologickou společností ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018, s. 238–256, ISBN 978-80-88266-15-0

⁷³ KALVODOVÁ, V., Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 102–103. in Vicherek, Roman, KRÁTKODOBÝ NEPODMÍNĚNÝ TREST ODNĚTÍ SVOBODY – POTŘEBUJEME HO V PRAXI NEBO NE? In ŠČERBA, Filip. (ed.). *Kriminologické dny 2018. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference Kriminologické dny pořádaný ve dnech 18.–19. 1. 2018 Českou kriminologickou společností ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018. s. 239. ISBN 978-80-88266-15-0.

do 6 měsíců a u určité části pachatelů trestné činnosti je to právě až tento druh trestu, který má výchovný efekt.

Výkon prvního trestu odnětí svobody odsouzeným často není výsledkem soudní diskrece v nové trestní věci, ale je výsledkem recidivy odsouzeného a přeměny alternativního trestu. Skutečnost, že krátkodobé tresty odnětí svobody nejsou netrestaným pachatelům ukládány, plyne i z výzkumu provedeného u Okresního soudu v Ostravě R. Vicherkem. Patnáct osob, kterým byl poprvé uložen trest odnětí svobody, mělo již v průměru 4,73 záznamu v rejstříku trestů.⁷⁴ Trest byl tedy uložen osobám, u kterých selhal výkon alternativního trestu, nebo osobám, které se trestného činu dopustili krátce po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody.

Skutečnost, že není nepodmíněný trest odnětí svobody první volbou soudu, lze demonstrovat na následujícím grafu, který zobrazuje tresty uložené pachatelům trestného činu krádeže podle § 205 odst. 1 trestního zákoníku, kteří dosud nebyli soudně trestáni. Z 634 uložených trestů v roce 2020 za spáchání tohoto přečinu bez souběhu s dalším trestným činem byl uložen trest odnětí svobody jako nepodmíněný pouze v jednom případě.

Graf 3: Počet odsouzených pro trestný čin krádeže podle § 205 odst. 1 tr. zákoníku v roce 2020⁷⁵

Pro vedlejší tresty vyberte hlavní trest:

- podmíněný trest odnětí svobody (488)
- obecně prospěšné práce (50)
- peněžitý trest (53)
- vyhoštění (23)
- upuštění od potrestání (12)

⁷⁴ Op.citace sub. 58

⁷⁵ Aplikace jaktrestame.cz. [cit. 15. 4. 2021]. Dostupné z https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here

4.2. Zákonné limity pro uložení trestu

Právě v souvislosti s přeplněnými věznicemi, ale i se zmiňovanou rigiditou soudů v jejich uvažování, a v souvislosti s jejich údajnou nepřiměřenou přísností, došlo ke změnám právní úpravy, které směřovaly k legislativnímu omezení možnosti uložit trest odnětí svobody v určitých případech. Trestní zákon účinný do 31. 12. 2009 obsahoval v ustanovení § 39 odst. 2 omezení, podle kterého bylo možné trest odnětí svobody jako nepodmíněný uložit u trestných činů, jejichž horní hranice nepřevyšovala 3 roky, jen za předpokladu, že vzhledem k osobě pachatele by uložení jiného trestu zjevně nevedlo k dosažení účelu trestu, tedy k nápravě obviněného. Toto omezení převzal i trestní zákoník č. 40/2009 Sb. Novelou účinnou od 8. 12. 2012, provedenou zákonem č. 390/2012 Sb., došlo ke zvýšení trestní hranice na pět let. Současně byl § 55 odst. 2 trestního zákoníku doplněn o speciální úpravu ve vztahu k přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku. Nově trestní zákoník stanovil, že uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit jiným trestem.

4.3. Zkušební doba a osvědčení

Pokud je obviněnému uložen trest odnětí svobody, pak jak plyne ze shora vloženého grafu, je mnohem častěji uložen jako trest podmíněný než nepodmíněný. Stanovení délky zkušební doby by mělo opět odpovídat zásadě přiměřenosti a mělo by se řídit zákonnými zásadami pro ukládání trestů. Stanovení její délky je subjektivním rozhodnutím soudce, které by ale mělo obstát při jeho případném přezkumu na základě objektivních měřítek. Ze strany obviněného a státního zástupce stanovená délka zkušební doby nebývá často napadána opravným prostředkem a s jejím stanovením se nepojí žádné aplikační potíže. Jedinou problematickou otázkou je přípustnost opětovného uložení podmíněného trestu odnětí svobody obviněnému, který spáchá trestný čin ve zkušební době podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody. Domnívám se, že by opětovné uložení tohoto druhu trestu nemělo být možné. Další uložení podmíněného trestu odnětí svobody popírá účel, smysl i cíl dříve uloženého trestu, nebo dokonce trestů. Vede současně ke kumulaci výchovných trestů a k následnému výkonu prvního trestu odnětí svobody, který lze nezdědkou hodnotit jako nepřiměřený.

Institut osvědčení ve zkušební době podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody je upraven v § 83 trestního zákoníku, resp. v § 86 trestního zákoníku, pokud jde o podmíněné odsouzení s dohledem. V činnosti soudce okresního soudu se mohou při jejich aplikaci vyskytnout v podstatě dva problémy. Prvním je, že odsouzení často uložené povinnosti či omezení neplní a začínou činit kroky např. k náhradě škody až po nařízení veřejného zasedání. Pasivita odsouzených je pak důsledkem prodloužení zkušební doby, zejména v situaci, kdy se odsouzený nedopustil další trestné činnosti. Nejeví se mi jako vhodné při nesplnění uložených povinností a omezení rozhodnout o osvědčení odsouzeného. Prvním důvodem mého nesouhlasu je nespravedlnost takového rozhodnutí ve vztahu k odsouzeným, kteří uložené povinnosti a omezení řádně plnili, druhým je popření smyslu jejich uložení a posledním je přehlížení práva poškozeného na náhradu škody.

Ačkoliv si soud vyžádá veškeré potřebné podklady o chování odsouzeného ve zkušební době, včetně zprávy od poškozeného o náhradě škody, v době rozhodnutí nemusí mít aktuální informace. Odsouzený se k veřejnému zasedání nedostaví, protože krátce před ním, nebo i v den konání, škodu nahradil, a tuto informaci soudu nesdělí. Rozhodnutí soudu tak neodpovídá realitě a musí být zrušeno.⁷⁶

Druhý problematickým okruhem je situace, kdy soud nestihne o podmíněném odsouzení rozhodnout ve lhůtě 1 roku od konce zkušební doby, viz 83 odst. 3 trestního zákoníku, resp. § 86 odst. 2 trestního zákoníku. Jak již bylo uvedeno, trestní zákoník s marným uplynutím lhůty spojuje fikci osvědčení. Příčinou, proč soud v zákonné lhůtě nerozhodne, pokud na to sám nerezignuje, je nejčastěji nedosažitelnost odsouzeného, kterou by měl soud podle okolností řešit žádostí o vypátrání jeho osoby, v krajním případě příkazem k zatčení. Dále pak jde o situace, kdy je odsouzený znovu trestně stíhán pro trestnou činnost spáchanou ve zkušební době a soud musí bez ohledu na případné doznání odsouzeného vyčkat na pravomocné rozhodnutí o vině.⁷⁷ Dalším častým případem je situace, kdy proti rozhodnutí o osvědčení nebo nařízení trestu podal odsouzený nebo státní zástupce stížnost, rozhodnutí bylo zrušeno a soud znovu rozhoduje po uplynutí roční lhůty. Soud je povinen v těchto případech zkoumat otázku,

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2019, sp. zn. 4 Tz 86/2019.

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 17. 2. 1986, sp. zn. 4 Tz 2/86, vyhlášený ve sbírce soudních rozhodnutí pod č. 7/1987 tr.

zda měl odsouzený vinu na zmeškání lhůty jako předběžnou otázku.⁷⁸ Jakmile překážka pro rozhodnutí soudu odpadne, musí soud ihned konat.

O nařízení trestu soud nejčastěji rozhodne v případě, že se odsouzený ve zkušební době dopustí další trestné činnosti. Jak jsem již uvedl, měl by současně zkoumat, zda odsouzený dostal uloženým omezením a povinností, zda nahradil škodu, či nemajetkovou újmu, a to bez ohledu na to, jestli poškozený vyvinul plnou aktivitu k získání náhrady škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení.⁷⁹ Povinnost nahradit škodu způsobenou trestným činem „podle svých sil“ znamená, že podmíněně odsouzený je povinen nahradit škodu v době a ve výši, v jaké to dovolí jeho osobní, majetkové a výdělkové poměry.⁸⁰ Jiná situace pak nastane, pokud je splnění povinnosti závislé na součinnosti poškozeného. Taková situace např. nastane v případě, že odsouzený nemůže uhradit dlužné výživné z důvodu, že poškozená, matka dítěte, i s dítětem odcestuje do zahraničí a nereaguje na žádosti odsouzeného o sdělení adresy či čísla účtu. V mnou posuzovaném případě poškozená reagovala na maily, včetně soudních, jiné údaje však odmítala sdělit s tím, že má nový život a žádné údaje sdělovat nechce a o peníze nestojí. Odsouzený vyvinul maximální snahu ke splnění své povinnosti a usiloval dle svých slov o „výmaz“ z rejstříku trestů. Uhradit dlužné výživné se mu nepodařilo ani po intervenci soudu. V takovém případě má odsouzený možnost náhradního plnění, např. formou spoření pro nezletilé dítě.

K osvědčení ze zákona by nemělo docházet. Pokud k osvědčení ze zákona dojde, je to zpravidla důsledkem nečinnosti soudu. Rok po skončení zkušební doby je dostatečně dlouhá doba k tomu, aby si soud vyžádal potřebné podklady ke zjištění, zda odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým povinnostem, omezením, případně dohledu.

4.4. Ukládání trestu odnětí svobody za přečin zanedbání povinné výživy

Je-li obviněný opakovaně souzen pro přečin zanedbání povinné výživy, soud řeší otázku, zda mu s ohledem na speciální recidivu již lze uložit trest odnětí svobody, aniž

⁷⁸ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 7. 1998, sp. zn. 4 To 475/98, publikováno pod č. 43/1999 Sb. rozh. tr.

⁷⁹ Srov. PŮRY, František. § 83 [Rozhodnutí o podmíněném odsouzení]. In: ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PŮRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník (EVK). 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1036. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁸⁰ srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2009, sp. zn. 4 Tz 6/2009, publikovaný pod č. 8/2010 Sb. rozh. tr.

by jeho výkon podmíněně odložil. Za předpokladu, že souzená osoba nebyla dosud trestána pro jinou trestnou činnost, což je časté, si lze stěží představit situaci, kdy by uložení tohoto trestu vyžadovala účinná ochrana společnosti. Podstatou skutku je zpravidla jen nečinnost či lhostejnost obviněného, jeho jednáním je poškozena pouze osoba, na jejíž vyživovací povinnosti se má podílet, případně jiné osoby, která namísto obviněného, tuto osobu vyživují. Takový pachatel není obecně nebezpečný, neohrožuje životy, zdraví či majetek třetích osob. V podstatě si nelze představit situaci, kdy by účinná ochrana společnosti uložení takového trestu vyžadovala u prvotrestaných osob.

Pokud jde o speciálního recidivistu, zabývá se soud otázkou, zda lze obviněného napravit jiným trestem. Pokud byl obviněný za neplnění vyživovací povinnosti opakovaně soudně trestán a dříve uložené výchovné tresty nevedly k jeho nápravě, pak je uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody namístě. Otázkou je, kolik takových výchovných trestů musí předcházet. Nelze opominout, že pobytem ve vězení se u drtivé většiny odsouzených ztrácí možnost výdělků a pouze narůstá jejich dluh na výživném.⁸¹

Institutem, který relativizuje recidivu pachatele je v § 197 trestního zákoníku zakotvená účinná lítost. Odsouzený jej může využít v průběhu celého trestního řízení. Jen zdánlivě pozitivně se jeví předpoklad, že jeho využití povinného dostatečně poučí a ten pro příště, pod hrozbou opakování celého trestního řízení, výživné včas a ve stanovené výši uhradí. Často se situace s neplacením výživného opakuje v budoucnu a zatěžuje nejen oprávněnou osobu, ale opět i celý justiční aparát.⁸²

Názory jednotlivých soudů jsou v tomto směru odlišné, stejně jako názory na případnou dekriminalizaci tohoto jednání. Pokud zohledníme soustavu trestů, pak je zpravidla takovému pachateli při prvním odsouzení uložen trest odnětí svobody, jehož výkon je podmíněně odložen, případně trest obecně prospěšných prací. I z mého pohledu se zkušební doba jeví jako vhodný „donucovací prostředek“ k tomu, aby obviněný již plnil svou zákonnou vyživovací povinnost. Při druhém odsouzení je obviněnému zpravidla uložen druhý z těchto dvou trestů. K přeměně či nařízení výkonu trestu z prvního odsouzení soudy zpravidla nepřistoupí z důvodu, že mu byl znovu uložen výchovný trest. Některé soudy přistoupí k prodloužení zkušební doby

⁸¹ SKLENIČKA, Josef, ROZUM, Jan. K problematice neplacení výživného. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 10, s. 239-244, ISSN 1213-5313

⁸² SKLENIČKA, ROZUM, op. cit.

podle § 83, resp. § 86 trestního zákoníku. Často soudy žádný úkon ve věci nečiní a vyčkají, jak na odsouzeného zapůsobí druhý výchovný trest.

Pokud jde o jiné alternativní tresty, uložení peněžitého trestu zde bývá zpravidla vyloučeno, protože jeho výkon by byl v rozporu se zájmy poškozeného, kterému by odsouzený měl uhradit dlužné výživné a hradit běžné výživné. Uložení trestu domácího vězení je většinou také nevhodné, protože obviněný by měl vydělat peníze na úhradu výživného a obvinění sami argumentují potřebou dělat přesčas, někdy pracují ve směnném provozu, anebo s uložením tohoto druhu trestu nesouhlasí. Velká část pachatelů této trestné činnosti navíc nemá trvalé bydliště, bydlí po ubytovnách, kamarádech, nebo bydliště často mění.

Uložit nepodmíněný trest odnětí svobody za tento přečin připadá v úvahu zejména u osob, které jsou speciálními recidivisty, a tento trestný čin páchají opakovaně i přes dříve uložené výchovné tresty. Důvodem, proč odsouzený výchovné tresty nevykonává řádně, je někdy i skutečnost, že se domnívá, že mu represivní trest za tento přečin uložen nebude. Tohoto přesvědčení často nabude na základě dosavadních zkušeností s trestáním za předchozí neplnění vyživovací povinnosti.

Druhým aspektem, který by měl soud zvažovat, je doba, po kterou žalovaný skutek páchal. Stejně tak by soud ale měl přihlídnout k tomu, po jakou dobu obviněný páchal skutek v předchozích trestních věcech, ve kterých byl za stejný přečin odsouzen. Pachatel, který např. 15 let neplní svou vyživovací povinnost, může být za uvedenou trestnou činnost odsouzen třikrát, jiný může být za stejnou dobu odsouzen i 8x či vícekrát. Tato skutečnost je ovlivněna tím, zda poškozený považuje za efektivní podávat nová trestní oznámení, když dosud z jeho pohledu nemělo trestní řízení žádný efekt.

Přečin zanedbání povinné výživy se opakovaně stává předmětem právních i politických diskusí ve vztahu k jeho možné dekriminálnímu. Neplnění vyživovací povinnosti je odrazem morálky a mravní vyspělosti společnosti. Jsou státy, ve kterých je při neplnění vyživovací povinnosti na pachatele obecně negativně nahlíženo, což jej diskvalifikuje v občanské společnosti. Silný negativní morální aspekt pak eliminuje společenský problém neplnění vyživovací povinnosti druhým rodičem a nahrazuje potřebu společnosti řešit tuto problematiku prostředky trestního práva. Z množství u nás rozhodnutých věcí, kdy samozřejmě jde pouze o případy oznámené, lze dovést, že vyživovací povinnost není plněna masivně. V roce 2019 bylo za tento přečin celkově

odsouzeno 4 236 osob.⁸³ Je tedy otázkou, jaké by měla důsledky dekriminalizace tohoto trestného činu, když ani hrozba trestním stíháním, řadu pachatelů od jejího páchaní a často i opakování neodradí. Zákonodárce tedy musí zvážit, jaké hodnoty a jakými prostředky chce plnění vyživovací povinnosti chránit a prosazovat. Domnívám se, že dnešní stav české společnosti dekriminalizaci tohoto trestného činu neumožňuje. Jde o široké společenské téma, které přesahuje oblast trestního práva, což je dáno nejen tím, že vyživovací povinnost upravuje § 910 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Diskuse o dekriminalizace podle mého názoru zčásti souvisí s tím, že u tohoto trestného činu je úzký okruh potencionálních poškozených, oproti např. trestnému činu krádeže, kde jím může být každý.

Plnění vyživovací povinnosti je i odrazem sociálních poměrů ve společnosti a životní úrovně nižších sociálních vrstev. Příjem na úrovni minimální mzdy, nebo jen málo nad její hranicí, neumožňují život na slušné životní úrovni a osoby povinné výživné hradit s příjmy často nevychází. Na druhou stranu početí dítěte je odpovědností jeho rodičů včetně všech z toho plynoucích důsledků. Neplnění vyživovací povinnosti někdy bývá i předmětem nátlaku na druhého z rodičů dítěte. Prof. JUDr. Jiří Jelínek k tomu tématu na konferenci k 10 letům od přijetí trestního zákoníku uvedl, že: „Trestní právo kriminalizuje civilní pohledávku a vytváří skupinu recidivistů. Trestní oznámení nesměruje k trestu, ale k vymožení pohledávky.“⁸⁴

Je třeba si uvědomit, že následky takového opomenutí pachatele jsou často více společensky škodlivé a mají často větší negativní důsledky pro poškozené než například bagatelní krádež. Dochází zde k ohrožení výchovy a výživy dítěte, nikoliv jen ke zmenšení majetku apod. Je otázkou trestní politiky (pokud ji stát, vláda, vůbec má jasně definovanu) a úkolem zákonodárce, aby rozhodl, který společenský zájem je třeba chránit prostředky trestního práva. Osobně vidím hlavní smysl trestního postihu v tom, aby pachatel svou trestnou činnost neopakoval a napříště svou vyživovací povinnost řádně plnil. K tomu je zpočátku motivován pouze výchovnými tresty a až v případě recidivy dojde na represivní trest, a to zpravidla v důsledku nařízení či přeměny jiného druhu trestu než jeho uložením. Trestný čin zanedbání povinné výživy často páchají i osoby, které vedou jinak řádný život, nedopouští se jiného druhu

⁸³ Aplikace jaktrestame.cz. [cit. 15. 4. 2021]. Dostupné z https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here

⁸⁴ Válová, I. 10 let trestního zákoníku: Experti vyzvali k dekriminalizaci některého lidského chování. Poslední změna 15. 3. 2019, [cit. 15. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/03/10-let-trestniho-zakoniku-experti-vyzvali-k-dekriminalizaci-nektereho-lidskeho-chovani/>

trestné činnosti. Nezřídka až hrozba trestu odnětí svobody obviněného přiměje k tomu, že uhradí dlužné výživné a nadále hradí i výživné běžné. Také hrozba vazebního stíhání vede někdy k úhradě dlužného výživného, ačkoliv obviněnému reálně hrozí spíše vazba útěková než předstižná. Obviněný Y. M., izraelský občan, si ve věci vedené u Okresního soudu v Lounech pod sp. zn. 15 T 57/2016 nechal prostřednictvím společnosti Western Union zaslat svou matkou peníze na poštu v Lounech v průběhu přerušového vazebního zasedání, aby se vazbě vyhnul. Tento výživné nehradil opakovaně, byl již pro trestný čin zanedbání povinné výživy v ČR opakovaně soudně trestán a trestnímu stíhání se vyhýbal. Ačkoliv opatrovnickému soudu, který měl jednat den před hlavním líčením, sdělil, že se dlouhodobě zdržuje ve Švýcarsku, a proto se k jeho jednání nemůže dostavit, byl následující den zatčen na letišti v Praze. Takto zasláné peníze byly následně první platbou na výživné od narození dítěte. Obviněný byl následně zproštěn obžaloby z důvodu účinné lítosti.

Ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 9, sp. zn. 3 T 128/2019, byl obviněný L. T. uznán vinným ze spáchání přečinu zanedbání povinné výživy spočívající v tom, že tuto neplnil od listopadu 2013 do srpna 2019. Vyživovací povinnost na každou ze dvou dcer byla stanovena ve výši 1 500 Kč. Obviněný vyživovací povinnost z části hradil se snižující se absolutní roční částkou. V roce 2016 uhradil pouze 12 717 Kč, v roce 2017 neuhradil nic, v roce 2018 11 800 Kč a v roce 2019 každé již zletilé dceři 5 000 Kč v době, kdy již probíhalo trestní řízení. Výživné bylo stanoveno opatrovnickým soudem naposledy v roce 2013, obě dcery v době rozhodnutí studovaly. Soudem prvního stupně mu byl uložen trest odnětí svobody ve výměře 10 měsíců. Pokud jde o důvody neplnění vyživovací povinnosti, obviněný uvedl, že to bylo z důvodu špatné komunikace s poškozenými, dále dodal, že v žalovaném období byl kuřák, dle minimálního výpočtu soudu na základě jeho výpovědi, měsíčně za cigarety vydal 2400 Kč. Bylo prokázáno, že zaměstnán byl bez řádné pracovní smlouvy u svého kamaráda, tedy způsobem, aby se vyhnul případné exekuci, oficiálně byl veden na úřadu práce. V době neplnění vyživovací povinnosti se stal otcem třetího dítěte. Zda a jak se podílel na jeho výživě, nelze objektivně uvést. Matka dítěte, se kterou obviněný žije, uvedla, že na výživu dítěte přispívá, nebyla schopna to konkretizovat. Obviněný byl v době rozhodnutí osobou 12 x soudně trestanou, z toho 6x pro majetkovou trestnou činnost a 6x pro trestný čin zanedbání povinné výživy. V minulosti vykonal dva tresty odnětí svobody pro jinou trestnou činnost. Soud prvního stupně s ohledem na osobu obviněného, jeho opakovanou recidivu, pasivní přístup

k plnění vyživovací povinnosti, neúčinnost dříve uložených a vykonaných trestů dospěl k závěru, že jsou splněny zákonné podmínky § 55 odst. 2 trestního zákoníku, neboť obviněného není možné napravit jiným druhem trestu. Předchozí výchovné ani represivní tresty jej nenapravily, v opakování trestné činnosti mu nezabránily, neochránily ani společnost před jeho recidivou. Odvolací soud se však s názorem soudu prvního stupně neztotožnil, když uvedl, že s ohledem na přitěžující okolnosti by přicházelo v úvahu uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, avšak nalézací soud nezohlednil, že se v minulosti ve zkušební době opakovaně osvědčil a současně uvedl, že zčásti vyživovací povinnost plnil a na plnění vyživovací povinnosti zcela nerezignoval. S ohledem na zájem společnosti a poškozených zejména na řádném hrazení výživného, uložil obviněnému trest odnětí svobody na dobu jednoho roku, za současného stanovení zkušební doby na 3 roky s vyslovením dohledu nad obviněným.

Nejsem zastáncem nadměrné kriminalizaci osob, zde se však domnívám, že uložení nepodmíněného trestu bylo na místě. Je třeba uvést, že pokud se obviněný v minulosti osvědčil ve zkušebních dobách, tak to bylo z důvodu nečinnosti soudů, které nekonaly a nezkoumaly plnění uložené povinnosti uhradit dlužné výživné. Ačkoliv tato odsouzení nebyla přitěžující okolností, bylo zřejmé, že obviněný vyživovací povinnost před odsouzením v této věci na obě dcery nikdy řádně neplnil, a to ani po dobu jednoho roku jejich života. Z mého pohledu v tomto případě justice selhala, když od narození do zletilosti obou dcer, nebyla schopna přimět obviněného k řádnému plnění vyživovací povinnosti, když současně jej opakovaně trestala podmíněnými tresty odnětí svobody a ve zkušebních dobách řádně nesledovala plnění uložených povinností ani řádné vedení života obviněného.

Jak jsem již uvedl, výkon trestu odnětí svobody u tohoto trestného činu je nejčastěji důsledkem nařízení výkonu původně podmíněně odloženého výkonu trestu odnětí svobody. Proti takovému postupu se odsouzení brání, včetně podání ústavní stížnosti. Nařízení výkonu trestu při opakované recidivě, a tedy v důsledku porušení podmínek podmíněného odsouzení však Ústavní soud neshledává v rozporu s ústavním pořádkem. „Takový závěr je z ústavního hlediska přijatelný, neboť vyvarování se páčání další trestné činnosti ve zkušební době podmíněně odsouzeným představuje bezpochyby základní atribut řádného života podle § 83 odst. 1 trestního zákoníku.“⁸⁵

⁸⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3097/20

5. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

S ukládáním trestu odnětí svobody a zejména s kumulací trestů je úzce spojen institut podmíněného propuštění. Možnost podmíněně propustit odsouzeného dříve, než vykoná uložený trest, je významným motivačním faktorem ve směru k odsouzeným, který vede k jejich větší snaze o plnění stanoveného programu zacházení a je také institutem majícím pozitivní vliv na bezpečnost ve věznicích. Otázka, koho a kdy propustit, poměr kladně a negativně vyřízených žádostí o podmíněné propuštění, jsou předmětem četných diskusí, do kterých vstupuje i Ústavní soud ČR, jak bude rozebráno dále.

Institut podmíněného propuštění vychází z předpokladu, že proces nápravy odsouzeného může probíhat rychleji, než soud původně předpokládal, a že není nutné ve výkonu trestu pokračovat, za předpokladu, že se odsouzený napravil natolik, že nepředstavuje nebezpečí pro společnost.⁸⁶ Pozitivem podmíněného propuštění je, že usnadňuje resocializaci odsouzeného a jeho společenskou reintegraci.⁸⁷

V Evropě je možné dnes nalézt dva základní přístupy k úpravě institutu podmíněného propuštění. Mandatorní systém – tedy povinný, založený na principu nároku odsouzeného na podmíněné propuštění po určité části vykonaného trestu, který lze odepřít jen výjimečně a diskrečním, který je závislý na úvaze příslušného orgánu, které je vázáno kromě výkonu určité části trestu na splnění dalších zákonných podmínek.⁸⁸

5.1. Vývoj právní úpravy podmíněného propuštění

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. v § 61 upravoval podmínky podmíněného propuštění obdobně jako současný trestní zákoník. Odsouzeného bylo možné podmíněně propustit po výkonu poloviny trestu odnětí svobody za předpokladu, že ve výkonu trestu prokázal polepšení. Na rozdíl od současné právní úpravy musel nápravu prokázat nejen vzorným chováním, ale také poctivým poměrem k práci.⁸⁹

⁸⁶ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. *K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Trestněprávní revue, 2012, č. 11-12, s. 249-255, ISSN 1213-5313.

⁸⁷ Vicherek, Roman. *Současné trendy vývoje podmíněného propuštění*, Trestněprávní revue, 1/2018, s. 6-11, ISSN 1213-5313.

⁸⁸ Hulmáková Jana. *Podmíněné propuštění z pohledu aplikační praxe a vybraných evropských právních úprav*. (TAČR) Trestněprávní revue 2/2017, str. 27-35. Praha: C.H.Beck, ISSN 1213-5313

⁸⁹ Ve znění účinném do 31. 12. 1993, kdy bylo zákonem č. 290/1993 Sb. slovo „vzorným“ vypuštěno a fráze „poctivý poměr k práci“ byla nahrazena „plněním svých povinností“.

Propustit jej bylo možné v případě, že od něj bylo možné očekávat, že povede řádný život pracujícího člověka, nebo soud přijal záruku společenské organizace za dovršení jeho nápravy. Ustanovení § 62 pak upravovalo zvláštní případy, za kterých bylo možné odsouzeného podmíněně propustit až po výkonu dvou třetin trestu. Podle § 63 odst. 1 trestního zákona mohl soud stanovit zkušební dobu od jednoho roku do sedmi let. Dle § 63 odst. 3 trestního zákona bylo možné podmíněně propuštěnému uložit přiměřená omezení k tomu, aby vedl řádný život, včetně povinnosti k náhradě škody.

O podmíněném propuštění rozhodoval soud na návrh prokurátora, náčelníka nápravného zařízení, odsouzeného, společenské organizace (pokud nabídla záruku za dovršení nápravy odsouzeného) nebo bez návrhu. Kromě osvědčení soud rozhodoval i o ponechání podmíněného propuštění v platnosti v případě odvolání společenské záruky. Pokud byla žádost odsouzeného zamítnuta, mohl ji opakovat nejdříve rok po právní moci rozhodnutí.

Po skončení zkušební doby pak soud stejně jako dnes rozhodoval o osvědčení odsouzeného ve zkušební době, kdy hodnotil, zda vedl řádný život a vyhověl uloženým podmínkám. Pokud soud nerozhodl do roka od skončení zkušební doby bez zavinění na straně odsouzeného, nastala fikce osvědčení ze zákona.

Při **odvolání společenské záruky** soud přezkoumal chování odsouzeného ve zkušební době, a shledal-li, že podmíněně propuštění neplní své poslání, rozhodl o výkonu zbytku trestu. Jinak jej mohl i přes odvolání záruky ponechat v platnosti.

Novela účinná od 1. 7. 1990 (zákon č. 175/1990 Sb.) vypustila z právní úpravy „socialistické“ relikty, jako slova pracují, společenské apod. Do ustanovení § 62 odst. 2 trestního zákona bylo doplněno, že osoba odsouzená k výjimečnému trestu odnětí svobody na doživotí může být podmíněně propuštěna až po výkonu 20 let z trestu. Podobné změny provedla novela zákona účinná od 1. 1. 1994, kdy byla ze zákona vypuštěna možnost přihlížení k zařazení odsouzeného do určité nápravně výchovné skupiny.⁹⁰ Ačkoliv zákon již tuto skutečnost nezahrnoval, do současné doby je zařazení odsouzeného do konkrétního stupně vnitřní diferenciací součástí hodnocení ze strany věznice, kdy kladného hodnocení odsouzený v podstatě dosáhne jen v případě zařazení do I. prostupné skupiny vnitřní diferenciací. Až novelizace zákonem č. 265/2001 Sb., účinná od 1. 1. 2002 přinesla možnost stanovení dohledu nad podmíněně propuštěným

⁹⁰ Zákonem č. 290/1993 Sb. byl vypuštěn druhý odstavce § 61 trestního zákona, který zněl: „Při rozhodování o podmíněném propuštění přihlédne soud i k tomu, do které nápravně výchovné skupiny je odsouzený zařazen.“

a s účinností od 1. 1. 2009 přihlížel soud k okolnostem, zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu a zda zčásti či zcela nahradil či jinak odčinil škodu nebo jinou újmu způsobenou trestným činem.

Nový trestní zákoník navázal na předchozí právní úpravu, stanovil totožné podmínky pro případ podmíněného propuštění odsouzeného, včetně fakultativnosti tohoto institutu. V § 88 odst. 2 trestního zákoníku pak nově upravil možnost podmíněně propustit odsouzeného pro přečin před tím, než vykonal polovinu trestu, pokud odsouzený prokázal svým vzorným chováním a plněním povinností, že dalšího výkonu trestu není třeba. Navíc trestní zákoník stanovil, že soud při svém rozhodování přihlížel také k tomu, zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu, zda částečně nebo zcela nahradil škodu. Ve čtvrtém odstavci byl opět vymezen okruh trestných činů, za které bylo možné odsouzeného podmíněně propustit až po výkonu dvou třetin trestu, odsouzení k výjimečnému trestu doživotí mohli být podmíněně propuštěni opět po dvaceti letech.

Zásadní změnu přinesla novela trestního zákoníku, zákon č. 390/2012 Sb., účinná od 8. 12. 2012, která v § 88 odst. 1 písm. b) umožnila podmíněné propuštění odsouzených po výkonu jedné třetiny z uloženého trestu za předpokladu, že tento nebyl uložen pro zvlášť závažný zločin a odsouzený dosud nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody. Novela umožnila za splnění těchto kritérií podmíněně propustit osoby odsouzené za zločiny. Pokud vykonávali současně více po sobě uložených trestů, pak mohli být propuštěni po třetině výkonu jejich celkové délky, neboť pro účely podmíněného propuštění se postupně uložené tresty považují za jeden trest. Pokud jde o dopad této legislativní úpravy na množství podaných žádostí o podmíněné propuštění, způsob jejich vyřízení, či osvědčení podmíněně propuštěných ve zkušební době, pak tento nelze s ohledem na následující amnestii prezidenta republiky k 1. 1. 2013 hodnotit.⁹¹

Další novely tohoto ustanovení, již nepřinesly zásadní změnu, pouze upřesnily okruh trestných činů, u kterých je možné odsouzeného podmíněně propustit po výkonu jedné třetiny trestu.

⁹¹ Srov. Vicherek, R., Současné trendy vývoje podmíněného propuštění, Trestněprávní revue, 1/2018, s. 6-11, ISSN 1213-5313.

5.2. Možnost soudu přihlédnout k včasnému nástupu do VTOS a k plnění povinnosti nahradit škodu u odsouzených za přečiny

Další novelizace provedená zákonem č. 390/2012 Sb., byla také motivovaná snahou zvýšit podíl podmíněně propuštěných odsouzených. Úprava v § 88 odst. 3 spočívala v tom, že nově měl soud posuzovat okolnosti, zda odsouzený sám nastoupil do výkonu trestu nebo zda nahradil škodu či vrátil bezdůvodné obohacení, pouze u osob odsouzených za zločin. Původní právní úprava, podle které soud k těmto okolnostem přihlížel ve všech případech, byla v důvodové zprávě argumentována takto: „Účelem tohoto ustanovení je snaha působit na odsouzené, aby včas nastupovali do výkonu trestu odnětí svobody, a aby s přihlédnutím ke svým majetkovým poměrům hradili škodu, byla-li trestným činem způsobena, popřípadě řádně plnili povinnosti spojené s výkonem ochranného léčení, pokud jeho výkon již probíhal. Tím by mělo být zajištěno efektivnější rozhodování o podmíněném propuštění.⁹²

Z jakého důvodu se zákonodárce snažil omezit soudy ve vztahu k hodnocení těchto okolností, které vypovídají a přístupu odsouzeného k výkonu trestu i k uloženým povinnostem? Jak jsem již uvedl shora, soud může odsouzeného propustit za předpokladu, že prokázal snahu po nápravě a současně lze očekávat, že povede řádný život. Jakým způsobem lze ve výkonu trestu prokázat, že se odsouzený napravil? Kromě plnění povinností stanovených programem zacházení včetně dobrovolných zájmových aktivit, udělených kázeňských odměn apod., které jsou cestou k získání kladného hodnocení ze strany komise věznice, svědčí o nápravě odsouzeného také skutečnost, jaký postoj zaujal k jím spáchané trestné činnosti, zda projevil faktickou lítost ve vztahu k poškozenému. Kromě omluvy, kdy se může jednat o pouhý formální akt, často učiněný obhájcem i bez vědomí odsouzeného, nebo odsouzeným z důvodu účelové snahy dosáhnout zmírnění trestu ještě před jeho uložením, je náhrada škody opravdovým projevem jeho lítosti a snahou prokázat, že mu škodlivý následek jím spáchaného trestného činu spočívající ve způsobené škodě či nemajetkové újmě není lhostejný. Tyto skutečnosti tedy nelze z posuzování otázky, zda se odsouzený napravil vyčlenit, protože jsou jeho nedílnou součástí. Toto zákonné omezení ukazuje na nesystémovou, nepromyšlenou, účelovou změnu právní úpravy sledující pouze jediný cíl, snížit přeplněnost věznic. Obdobně je to s posuzováním včasnosti nástupu do výkonu trestu. Odsouzený je vyzván, aby do výkonu trestu nastoupil ve stanovené

⁹² Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb.

lhůtě, která nesmí být v současné době delší než 1 měsíc od právní moci rozhodnutí.⁹³ To, zda odsouzený do výkonu trestu sám nastoupí či nikoliv, je projevem jeho postoje nejen k uloženému trestu, ale také k jím spáchané trestné činnosti a způsobeným následkům. Postoj k této povinnosti již v tuto chvíli odráží fakt, zda za spáchaný čin přijímá odpovědnost a chce usilovat o svou nápravu nebo naopak trest nerespektuje. Nesystémovost této změny právní úpravy pak podtrhuje skutečnost, že v případě, že odsouzený do výkonu trestu zaviněně bez vážného důvodu ve stanovené lhůtě nenastoupí, dopustí se zároveň trestného činu, nyní maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní podle § 337 odst. 1 písm. f) trestního zákoníku, a přesto by soud včasnost nástupu neměl hodnotit.⁹⁴ Hodnocení včasnosti nástupu do výkonu trestu odnětí svobody a sledování plnění povinnosti k náhradě škody, byly do trestního zákona doplněny z důvodu, že zákonodárce chtěl více dbát práv poškozených. Podle mého názoru je z hodnocení odsouzených, kteří byli potrestáni za přečiny nelze vyjmout. Zákon takový postup nevylučuje. Ve své praxi, kdy jsem déle, než deset let rozhodoval ve věcech podmíněného propuštění, jsem k těmto skutečnostem nadále přihlížel, stejně postupoval i odvolací soud, a to zejména s ohledem na formulaci ustanovení § 88 odst. 1 trestního zákoníku, ve kterém je uvedeno, že soud hodnotí, zda odsouzený po právní moci rozsudku, tedy nikoliv jen po dobu výkonu trestu, plněním svých povinností, kterými jsou i včasný nástup do výkonu trestu a hrazení škody, prokázal polepšení.

V druhé polovině roku 2012 Ministerstvo spravedlnosti ČR usilovalo o uvolnění přeplněných kapacit věznic. V rámci Ústeckého kraje se dokonce konal na podzim tohoto roku seminář k podmíněnému propuštění, který ministerstvo připravilo ve spolupráci s Generálním ředitelstvím Vězeňské služby. Jeho předmětem byl institut podmíněného propuštění a jeho, z pohledu ministerstva, relativně malé využití okresními soudy. To znamená, že podle názoru ministerstva bylo vyhovováno málo žádostem o podmíněně propuštění odsouzených a cílem „školení“ bylo dosáhnout většího počtu kladně vyřízených žádostí odsouzených. Krátce nato, 1. 1. 2013, udělil prezident České republiky Václav Klaus rozsáhlou amnestii.

Pokud se ministr, vláda či zákonodárce domnívají, že je třeba řešit přeplněnost věznic, mají k tomu legislativní a další nástroje. Nakonec i o tom, co a jakým způsobem je postihováno v rovině trestního práva, rozhoduje moc výkonná a zákonodárna. Zákonodárce má např. možnost určitá jednání dekriminlizovat, snížit trestní sazby

⁹³ § 321 odst. 2 trestního zákoníku

⁹⁴ § 88 odst. 3 trestního zákoníku a contrario

u některých skutkových podstat, vláda může uvolnit finanční prostředky na stavbu nové věznice, kvalitnější vzdělání vězňů, včetně vhodných rekvalifikací apod. Stejně tak může cílenou sociální politikou řešit problémy vyloučených lokalit, dlouhodobě nezaměstnaných a jiné sociální problémy, které bývají jednou z příčin kriminálního jednání. Je samozřejmě otázkou, jak by například plošné snížení trestních sazeb bylo společností přijato. Podobná školení, semináře či manuály jsou podle mého názoru nepřímým zásahem do nezávislosti soudní moci, snahou o ovlivnění způsobu rozhodování soudců v určité soudní agendě, aniž by došlo ke změně právní úpravy. Soudce, jako osoba znalá práva, by měl být schopen aplikovat právní normy, a to bez podobných politických návodů či doporučení.

Souhlasím s názorem, že hlavním cílem zákonodárce novelizací provedenou zákonem č. 390/2012 Sb., ale i dalšími novelami, jejichž výsledkem byla např. možnost přeměn trestu odnětí svobody v alternativní tresty a další postupné zlepšování postavení odsouzených, nebylo vytvořit příznivější podmínky pro případné pachatele trestných činů, ale jedná se pouze o zástupné řešení přeplněných věznic, které by mělo být řešeno spíše v rámci reorganizace věznic, a nikoliv v oblasti trestního práva. To se stává nástrojem, s jehož pomocí se řeší problémy, které s trestním právem v podstatě nesouvisí.⁹⁵

5.3. Aplikace zákonných kritérií při podmíněném propuštění

Trestní zákoník, stejně jako trestní zákon č. 140/1961 Sb., stanoví, že soud může odsouzeného podmíněně propustit za splnění zákonných podmínek. Přesto, že jde o nenárokový institut, nelze jeho fakultativnost vykládat jako libovůli soudu.⁹⁶ Možnost soudu odsouzeného podmíněně propustit, by měla být interpretována tak, že rozhodnutí o každé žádosti by mělo být individuální, založené na pečlivém zvážení každého případu bez automatismů a předsudků.

Nejsložitějším aplikačním problémem při rozhodování o podmíněném propuštění je podle mého názoru odpověď na otázku, kdy lze od odsouzeného očekávat, že v případě podmíněného propuštění povede řádný život. Složitost této otázky se projevuje i v rozdílné rozhodovací praxi jednotlivých soudů. V žargonu odsouzených

⁹⁵ Kocina, Jan. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody Bulletin advokacie 12/2012, s. 25-27, ISSN 1210-6348.

⁹⁶ Ústavní soud již judikoval, že ústavně zaručené právo na to, aby bylo vyhověno žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, neexistuje. Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 4. 2009, sp. zn. IV. ÚS 70/09, publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. U 10/53 SbNU 863.

lze soudy rozdělit na dvě skupiny v závislosti na tom, jakou rozhodovací praxi ohledně podmíněného propuštění realizují, a to na soudy, „kde půlky jdou“, a soudy, „kde půlky nejdou“. Při dlouholetém řešení této problematiky si vědomě či nevědomě soudce stanoví určitá základní kritéria, kterými se při posuzování žádostí odsouzených řídí. Jsou jimi např. počet záznamů v rejstříku trestů odsouzeného, druhy dříve uložených trestů a jejich dosavadní výkon, časová souslednost jejich ukládání, celková doba páchaní trestné činnosti ve vztahu k jeho věku, přístup k otázce náhrady škody. Tato kritéria se mohou v čase měnit také v závislosti na zpětné vazbě, tedy podle toho, jak se dříve podmíněně propuštěné osoby osvědčily. Přesto, že soudce může mít u některých kritérií vnitřně stanovenou jejich konkrétní hodnotu, ta by neměla být nepřekročitelná. Např. může hodnotit 4 záznamy v rejstříku trestů jako hranici, při které již nelze od odsouzeného očekávat, že povede řádný život. Při rozhodování o konkrétní žádosti, by ale soudce měl hodnotit všechny okolnosti týkající se chování odsouzeného ve výkonu trestu i všechny okolnosti týkající se jeho dosavadní trestné činnosti a způsobu vedení jeho života. Čtyři odsouzení pro trestnou činnost spáchanou v rozmezí 18 měsíců, nebo pro trestnou činnost spáchanou v posledních 20 letech, jistě budou posuzována odlišně. Stejně tak charakter trestné činnosti, nebo sociálního prostředí, do kterého se má odsouzený vrátit. Předpokladem úspěšné resocializace je stabilní bydlení a zaměstnání propuštěného. Nelze opomenout, že úspěch podmíněného propuštění se odvíjí také od kvality vězeňského systému. Tedy skutečnosti, jak byl schopen na odsouzeného působit, napravit jej a motivovat k vedení řádného způsobu života.

Ústavní soud k předpokladu pro vyhovění žádosti odsouzeného mimo jiné konstatuje, že „ani hodnocení očekávání vedení řádného života nelze založit na pouhých počtech odsouzení či výkonů nepodmíněného trestu odnětí svobody. Takové údaje jsou příliš zobecňující pro úsudek o možném budoucím vedení řádného života odsouzeného v konkrétním případě. Je tak nutné analyzovat vývoj trestné činnosti odsouzeného z hlediska její frekvence a závažnosti, a to zejména v letech předcházejících spáchání trestného činu, za který odsouzený vykonává trest; (...) podle kriminologických výzkumů dochází k opouštění kriminální dráhy postupně.“⁹⁷ Ústavní soud se zde zabývá i zásadou *ne bis in idem*, kdy podle něj čl. 40 odst. 5 listiny obsahuje zákaz tzv. dvojího přičítání. Tato zásada může být s rozhodnutím o podmíněném

⁹⁷ Nález Ústavního soudu z 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18.

propuštění spojena, když soud zohledňuje skutečnosti, které již soudy přičetly k tíži odsouzeného při uložení trestu. Není však zřejmé, z čeho Ústavní soud dovodil závěr, že tento článek dvojí přičítání zakazuje. Pokud Ústavní soud dále dovodil, že je možné k trestní minulosti odsouzeného přihlížet, ale jen za předpokladu, že jsou zohledněny i další okolnosti, pak jde o závěr logicky vadný, neboť i v tomto případě by šlo dle jeho výkladu o skutečnost znovu posouzenou k tíži odsouzeného.⁹⁸ Ústavní osud žádnou argumentaci pro tento svůj závěr ve vztahu k podmíněnému propuštění nenabízí. V již citovaném nálezu II. ÚS 482/18, uvádí, že soudy „tím, že svůj závěr o nesplnění prognózy řádného života stěžovatele založily primárně, či takřka výlučně, na stěžovatelově neosvědčení se při minulých podmíněných propuštěních a na jeho opakovaném páchání trestné činnosti, porušily zákaz dvojího přičítání, a postupovaly tedy v rozporu s čl. 40 odst. 5 Listiny“. Pokud pomínu jakoukoliv argumentaci z pohledu právní teorie, pak při posuzování otázky podmíněného propuštění odsouzeného, který byl v minulosti již 2x podmíněně propuštěn, poté znovu páchal trestnou činností a nyní žádá o třetí podmíněné propuštění, pak co více může hovořit o jeho osobě, o jeho postoji k dodržování společenských norem či snaze o nápravu než právě jeho předchozí chování po podmíněných propuštěních. Pouze v důsledku jím spáchané další trestné činnosti znovu vykonává trest odnětí svobody. V souladu s názorem Ústavního soudu, který judikoval, že není dán automatický nárok na podmíněné propuštění, mi není jasné, proč by dle jiného rozhodnutí Ústavního soudu měl okresní soud izolovaně hodnotit jen jeho chování ve věznici. Naopak i vědomí odsouzeného, že s ohledem na promarněné šance k nápravě nyní musel vykonat celý trest, může v budoucnu vést k tomu, že již nebude trestnou činností opakovat, neboť nebude chtít páchat za cenu výkonu celého trestu.

Souhlasím s názorem, že zákaz dvojího trestání je zákazem trestního stíhání osob za čin, pro který již byly zproštěny či pravomocně odsouzeny a nelze jej bez řádného vysvětlení rozšiřovat na úvahy spojené s dřívějším propuštěním z výkonu spravedlivě uloženého trestu.⁹⁹

Druhou zákonnou podmínkou, jejíž splnění je předpokladem podmíněného propuštění, je skutečnost, že odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu, prokázal polepšení. Důkazem polepšení ve výkonu trestu odnětí svobody

⁹⁸ Kilian,P., Novák, J., Analýza vybraných nedostatků judikatury Ústavního soudu při aplikaci institutu podmíněného propuštění, *Trestněprávní revue* 1/2020, s. 20. ISSN 1213-5313.

⁹⁹ Kilian,P., Novák, J. opak.cit. s. 20

je hodnocení zpracované komisí věznice, která konstatuje, v jaké skupině vnitřní diferenční je odsouzený zařazen, jak se ve výkonu trestu chová ve vztahu k jiným odsouzeným a k zaměstnancům věznice, zda je pracovně zařazen a pokud ne, z jakých důvodů, jaký je jeho postoj k trestné činnosti, zda má sklony k páčání trestné činnosti, jak plní stanovený program zacházení a zda byl kázeňsky odměněn či trestán. V závěru pak uvádí, zda je odsouzený připraven na podmíněné propuštění či nikoliv.

Podmíněným propuštěním a posuzováním polepšení odsouzeného se zabýval i Ústavní soud ČR ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 2204/17, kde dospěl k závěru, že prokázat polepšení lze i bez doznání odsouzeného, vyplývá-li z jiných důkazů či okolností, že v dostatečné míře nabyt kritický náhled na svou trestnou činnost.¹⁰⁰ Doznání, jako nepřekročitelná hranice pro podmíněné propuštění, je podle názoru Ústavního soudu v rozporu s Listinou základních práv a svobod.¹⁰¹

V praxi jsem se setkal pouze s tím, že se odsouzení k trestné činnosti doznali, nebo její spáchání po dobu výkonu trestu, a to i ve veřejném zasedání, kde bylo rozhodováno o jejich žádosti o podmíněné propuštění, popírali. Často se ve výkonu trestu chovali řádně, bez kázeňských trestů, program zacházení plnili, byly jim uděleny kázeňské odměny. Poškozeným se neomluvili, což je logické, pokud trestnou činnost popírali. U násilné trestné činnosti uváděli, že se bránili. Osobně si nedovedu představit jiné okolnosti či důkazy, ze kterých by bylo možné zjistit kritický postoj odsouzeného ke spáchané trestné činnosti, pokud její spáchání popírá. Jak může kriticky nahlížet na své jednání, když jej neguje.

Pokud jde o vedení řádného života po případném podmíněném propuštění, má soud omezené možnosti, jak ověřit odsouzeným předložená potvrzení. Realnost zaměstnání po podmíněném propuštění se velmi těžce posuzuje, protože následné zaměstnání odsouzeného není pro zaměstnavatele, který jej zaměstnat přislíbil, závazné. Často jsou potvrzení vydána účelově, známými či rodinnými příslušníky odsouzených, OSVČ, kteří dosud žádné zaměstnance neměli. Za nejdůvěryhodnější bylo možné považovat přísliby obcí, přísliby zprostředkované občanskými sdruženími specializujícími se na pomoc odsouzeným, nebo přísliby velkých společností, jako např. ŠKODA AUTO, a.s. Důvěryhodnost příslibu lze zčásti ověřit výsledkem odsouzeného, předvoláním zástupce zaměstnavatele, nebo lustracemi v obchodním rejstříku nebo databázi ekonomických subjektů ARES.

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ČR z 12. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 2204/17.

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu z 12. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 2204/17, odst. 64.

Po podmíněném propuštění odsouzeného se často stává, že odsouzený do zaměstnání vůbec nenastoupí, případně nastoupí a v krátké době zaměstnání opustí. Důvody ztráty zaměstnání nejčastěji spočívají v tom, že odsouzený již ztratil pracovní návyky, pokud je vůbec před nástupem trestu měl, jeho neochota vyčkat měsíc do prvního výplatního termínu, konflikty v zaměstnání, nebo exekuce. Odsouzený tak hledá brigády nebo neoficiální zaměstnání.

Současný právní řád nenutí nikoho pracovat, tedy ani odsouzené, kteří byli podmíněně propuštěni. S ohledem na snížení rizika recidivy je ale požadavek soudu na prokázání budoucího materiálního zabezpečení podmíněně propuštěných oprávněný. Každý jedinec, tedy i odsouzený, má své základní materiální potřeby, a pokud nemá žádný majetek ani příjem, pak je riziko, že jejich splnění bude realizovat v rozporu se zákonem, tedy páčáním trestné činnosti, vysoké. U většiny odsouzených je takové riziko větší než u netrestaných osob, neboť v minulosti řada z nich páchala trestnou činnost právě proto, aby si opatřila prostředky na svou obživu, anebo si páčáním trestné činnosti zvýšila svou životní úroveň, na kterou by prací nedosáhla. Pokud má odsouzený prostředky na svou obživu zajištěny jinak, např. rentou, výsluhou, kapitálovými příjmy, příjmy z pronájmu apod., pak soud nemá potřebu vyžadovat, aby měl odsouzený zaměstnání zajištěno.

Podmíněně propuštění vstupují na trh práce s handicapem v podobě záznamu v rejstříku trestů, který do jisté míry limituje jejich zaměstnání tam, kde je vyžadován „čistý“ rejstřík trestů. Možnost úspěšného uplatnění se na trhu práce je pak ovlivněna dalšími faktory, stejně jako u ostatních osob, jako jsou věk, zdraví, vzdělání, předchozí praxe a jiné dovednosti.

Tabulka 1: Tabulka věkové skladby odsouzených k 31. 12. 2018¹⁰²

Věková kategorie	Muž	Žena	Celkový součet
16 - nedovršených 17 let	1		1
17 - nedovršených 18 let	6		6
18 - nedovršených 19 let	15		15
19 - nedovršených 20 let	30	4	34
20 - nedovršených 21 let	82	5	87
21 - nedovršených 22 let	157	8	165
22 - nedovršených 25 let	943	67	1 010
25 - nedovršených 30 let	2 823	267	3 090
30 - nedovršených 35 let	3 212	285	3 497
35 - nedovršených 40 let	3 060	230	3 290
40 - nedovršených 45 let	2 896	246	3 142
45 - nedovršených 50 let	2 169	169	2 338
50 - nedovršených 55 let	1 329	115	1 444
55 - nedovršených 60 let	767	64	831
60 - nedovršených 65 let	417	44	461
65 - nedovršených 70 let	182	13	195
70 - nedovršených 75 let	53	4	57
75 - nedovršených 80 let	10	1	11
nad 80 let	3		3
Celkový součet	18 155	1 522	19 677

Z tabulky vyplývá, že nejvíce vězňených osob je ve věku mezi 22 roky a 55 lety, jde tedy o osoby v ekonomicky činném věku.

Rozhodovací praxe soudů při podmíněném propuštění

Tabulka 2: Okresní soud v Lounech – Věznice Nové Sedlo

PP	2018	2019	celkem
vyhověno	22	5	27
vyhověno s dohledem	42	29	71
postoupeno		2	2
zamítnutí	83	83	166
zpětvzetí	59	61	120
celkem	206	180	386

¹⁰² Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2018, str. 105

Tabulka 3: Okresní soud v Chomutově – Věznice Všehrady

PP	2017	2018
Vyhověno včetně s dohledem	118	133
zamítnutí	225	202
zpětvzetí		
celkem	485	460

Tabulka 4: Okresní soud ve Znojmě – Věznice Znojmo

PP	2017	2018
Vyhověno včetně s dohledem	39	26
zamítnutí	83	83
zpětvzetí		
celkem	117	113

Tabulka 5: Okresní soud v Rakovníku – Věznice Oráčov

PP	2017	2018
Vyhověno včetně dohledu	25	30
vyřízeno jinak (propuštěn před jednáním)	2	5
zamítnutí	40	62
zpětvzetí	39	43
celkem	106	140

Tabulka 6: Vyřízení posledních 10 žádostí o PP v roce 2018 jednotlivými soudy

Pořadí žádostí	Počet odsouzení/způsob vyřízení			
	OS Louny	OS Chomutov	OS Znojmo	OS Rakovník
1.	3 / V	4 / PP	1/N	6/PP
2.	5 / Z	5 /V	12/PP	14/Z
3.	5 / V	6/PP	7/PP	7/V
4.	6 / Z	9/Z	21/V	16/J
5.	7 / Z	2/PP	15/Z	3/PP
6.	10 /V	5/V	15/J	18/Z
7.	7 / Z	12/PP	10/PP	7/Z
8.	8 / Z	8/PP	4/N	8/PP
9.	3 / V	3/PP	4/PP	7/PP
10.	2 / V	10/PP	10/Z	13/V

Vysvětlivky: PP – podm. propuštěn, V – vzato zpět, Z – zamítnuto, N – nevyřízeno, J – jinak¹⁰³

¹⁰³ Data získána dle zákona č. 106/1999, Sb., o svobodném přístupu k informacím od příslušných soudů

Z rozhodovací praxe jednotlivých soudů (které byly vybrány náhodně tak, aby zastupovaly různé kraje), ze způsobu vyřízení posledních deseti žádostí, u kterých je shora uveden počet záznamů v rejstříku trestů odsouzených, vyplývá, že vyšší počet odsouzení neznámá nemožnost podmíněného propuštění odsouzeného. Je zřejmé, že soudy rozhodují na základě individuálního posouzení polepšení odsouzeného a předpokladu vedení řádného života v intencích nálezu Ústavního soudu.¹⁰⁴ Počty podmíněně propuštěných i skutečnost, zda se ve zkušební době osvědčili, jsou předmětem statistiky. Ze statistik ale nelze vyčíst kolik předchozích odsouzení měl podmíněně propuštěný v době rozhodnutí soudu ani kolik trestů vykonával současně. Nelze tak zjistit, do jaké míry recidivisté využili šanci k nápravě, kterou jim podmíněné propuštění nabízí. Vliv na podmíněné propuštění recidivisty má také délka nevykonaného trestu v době rozhodnutí o podmíněném propuštění.

5.4. Vliv pracovního zařazení odsouzených ve VTOS na recidivu

Pracovní zařazení odsouzeného po dobu VTOS má mimo jiné vliv na jeho resocializaci a případnou recidivu. Kromě zachování si pracovních návyků mu zaměstnání umožňuje naspořit si peníze pro dobu po výstupu z výkonu trestu. V roce 2018 bylo z celkového počtu vězňů osob v průměru 14 790 zaměstnatelných odsouzených způsobilých práce, z toho bylo za finanční odměnu zaměstnáno 8 858 vězňů. Průměrná měsíční pracovní odměna v rámci zaměstnání ve vnitřním provozu, vlastní výrobě, v provozovnách Středisek hospodářské činnosti a u cizích podnikatelských subjektů činila 4345,- Kč.¹⁰⁵ Z výše průměrné odměny vyplývá, že tato neumožňuje odsouzeným naspořit si dostatečnou částku k tomu, aby si po výkonu trestu byli schopni zajistit bydlení, tedy nájem bytu, či předplacení ubytovny a současně, aby měli dostatek prostředků na uspokojení osobních potřeb do termínu první výplaty mzdy. Odsouzeným jsou současně prováděny srážky na náklady výkonu trestu (do 26 % čisté odměny (max. 1500 Kč měsíčně), náklady trestních řízení, obhajoby, případně na jiné jejich dluhy. Z ročenky plyne, že se vězeňská služba snaží o maximální možné zaměstnání odsouzených, kdy se jejich podíl postupně zvyšuje. Motivací k zařazení do zaměstnání je skutečnost, že zaměstnání se promítá do hodnocení věznice pro případ žádosti o podmíněné propuštění. Na rozdíl

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 4. 2005, IV. ÚS 56/05, Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 1. 2017, I. ÚS 2201/16, N 4/84 SbNU 69

¹⁰⁵ Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2018, str. 54–57

od civilního života má odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody povinnost pracovat. Podmínky zaměstnávání odsouzených upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody v ustanoveních § 29 – § 33, dále pak vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Pracovní doba a pracovní podmínky se řídí právními předpisy vztahujícími se na zaměstnance v pracovním poměru. Výši a podmínky odměňování stanoví nařízení vlády č. 361/2017, kterým bylo odměňování vězňů navázáno na minimální mzdu. Odsouzení jsou podle náročnosti vykonávané práce zařazeni do čtyř skupin, časová složka pracovní odměny odsouzeného se při týdenní pracovní době stanovené zákoníkem práce pohybuje od 50 % do 120 % minimální mzdy.

5.5. Materiální zajištění odsouzených po propuštění

Při výstupu z výkonu trestu odnětí svobody je odsouzený poučen, aby se do tří dnů dostavil k sociálnímu kurátorovi příslušnému podle místa bydliště, popřípadě ke svému zaměstnavateli.

Pravidla pro nakládání s odměnou odsouzeného se řídí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti ze dne 20. 1. 2000, č. 10/2000 Sb. Následující data jsou platná k 1. 1. 2020. Pokud byl odsouzený ve VTOS zaměstnán, 11 % z čisté pracovní odměny se ukládalo na úložném, prostředky mu mohly zbyť na kapesném, kam se ukládalo 17 % z čisté pracovní odměny, 500 Kč by měl mít na účtu na cestovné. Podle § 7 odst. 5 uvedené vyhlášky nemá-li odsouzený při propuštění z VTOS dostatek prostředků k úhradě nezbytných potřeb na úložném, lze mu poskytnout příspěvek až do výše 2.000 Kč, kdy se posuzuje, zda si prostředky nemůže opatřit jinak, např. od příbuzných, nemá je na účtu v bance apod. Nejsložitější sociální situace zpravidla nastane u odsouzených, kteří nemají na svobodě podporu žádných blízkých osob, a nepodařilo se jim najít si během výkonu trestu zaměstnání. Pak je třeba, aby se dostavili k sociálnímu kurátorovi, který zná situaci v místě jeho bydliště, je schopen mu zajistit ubytování např. na ubytovně Červeného kříže a vyřídit sociální dávky do doby, než se mu podaří zajistit si příjem ze zaměstnání. Jedná se o standardní sociální dávky, jakými jsou dávky hmotné nouze, příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení nebo dávka mimořádné okamžité pomoci.¹⁰⁶ Pokud je odsouzený schopen ovládat internet,

¹⁰⁶ Srov. Pomoc v hmotné nouzi. Poslední změna 29. 4. 2021, [cit. 3. 6. 2021]. Dostupné z: www.mpsv.cz/pomoc-v-hmotne-nouzi

pak potřebné údaje může nalézt také na webových stránkách Úřadu práce, kde v záložce sociální poradce je jednou z životních situací i situace „právě mě pustili z vězení“.¹⁰⁷ Zde může odsouzený orientačně zjistit, na jaké dávky má teoreticky možnost dosáhnout, např. může jít o úhradu nezbytného jednorázového výdaje jako je náklad na nocleh. Pokud má pronajatý byt, pak jde o příspěvek či doplatek na bydlení, může také získat dávku pomoci při hrozbě sociálního vyloučení, která přímo souvisí s propuštěním. Tato však není nijak vysoká, její výše činí 1.000 Kč.

Dluhy odsouzených, včetně těch, které vznikly v souvislosti s trestním řízením či výkonem trestu jako jsou náklady trestního řízení, náklady obhajoby a náklady výkonu trestu jsou důvodem, proč po výkonu trestu odnětí svobody odsouzení odmítají legální zaměstnání, neboť jejich příjem by byl postižen exekucemi. Dluhy a špatná sociální situace odsouzených pak často vedou k opakování trestné činnosti.

¹⁰⁷ Sociální poradce pro orientační výpočet nároku na dávku, [cit. 3. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/socialni-poradce>

6. Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení

Možnost přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení, byla poprvé v českém právu upravena zákonem č. 390/2012 Sb., který novelizoval trestní předpisy s účinností od 8. 12. 2012.

V trestním zákoníku byla tato možnost upravena v ustanovení § 57a, který stanovil, že po výkonu poloviny trestu odnětí svobody uloženého za přečin může soud přeměnit jeho zbytek v trest domácího vězení. Podmínky, za jakých soud může i dnes postupovat, jsou obdobné jako u podmíněného propuštění s tím omezením, že k přeměně nemůže dojít dříve než po výkonu uvedené poloviny trestu. Odsouzený musí svým chováním a plněním povinností prokázat své polepšení a lze od něj očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Každý den nevykonaného trestu se pak přeměňuje v jeden den trestu odnětí svobody. Soud není vázán maximální dvouletou výměrou trestu domácího vězení stanovenou v ustanovení § 60 odst. 1 trestního zákoníku.

Ustanovení § 333b trestního řádu pak upravilo obdobně jako u podmíněného propuštění, že soud rozhoduje na návrh státního zástupce, ředitele věznice, odsouzeného, nebo i bez takového žádosti, a to ve veřejném zasedání. Důvodová zpráva k této novelě se o tomto institutu ani o domácím vězení jako takovém nijak nezmiňuje, hovoří pouze o úpravě podmíněného propuštění a o dlouhodobé přeplněnosti věznic, která je podle ní nepřijatelná.¹⁰⁸ Jednalo se o zákonodárnou iniciativu poslanců Pavla Staňka, Stanislava Polčáka a Jany Suché.¹⁰⁹

6.1. Maximální výměra přeměněného trestu domácího vězení

Pokud lze přeměnit trest odnětí svobody v trest domácího vězení u všech přečinů, tedy všech nedbalostní trestných činů a úmyslných trestných činů s horní hranicí trestní sazby do pěti let, jak je definuje § 14 odst. 2 trestního zákoníku, pak může odsouzený v případě vyhovění jeho žádosti o přeměnu trestu teoreticky vykonávat relativně dlouhý trest domácího vězení, např. pětiletý u přečinu usmrcení

¹⁰⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb.

¹⁰⁹ V praxi vypracování takové novely zákona často probíhá tak, že novela není napsána podepsanými poslanci ani jejich „týmy“, kteří by komplexně zkoumali problematiku vězeňství. Někdy je situace taková, že z určitých důvodů, o kterých nechci spekulovat, je novela připravena zaměstnanci Ministerstva spravedlnosti ČR, a až následně jsou hledáni poslanci, kteří by byli ochotni návrh předložit jako svou zákonodárnou iniciativu v poslanecké sněmovně. Tím se mimo jiné obejde připomínkové řízení. Z toho pak někdy pramení neprovázanost právní úpravy s jinými právními normami.

z nedbalosti podle § 143 odst. 4 trestního zákoníku, nebo 4 letý u přečinu šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti podle § 153 odst. 4 trestního zákoníku. Zákodárce zde nebral v potaz ani tu skutečnost, že odsouzení často vykonávají několik po sobě samostatně uložených trestů, které nezřídka vykonávají jako jeden trest i v případě, že jsou ve VTOS poprvé. Taková situace často nastane z důvodu přeměn či nařízení dříve postupně uložených výchovných trestů. Není výjimkou, že polovina všech současně vykonávaných trestů je delší než 2 roky.

Nově uzákoněná možnost přeměny trestu odnětí svobody na domácí vězení má z mého pohledu dva základní cíle.

První je ekonomický, tedy ušetřit náklady státu na výkonech trestu odnětí svobody a současně uvolnit přeplněné kapacity věznic. Tohoto cíle má být dosaženo prostřednictvím přeměn trestů u odsouzených, u nichž lze předpokládat, že dosavadní výkon trestu byl dostatečný do té míry, že lze účel trestu dokončit trestem domácího vězení. Sankce v podobě zpětné přeměny na trest odnětí svobody by měla být dostatečnou motivací k zabránění recidivy.

Druhým cílem je usnadnit resocializaci odsouzeného, kterému se výkonem trestu domácího vězení v jeho bydlišti umožňuje dřívější obnovení sociálních a společenských vazeb. Domácí vězení tak lze považovat za „trest v polovině cesty“ mezi věznicí a svobodou. Prvním předpokladem možné přeměny je vhodné bydliště odsouzeného, jehož kvalitu na žádost soudu prověří probační úředník.

Doba výkonu trestu se stanoví v závislosti na zaměstnání odsouzeného. Jak dlouho by měla trvat tato fáze trestu? Pokud ustanovení § 60 odst. 1 trestního zákoníku obsahovalo maximální hranici, pak tato měla jistě smysl. Výkon trestu domácího vězení, na rozdíl od jiných trestů, velmi zatěžuje i osoby, které s odsouzeným žijí ve společné domácnosti, a to nejen probíhajícími kontrolami jeho výkonu. Tyto v současné době probíhají méně často z důvodu zprovoznění elektronického monitoringu. Kromě zatížení okolí je pak odsouzený standardně, jako u výkonu trestu domácího vězení, povinen hradit náklady trestu, které jsou stanoveny ve výši 50 Kč za den vyhláškou č. 458/2009 Sb., ve znění novely č. 151/2016 Sb. Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku ve vztahu k trestu domácího vězení zmiňuje vyšší nároky na personální zabezpečení Probační a mediační služby ČR, trest samotný označuje za alternativu trestu odnětí svobody. Podle zprávy by měl být ukládán osobám, u kterých je sice třeba postihnout jejich osobní svobodu, ale v menší intenzitě,

a to mimo jiné s ohledem na jejich osobní vlastnosti a rodinné poměry.¹¹⁰ O maximální výměře trestu se důvodová zpráva nezmiňuje. Pokud jde o využití tohoto institutu, pak v letech 2013–2016 bylo kladně rozhodnuto jen v 7 případech, v roce 2013 ve 4 v roce 2014 už jen ve 3, v roce 2015 tento institut nebyl využit vůbec a v roce 2016 jen jednou.¹¹¹ Na rozdíl od podmíněného propuštění zákon nestanoví omezení spočívající ve lhůtě, po jejímž uplynutí by odsouzený mohl žádost o přeměnu trestu opakovat. Stejně tak zákon nestanoví soudu povinnost rozhodnout v 30denní lhůtě.¹¹² Před rozhodnutím o žádosti odsouzeného musí soud požádat PMS o šetření v místě případného výkonu trestu, což vede k prodloužení řízení minimálně o měsíc.

6.2. Zájem odsouzených o přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení

Zájem odsouzených o přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení je relativně malý ve srovnání s žádostmi o podmíněné propuštění. Ve Věznici Nové Sedlo šlo v letech 2013–2019 o jednotky případů za rok, oproti stovkám žádostí o podmíněné propuštění. Důvodem je podle mého názoru skutečnost, že kritéria pro podmíněné propuštění nebo přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení jsou téměř identická, kdy odsouzený musí v obou případech prokázat svou nápravu ve výkonu trestu, která se odráží v kladném hodnocení věznice.¹¹³ I v tomto případě věznice v závěru svého hodnocení konstatuje, zda přeměna může přispět k dovršení nápravy odsouzeného. Naproti tomu, ačkoliv soud podmíněně propuštěnému může uložit omezení, povinnosti či dohled probačního úředníka, stále se jedná o relativně nižší zásah do jeho osobního života než v případě domácího vězení. Pokud vycházíme z předpokladu, že v obou případech musí být splněna podmínka, že lze od odsouzeného očekávat, že povede řádný život, pak by v obou případech mělo jít osobu, která není mnohonásobným recidivistou, tedy, která by teoreticky měla při splnění těchto podmínek dosáhnout i na podmíněné propuštění. Někteří odsouzení, jejichž žádost o podmíněné propuštění byla zamítnuta, se po konci veřejného zasedání dotazovali, zda by měla šanci na úspěch žádost na přeměnu trestu. Sdělil jsem jim, že způsob vyřízení nemohu předvídat, ale že by si měli uvědomit, že v případě splnění zákonných

¹¹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb.

¹¹¹ Vicherek, R. Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení, Státní zastupitelství, Wolters Kluwer ČR, 4/2017, 20 s. ISSN 1214-3758.

¹¹² Op. cit. sub 109

¹¹³ shodně Vicherek, R. Dopady novely trestního zákoníku provedené zákonem č. 390/2012 Sb. Trestní právo, 2013, č. 7–8, 22–26 s. ISSN 1211-2860.

podmínek pro případnou přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení, by patrně v ten samý okamžik splnili i zákonné podmínky podmíněného propuštění. Podobnost obou institutů pak potvrzuje i judikatura Ústavního soudu, jak plyne z jeho rozhodnutí, ve kterých se zabýval stížnostmi odsouzených, které napadaly hodnocení prognózy vedení řádného života odsouzeného ze strany obecných soudů.¹¹⁴

Možná přeměna trestu je často limitována i nestabilními bytovými poměry odsouzených, nebo nesouhlasem osob, v jejichž bydlíšti by trest odsouzení měli vykonávat, např. rodičů.

Pokud jde o možný okruh osob, u kterých by teoreticky mohla být uvedená přeměna možná, pak jde o skupinu odsouzených, u které by soud z různých důvodů neočekával, že by v případě podmíněného propuštění na svobodu vedli řádný život, avšak v případě, že by vykonávali domácí vězení, by soud mohl toto očekávání mít. Např. by se mohlo jednat o odsouzeného, jenž v minulosti páchal trestnou činnost výhradně pod vlivem alkoholu, který požíval v nočních hodinách na diskotékách. V takovém popíjení by mu trest domácího vězení měl zabránit a zároveň by měl pozitivní efekt v tom smyslu, že by umožnil obnovu sociálních vazeb odsouzeného dříve než po výkonu celého trestu, patrně tedy i snadněji. V takovém případě by soud fakticky posuzoval zákonné podmínky přeměny trestu mírněji než v řízení o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody¹¹⁵

Ačkoliv může být institut přeměny trestu teoreticky přínosný, patrně by muselo dojít k jeho výraznějšímu odlišení od institutu podmíněného propuštění. Dle mého názoru je v současné podobě trest domácího vězení vhodný spíše jako trest přímo uložený rozhodnutím ve věci samé namísto trestu odnětí svobody než jako alternativa podmíněného propuštění.

De lege ferenda by bylo vhodné zvážit variantu umožnit přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení např. maximálně 6 měsíců před předpokládaným výstupem z trestu v závislosti na délce již vykonané části trestu při kladném hodnocení odsouzeného ze strany věznice, a to u obviněných vykonávajících první, druhý případně třetí trest odnětí svobody, včetně zločinů. Výkon trestu domácího vězení by mohl být vhodným mezistupněm mezi životem ve věznici a životem na svobodě. Přesná kritéria

¹¹⁴ Srov. Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. I. ÚS 2734/16, nebo Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2020, sp. zn. I. ÚS 866/20).

¹¹⁵ Morkovin, O. Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení. Trestněprávní revue, 6/2016, 144-146 s. ISSN 1213-5313.

by musela být zvážena na základě analýzy recidivy různých skupin obviněných dle počtu odsouzení nebo typu spáchané trestné činnosti.

6.3. Věcná příslušnost soudu

Poté, co byla zavedena možnost přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení, přistoupily soudy k řešení problematiky věcné příslušnosti dvojím způsobem. Protože nebyla právní úprava dobře provedena, docházelo mezi soudy ke sporům o věcnou příslušnost. Přestože je dnes tento problém již interpretačně vyřešen, nedokonalost právní úpravy nebyla napravena. Jedná se však o ukázkový příklad špatné právní úpravy, která ve svém důsledku poškozovala odsouzené, a proto bych chtěl demonstrovat, jak se s takovým problémem soudy v praxi vypořádaly.

Po přijaté novelizaci se žádný soud necítil věcně příslušným k rozhodnutí. Soudy prvního stupně, které tresty uložily, věc postupovaly soudům, v jejichž obvodu se nacházela věznice, kde odsouzený trest vykonával, s odkazem na ustanovení § 320 odst. 2 trestního řádu.¹¹⁶ Soudy, v jejichž obvodu sídlila věznice, rozhodující standardně o podmíněném propuštění, pak s odkazem na § 315 odst. 2 trestního řádu postupovaly věc soudům prvního stupně, které tresty uložily.¹¹⁷ Věci byly předkládány nejbližše společně nadřízenému soudu k rozhodnutí o věcné příslušnosti ve smyslu ustanovení § 24 odst. 1 trestního řádu.

Jak jsem již předestřel, přijatou novelou trestního řádu nebyla věcná příslušnost soudů řešena. Ustanovení § 320 odst. 2 trestního řádu upravuje postup soudu ve vztahu k rozhodnutím, která se týkají výkonu trestu odnětí svobody.¹¹⁸ Zásadní, z pohledu aplikace novely, bylo představit si přeměnu trestu z pohledu praxe. Odsouzený, který o přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení žádá, ve většině případů vykonává několik po sobě samostatně uložených trestů odnětí svobody. Pokud tedy vykonává např. tři postupně uložené tresty a první trest ve výměře jednoho roku má již vykonaný, druhý trest ve stejné výměře má ke dni rozhodnutí vykonaný z poloviny a třetí dosud vykonaný nemá, tak za předpokladu, že splňuje všechny

¹¹⁶ Ustanovení § 320 odst. 2 trestního řádu stanoví: „U osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody, činí rozhodnutí souvisící s výkonem tohoto trestu soud, v jehož obvodu se trest odnětí svobody vykonává.“

¹¹⁷ Ustanovení § 315 odst. 2 trestního řádu stanoví: „Rozhodnutí souvisící s výkonem trestů a ochranných opatření činí, není-li dále stanoveno něco jiného, soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni.“

¹¹⁸ K výkladu podle tohoto ustanovení se později přiklonil Krajský soud v Ostravě ve svém rozhodnutí ze dne 7. 6. 2013, sp. zn. 3 Nt 15/2013, publikovaném pod č. 42/2014 Sb. rozh. tr., neboť podle něj se jedná o speciální úpravu příslušnosti ve vztahu k obecnému ustanovení § 315 odst. 2 trestního řádu.

zákonné podmínky pro přeměnu trestu, by soud příslušný k rozhodnutí podle místa výkonu trestu mohl jeho žádosti při splnění zákonných podmínek vyhovět. Za předpokladu, že by byl k rozhodnutí o každém z postupně uložených trestů příslušný soud, který jej uložil, by u vykonaného trestu již rozhodováno nebylo, u v pořadí druhého vykonávaného trestu by soud mohl žádosti vyhovět a u třetího, dosud nevykonávaného trestu, by soud pro nesplnění zákonné podmínky výkonu poloviny z uloženého trestu, buď nerozhodoval, nebo by musel v případě podání žádosti o přeměnu, tuto zamítnout. I kdyby tedy odsouzený u druhého v pořadí vykonávaného trestu dosáhl přeměny, propuštěn z VTOS by nebyl. Vykonával by v pořadí třetí z nařízených trestů odnětí svobody. V takovém případě by ztrácelo smysl, aby si odsouzený, který vykonává několik postupně uložených trestů, žádost podával. Smysl by ztratila i samotná právní úprava této přeměny, neboť by ji ve většině případů nebylo možné aplikovat. V době, kdy různá rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR a Vrchního soudu v Praze opakovaně konstatovala, že věcně příslušnými jsou soudy, které trest uložily, jsem odsouzeného, kterému jsem trest uložil, s tímto výkladem písemně seznámil a požádal jsem ho o vyjádření, zda na své žádosti trvá. Současně jsem mu vysvětlil, že z důvodu výkonu více postupně uložených trestů odnětí svobody, by i v případě kladného rozhodnutí o jeho žádosti o přeměnu zbytku trestu v trest domácího vězení nebyl propuštěn z věznice, neboť by automaticky začal vykonávat trest odnětí svobody, jehož výkon má následovat po výkonu trestu, u kterého by došlo k přeměně. Naštěstí se jednalo jen o jednotky případů. Odsouzení vždy vzali svou žádost zpět.

Z počátku také Nejvyšší soud zaujal názor, že jsou k rozhodnutí příslušné soudy, které trest uložily. Ten ve věci odsouzeného Z. K., který vykonával 3 postupně uložené tresty odnětí svobody ve věznici umístěné v obvodu Okresního soudu v Trutnově, judikoval, že k projednání věci je příslušný Okresní soud v Bruntále, který tresty uložil.¹¹⁹

Stejný názor vyjádřil Nejvyšší soud také v usnesení č. j. 7 Td 42/2015-5, kterým rozhodl dne 22. července 2015 ve věci sporu o místní příslušnost mezi Okresním soudem v Chomutově, v jehož obvodě odsouzený trest odnětí svobody vykonával, nebo Okresní soud v Přerově, který trest uložil. Rozhodl tak, že místně příslušným je Okresní soud v Přerově, neboť trestní řád neobsahuje po novelizaci, kterou byl tento institut zaveden,

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. 7 Td 60/2015-4.

zvláštní ustanovení o místní příslušnosti, obdobné ustanovení § 333 trestního řádu, které ji upravuje pro případy rozhodování o podmíněném propuštění. Takto soud rozhodl k návrhu Okresního soudu v Chomutově, který se domníval, že nelze postupovat dle ustanovení § 320 odst. 2 trestního řádu, ale že je třeba postupovat dle ustanovení § 315 odst. 2 trestního řádu, tedy že rozhodnutí související s výkonem trestu činí soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni, není-li stanoveno jinak. Stejně pak rozhodl Nejvyšší soud ČR usnesením ze dne 21. 10. 2015, sp. zn. 7 Td 63/2015 k návrhu Okresního soudu v Karlových Varech, kde odsouzený vykonával trest odnětí svobody, když určil místní příslušnost Okresního soudu v Ostravě jako soudu, který trest uložil.

Opačný názor pak Nejvyšší soud ČR zaujal v usnesení ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 7 Td 68/2015, kde poukázal na rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 6. 2013, sp. zn. 3 Nt 15/2013, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS, sešit č. 8/2014, pod č. 43. V tomto rozhodnutí týkajícím se přeměny zbytku trestu odnětí svobody v trest domácího vězení se konstatuje, že příslušným je podle § 320 odst. 2 trestního řádu soud, v jehož obvodu odsouzený vykonává trest odnětí svobody, neboť se uplatní tato speciální úprava příslušnosti ve vztahu k obecnému ustanovení § 315 odst. 2 tr. řádu.

V praxi rozdílné názory činily aplikační potíže, které byly ukončeny až dalším rozhodnutím Nejvyššího soudu ČR, který uvedl, že: „Pokud Okresní soud v Rakovníku názor o své místní nepřislušnosti k rozhodnutí o přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení opřel o usnesení Nejvyšší soudu sp. zn. 7 Td 42/2015 (shodně též sp. zn. 7 Td 60/2015, sp. zn. 7 Td 63/2015, sp. zn. 7 Td 66/2015), ve kterém bylo s odkazem na usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Ntd 12/2015, a komentář k trestnímu řádu (viz Šámal, P. a kol. Trestní řád III., Komentář. 7. vydání, Praha: C. H. Beck 2013, str. 3821) uvedeno, že k rozhodnutí podle ustanovení § 333b tr. ř. je příslušný soud, který trest odnětí svobody uložil (§ 315 odst. 2 tr. ř.), neboť zde není zvláštní ustanovení obdobné § 333 odst. 1 tr. ř., tak názor uvedený v těchto rozhodnutích se nadále již nebude aplikovat, a tak jako v tomto případě bude vycházeno z výše citovaného usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 6. 2013, sp. zn. 3 Nt 15/2013, které bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS, sešit č. 8/2014, pod č. 43.¹²⁰

¹²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 7 Td 68/2015-8.

Pokud má být tento institut aplikovatelný, pak výkladem zákonných ustanovení musíme dojít k dnešnímu, v praxi užívanému řešení, tak jak k němu nakonec dospěl i Nejvyšší soud. Pro správný výklad trestního řádu je třeba přihlídnout i k ustanovení § 77 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, které stanoví, že **postupně uložené a dosud zcela nevykonané tresty se považují z hlediska výkonu trestu za jediný trest**. Pokud se všechny takové tresty, a to i v případě, že jsou některé již vykonány (tak je to posuzováno i v případě podmíněného propuštění), považují za trest jediný, nemůže o každé části tohoto trestu rozhodovat jiný soud, tedy soud, který trest v tom daném případě uložil. Současně je třeba chápat přeměnu trestu odnětí svobody na trest domácího vězení, jako rozhodnutí související s jeho výkonem. Trest odnětí svobody se rozhodnutím o přeměně změní na jiný druh trestu, avšak i ze systematiky trestního řádu, kdy ustanovení § 333b bylo vloženo do oddílu druhého, upravujícího výkon trestu odnětí svobody, a nikoliv do oddílu třetího, upravujícího výkon trestu domácího vězení, vyplývá, že záměrem zákonodárce bylo doplnit institut podmíněného propuštění další možností přeměny trestu odnětí svobody. Důvod, proč by měly o této přeměně, stejně jako o podmíněném propuštění, rozhodovat soudy, v jejichž obvodu se nachází věznice, ve které odsouzený trest vykonává, je také ekonomický. Blízkostí věznice je zjednodušen způsob provedení eskort, je tím umožněno rozhodnout v krátké lhůtě, není třeba realizovat eskorty k jednotlivým soudům po celé republice. Jediný soud současně rozhoduje o všech žádostech podaných odsouzenými ve stejném časovém období v jedné věznici. Náhrada eskort videokonferencemi je ve větším měřítku nemožná, neboť věznice často disponují jen jedním zařízením pro videokonference.

Odlišný názor pak na tuto problematiku vyjádřil ve svém článku Ondřej Morkovin, podle kterého přeměna trestu není rozhodnutím o jeho výkonu, ale jde o jeho přeměnu, zánik.¹²¹ O přeměnu trestu na jiný druh trestu jistě jde, avšak v době přeměny je stále rozhodováno o trestu odnětí svobody. Jak jsem shora prezentoval na příkladu, byl by výklad v tom směru, že o přeměně rozhodují soudy, který trest odnětí svobody uložily v prvním stupni, v praxi nerealizovatelný. V případě více současně vykonávaných trestů bychom přeměnou nevykonané části jednoho trestu odnětí svobody v trest domácího vězení vytvořili situaci, která odporuje ustanovení § 53 odst. 1 trestního zákoníku. Podle tohoto ustanovení nelze vedle trestu odnětí svobody uložit

¹²¹ MORKOVIN, Ondřej. Chyby v procesní úpravě přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení. Trestněprávní revue. 2015, č. 5, s. 116-117. ISSN 1213-5313.

trest domácího vězení. Ačkoliv jsem si vědom skutečnosti, že zde zákon upravuje současné uložení trestu v rámci jednoho rozhodnutí, je jeho smyslem zabránit situaci, kdy budou uloženy takové tresty, které nelze současně vykonat.

Souhlasím s názorem Mgr. Morkovina v tom ohledu, že právní úprava je nedostatečná, neboť nestanoví lhůtu pro případné opakování žádosti odsouzeným. V praxi jsem se ale s opakováním žádosti o přeměnu zbytku trestu odnětí svobody v trest domácího vězení nikdy neseťkal. Odsouzení jsou si patrně vědomi skutečnosti, že u každé nové žádosti o přeměnu trestu musí dojít k předběžnému šetření PMS v budoucím bydlišti a že projednání žádosti trvá déle než žádosti o podmíněném propuštění. Namísto opakování žádosti podali buď žádost o podmíněné propuštění, nebo si podali žádost o upuštění od výkonu trestu odnětí svobody, případně žádali o přeložení do jiné věznice. Obecně lze říct, že žádosti o podmíněné propuštění odsouzení podávali průběžně po celý rok s tím, že větší počet žádostí byl podán před Vánoce či letními prázdninami. Žádosti o přeměnu zbytku trestu odnětí svobody v trest domácího vězení byly podávány v určitých vlnách, patrně v důsledku komunikace mezi vězni, nebo ve spojení s osvětou ze strany PMS.

6.3.1. Přeměna trestu – složení senátu

Ve spojení s přeměnou trestu odnětí svobody v trest domácího vězení, a naopak, je překvapivá rozdílná právní úprava ve složení senátu u těchto dvou typů rozhodnutí „o stejné věci“.

Ustanovení § 333b odst. 1 trestního řádu stanoví, že o přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení rozhodne soud. V praxi to tedy znamená, že rozhodnutí činí samosoudce nebo senát, a to v závislosti na tom, v jakém složení rozhodoval soud, který trest uložil. Pokud odsouzený vykonává několik po sobě uložených trestů, pak v případě, že jeden z nich uložil soud v senátu, rozhodne o přeměně opět senát.

Pokud podmíněně propuštěný nebude trest domácího vězení řádně vykonávat, bude soud postupovat podle § 334g trestního řádu, který upravuje přeměnu trestu domácího vězení v trest odnětí svobody. Podle tohoto ustanovení o přeměně trestu rozhodne předseda senátu na návrh probačního úředníka nebo i bez takového návrhu ve veřejném zasedání. Důsledkem může být opětovný výkon trestu odnětí svobody a důvodům proč na trest domácí vězení přeměňuje senát a zpátky na trest odnětí

svobody samosoudce, nerozumím. Skutkově jde o dvě podobně jednoduchá rozhodnutí v jedné trestní věci.

Podle § 332 odst. 1 trestního řádu rozhoduje soud o osvědčení podmíněně propuštěného nebo o tom, zda zbytek trestu vykoná, ve veřejném zasedání. V souvislosti s podmíněným propuštěním tedy rozhoduje soud ve stejném složení, v jakém rozhodl o uložení trestu.

Touto otázkou se zabýval také Nejvyšší soud, který došel k závěru, že v souladu s § 315 odst. 2 trestního řádu by měl ve vykonávacím řízení rozhodovat soud ve stejném složení senátu, v jakém rozhodoval v předchozích fázích řízení.¹²² Přesto, že s tímto závěrem souhlasím, zákon podle mě takovou úpravu neobsahuje. Kladu si otázku, zda lze jakýmkoliv výkladem práva dospět k závěru, který je v přímém rozporu s gramatickým výkladem, resp. se zřejmým jazykovým obsahem.

Trest domácího vězení lze uložit pachateli za přečin (§60 odst. 1 trestního zákoníku). Samosoudce podle § 314a trestního řádu koná řízení o trestných činech, jejichž horní hranice nepřevyšuje pět let. Trest domácího vězení je tak možné rozsudkem uložit i za nedbalostní přečin, u kterého horní hranice trestní sazby převyšuje pět let. Jde tedy o malou skupinu trestných činů.

6.4. Zaměstnání odsouzených po výkonu trestu vs. exekuce

Odsouzení jsou po výkonu trestu odnětí svobody motivováni nejen sociálními kurátory k tomu, aby si našli vhodné zaměstnání a získali tak legální prostředky na úhradu svých životních nákladů, náhrady škody, výživného a dalších dluhů, včetně těch, které jim vznikly v souvislosti s trestním řízením a s výkonem trestu. K jejich budoucí zaměstnatelnosti směřuje ve věznici i stanovený program zacházení, který zahrnuje jejich vzdělávání, obnovení pracovních návyků a zaměstnání po dobu výkonu trestu. Problém vidím v tom, že někteří odsouzení nemají zájem být zaměstnání z důvodu možného postihu mzdy exekucemi. Odsouzení do zaměstnání po propuštění často nastoupí, ale poté, co dojde k postihu platu exekucemi, legální zaměstnanecký poměr ukončí.

Při čistém měsíčním příjmu 20 tis. Kč činí od 1. 4. 2020 nezabavitelné minimum 15.957 Kč, při čistém měsíčním příjmu ve výši 30 tis. Kč pak 21.869 Kč.¹²³ V obou

¹²² Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2018, sp. zn. 8 Tz 16/2018.

¹²³ Kalkulačka – nezabavitelná část mzdy 2021, [cit. 7. 6. 2021], dostupné z: <https://www.penize.cz/kalkulacky/nezabavitelne-minimum#nezabavitelne-minimum>.

případech šlo o bezdětného svobodného odsouzeného. Propuštěnému je exekovaná čtvrtina nebo třetina platu. Pokud budeme vycházet z premisy, že z výkonu trestu nemá odsouzený větší úspory na úložném, a zohledníme-li náklady na zajištění bydlení, které zpravidla nejsou nižší než 10 tis. Kč měsíčně v rámci celé České republiky, pak není překvapivé, že se odsouzení nechávají raději zaměstnat bez řádné pracovní smlouvy.

Problémem, který odsouzení zmiňují při rozhodnutí o osvědčení ve zkušební době podmíněného propuštění, je skutečnost, že při výkonu zaměstnání bez písemné pracovní smlouvy jim mzda často není vyplacena, nebo je vyplacena jen zčásti. Přesto v takovém zaměstnání setrvají i řadu dalších měsíců, neboť s výkonem zaměstnání u daného subjektu je často spojeno i zajištění ubytování, o které by ztrátou zaměstnání přišli. To jsou faktory, které zvyšují riziko jejich recidivy.

Nabízí se otázka, zda by se stát neměl určitou dobu po podmíněném propuštění aktivněji podílet na zaměstnání podmíněně propuštěných, s garancí dodržení smluvních podmínek ze strany zaměstnavatele. Realizace takového programu by patrně byla na bedrech probačního úředníka úřadů práce. Jistě by mohl být vypsán speciální program či projekt zaměřený na podporu zaměstnávání osob s trestní minulostí.

6.4.1. Probační dům

Jako velmi nadějný se jevil projekt Probačního domu,¹²⁴ který vznikl v roce 2015 v Ostravě. Projekt domu, ve kterém se měl podmíněně propuštěný zavázat bydlet po dobu 6 měsíců po podmíněném propuštění, a ve kterém měl projít resocializačním programem. Zaměstnanci domu pak měli pomáhat odsouzeným s nalezením bydlení, zaměstnání, s řešením dluhů. Hlavním smyslem domu mělo být předcházení recidivě propuštěného. Byla představa, pokud se projekt osvědčí, že po roce 2020 by vznikl takový dům v každém kraji. Pilotní projekt vyhrála a realizovala nezisková organizace Nová Šance, která měla s podmíněně propuštěnými bohatého zkušenosti, když od roku 1999 provozovala v Ostravě azylový dům pro propuštěné vězně.¹²⁵

¹²⁴ Tzv. probační domy, v nichž by měl propuštěný povinností dočasně žít za současného poskytování pomoci v začleňování do společnosti, jsou záměrem Ministerstva spravedlnosti.

¹²⁵ Nová šance pro bývalé vězně. V Ostravě funguje první probační dům. Poslední změna 21. 7. 2015, [cit. 15. 4. 2021]. <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1558692-nova-sance-pro-byvale-vezne-v-ostrave-funguje-prvni-probacni-dum>.

Ve spojení s mou rozhodovací činností jsem jednomu podmíněně propuštěnému uložil povinnost se tomuto programu podrobit. Věznice ve spolupráci s PMS vězně vytipovala, odsouzený se chtěl tohoto projektu zúčastnit. Návrh na jeho podmíněně propuštění podal ředitel věznice. Jednalo se o vícenásobného recidivistu. S ohledem na specifickou situaci, zajištěné bydlení, zaměstnání i velmi dobré hodnocení odsouzeného věznicí bylo jeho žádosti vyhověno. Předpoklad jeho úspěšné resocializace se zdál být ve spojení s programem Probačního domu mnohem vyšší. Odsouzený do Probačního domu nastoupil, v tomto ale setrval pouze jeden den. Přes urgence ze strany PMS i soudu se uvedenému probačnímu programu nepodrobil. Následně bylo rozhodnuto o vykonání zbytku trestu odsouzeným. I přes výborné chování odsouzeného ve věznici nebyl schopen na svobodě plnit jakékoliv stanovené povinnosti, ačkoliv měl cestu k novému „restartu“ života takto usnadněnou.

Jak lze zjistit z aktuálních webových stránek PMS, probíhají v současné době přípravy nového projektu PDP3 „Zpátky do života“, kdy jsou přebírány zkušenosti z Norska a cílem programu je pak kromě vytvoření metodiky a zajištění materiálních a organizačních prostředků také příprava nového Probačního domu.

7. Peněžitý trest v aplikační praxi

Peněžitý trest je řazen mezi tresty alternativní, tedy tresty s převažující výchovnou funkcí. Představuje zejména alternativu ke krátkodobého trestu odnětí svobody při jeho současném podmíněném odkladu. Specifikem tohoto trestu je jeho nutná individualizace ve vztahu k majetkovým poměrům obviněného pro účely stanovení výše denní sazby trestu podle ustanovení § 68 odst. 3 trestního zákoníku. V posledních letech jsou soudy konfrontovány s názory Ministerstva spravedlnosti ČR, soudních funkcionářů, politiků i jiných subjektů s tím, že tento druh trestu je českými soudy málo využíván. Je přitom poukazováno na rigiditu názorů soudů či soudců při ukládání trestů a jejich neochotu více ukládat tento druh trestu namísto trestu odnětí svobody. Podíl uložených peněžitých trestů na celkovém počtu uložených trestů je porovnáván s podílem uložených peněžitých trestů v jiných státech.

Účinnost peněžitého trestu bývá odvozována od skutečnosti, že ve společnosti s převládajícím konzumním myšlením je jako újma pocíťováno zřeknutí se spotřeby a s tím spojené omezení životního standardu. Důsledkem peněžitého trestu by mělo být citelné snížení životního standardu pachatele tak, aby jej pachatel skutečně pocíťoval jako trest za svůj čin.¹²⁶ Je otázkou, zda může být takového účelu dosaženo v situaci, kdy je pachateli současně uložen trest odnětí svobody, který poznamená jeho životní úroveň nejen v oblasti materiální. Za pozitivum peněžitého trestu je považováno to, že odsouzený není vytržen ze svého sociálního prostředí, nedochází ke zpretrhání jeho rodinných vazeb nebo nenastávají problémy se znovu začleňováním do společnosti, ke kterým dochází v případě dlouhodobých trestů odnětí svobody. Předností peněžitého trestu je i to, že je možné rozložit jeho výkon na delší časové období a že se vztahuje i na majetek, který pachatel získá až po odsouzení.¹²⁷

7.1. Nápravné opatření

Kromě peněžitého trestu upravoval trestní zákon č. 140/1961 Sb., ve znění účinném do 30. 6. 1990, v ustanovení § 43 dnes již neexistující druh trestu, a to nápravné opatření. Tento bylo možné uložit, pokud byl odsouzený schopen práce, případně tomu nebránily jiné okolnosti, uložení trestu umožňovala zvláštní část zákona

¹²⁶ Vicherek., Přeměna peněžitého trestu, *Trestněprávní revue* 1/2017, s. 7-12. ISSN 1213-5313.

¹²⁷ Legs., Změna podmínek pro ukládání peněžitých trestů *Právní rozhledy* 12/2019, s. II, ISSN 1210-6410.

a jestliže vzhledem k osobě pachatele a k dosažení jeho nápravy nebylo nutné uložit trest odnětí svobody. Trest bylo možné uložit ve výměře dvou měsíců až jednoho roku. Odsouzený byl povinen pracovat a z odměny za práci mu byly prováděny srážky dle rozhodnutí soudu ve výši 10–25 procent. Soud současně mohl uložit i jiná přiměřená omezení, aby odsouzený vedl řádný život pracujícího člověka. Pokud odsouzený nevedl řádný život nebo nevyhověl uloženým podmínkám, pak soud přeměnil trest nápravného opatření nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody v poměru dva ku jedné a zároveň rozhodl o způsobu výkonu trestu odnětí svobody. K 1. 7. 1990 bylo ustanovení § 43 o nápravném opatření zrušeno.

Domnívám se, že dnes by tento druh trestu mohl mít odraz ve výkonu peněžitého trestu, kdy by soud, s předchozím souhlasem odsouzeného, mohl provádět srážky z jeho příjmu. Patrně by se našla skupina odsouzených, kteří by se pro takový výkon trestu rozhodli, z důvodu usnadnění řádného výkonu peněžitého trestu v situaci, kdy by jej nebyly schopni vykonat celý najednou, ale vykonávali by jej prostřednictvím splátek.

7.2. Vývoj právní úpravy peněžitého trestu

Do 30. 6. 1990 bylo možné dle § 53 a 54 trestního zákona uložit peněžitý trest ve výměře 500 Kčs až 50.000 Kčs pachateli za úmyslnou trestnou činnost, pokud pachatel získal, nebo se pokusil získat, majetkový prospěch. Bez splnění těchto podmínek jej bylo možné uložit v případě, že to umožňovala zvláštní část trestního zákona a jako samostatný jej bylo možné uložit, pokud vzhledem k povaze činu a možnosti nápravy pachatele nebylo k dosažení účelu zákona třeba ukládat jiný trest.

Soud byl povinen, tak jako dnes, při stanovení výměry trestu přihlídnout k osobním a majetkovým poměrům pachatele. Pro případ zmaření výkonu trestu byl upraven náhradní trest odnětí svobody ve výměře do jednoho roku, který s případným trestem odnětí svobody nesměl v součtu překročit horní hranici trestní sazby trestného činu. Soud nesměl uložit peněžitý trest, pokud bylo zřejmé, že by byl nedobytný.

Novelou účinnou od 1. 7. 1990 došlo ke změně výměry trestu, nově byla stanovena od 2 000 Kčs do 1 000 000 Kčs.¹²⁸ V případech, kdy uložení peněžitého trestu nedovolovala zvláštní část trestního zákona, došlo k omezení možnosti jeho uložení na trestné činy s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující tři roky. Nově bylo

¹²⁸ Změna byla provedena zákonem č. 175/1990 Sb.

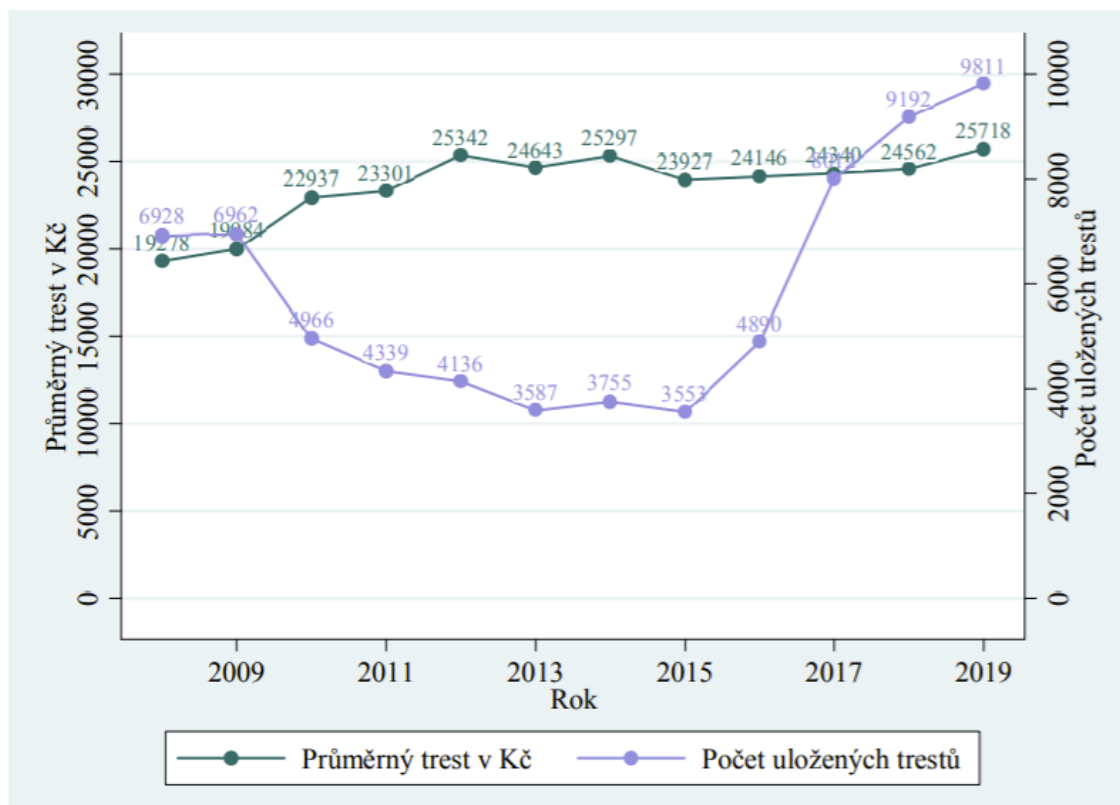
stanoveno, že trest může být zaplacen v přiměřených měsíčních splátkách. Další novelou účinnou od 1. 1. 1994 došlo pouze k úpravě horní hranice trestní sazby na 5 000 000 Kč. Takto byl peněžitý trest upraven až do 31. 12. 2009. Zůstala zachována povinnost soudu trest neuložit, pokud by bylo zřejmé, že by byl nedobytný.

Nebyl-li peněžitý trest ve stanovené lhůtě zaplacen a nepřipadal-li v úvahu odklad jeho výkonu nebo povolení splátek, nařídil soud podle § 344 odst. 2 trestního řádu výkon náhradního trestu odnětí svobody. Stejně jako podle současné právní úpravy mohl odsouzený výkon trestu nebo jeho části kdykoliv odvrátit jeho zaplacením.

Nový trestní zákoník v ust. § 67 a následujících ustanoveních zachoval kritéria pro uložení peněžitého trestu. Bylo jej možné nadále uložit pro úmyslný trestný čin, pokud jím pachatel získal, nebo se pokusil získat, majetkový prospěch. Nově bylo upřesněno, že mohlo jít jak o prospěch pachatele, tak jiné osoby. Bez těchto podmínek ho bylo možné nadále uložit, pokud to trestní zákoník dovoľoval ve své zvláštní části. Dále jej bylo možné uložit za přečin, jestli s ohledem na povahu a závažnost přečinu, osobu pachatele a jeho poměry soud současně neuložil nepodmíněný trest odnětí svobody. Jako trest samostatný ho soud mohl uložit, pokud s ohledem na povahu a závažnost činu, osobu a poměry pachatele nebylo třeba uložení jiného trestu. Zásadní změna nastala ve vztahu ke stanovení výměry trestu, která, jak bude dále uvedeno, byla nově odvozena od denních sazeb.

Jak plyne z níže uvedeného grafu, počet ukládaných peněžitých trestů v posledních letech roste, nepatrně roste také jejich průměrná výše.¹²⁹

¹²⁹ Výroční statistická zpráva: České soudnictví 2019, Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Graf 4: Vývoj počtu a výše peněžitých trestů v letech 2009-2019

K zásadní změně ve vztahu k výkonu peněžitého trestu, k možnosti jeho přeměny v jiné druhy trestů a v trest odnětí svobody došlo k 1. 10. 2020 novelou trestního zákoníku, zákonem č. 332/2020 Sb., viz dále.

7.3. Výměra trestu

Ustanovení § 68 trestního zákoníku neupravuje přímo maximální výměru trestu, upravuje ji nepřímo počtem denních sazeb od 20 do 730, a vyšší denní sazby od 100 Kč do 50 000 Kč. Trest je tedy možné uložit ve výměře od 2 000 Kč do 36 500 000 Kč. Poslední novelou účinnou k 1. 10. 2020 byl zaveden limit pro uložení trestu, podle kterého dvojnásobek denních sazeb nesmí spolu s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby.¹³⁰

Institut denní sazby má dle zákona odrážet osobní a majetkové poměry pachatele, vycházet má z čistého příjmu, který pachatel měl nebo by mohl mít za jeden den. Příjmy pachatele, majetek, jakož i výnosy z něj mohou být stanoveny odhadem

¹³⁰ Zákon č. 333/2020 Sb.

soudu. Uložený peněžitý trest musí být na jednu stranu přiměřený poměrům pachatele,¹³¹ na druhou stranu však nesmí docházet k nedůvodné nerovnosti osob.¹³²

JUDr. Pavel Drápal ve svých pracích poukazuje na nedostatečnou právní úpravu pro postupu stanovení jedné denní sazby trestu. Po analýze všech evropských trestních zákoníků poukázal na to, že pouze dvě právní úpravy, finská a švédská, mají zavedenu rovnici, pro její výpočet. Výše jedné denní sazby je otázkou rovnosti mezi rozdílně bohatými pachateli. Oproti tomu počet denních sazeb je výrazem závažnosti konkrétního případu. Současně poukazuje na to, že výše denní sazby je určována pouze formálně.¹³³ S názorem nedostatečné právní úpravy se zcela ztotožňuji.

Osobně se zpravidla v situaci, kdy považuji uložení peněžitého trestu za vhodné, nejdříve zabývám celkovou výměrou peněžitého trestu v závislosti povaze a závažnosti spáchaného trestného činu (§ 39 odst. 1), když tato kritéria jsou blíže vymezena v ustanovení § 39 odst. 2.,¹³⁴ a až následně zvažuji stanovení přiměřené denní sazby dle majetkových poměrů obžalovaného. Osobně se domnívám, že v některých případech může být právě takový postup vhodnější. Zásadní je skutečnost, aby trest, pokud bude uložen, nakonec odpovídal zákonným kritériím jak denní sazbou, tak celkovou výměrou.

Peněžitý trest je relativně často ukládán trestním příkazem. Jednotlivá státní zastupitelství k návrhům na uložení tohoto trestu přistupují rozdílně. Z mé praxe mohu porovnat přístup Okresního státního zastupitelství (dále jen „OSZ“) v Lounech a OSZ pro Prahu 9 v letech 2018 a 2019, kdy tato reprezentovala zcela rozdílnou praxi ohledně podaných návrhů na uložení tohoto trestu za situace, kdy je obě státní zastupitelství předložila spolu s návrhem na potrestání nebo s obžalobou. Policejní orgán dle pokynu OSZ Louny před podáním návrhu prověřil majetkové poměry podezřelého či obviněného, který byl k majetkovým poměrům vyslechnut. Současně byla provedena i lustrace v Centrální evidenci exekucí, kterou vede Exekutorská komora ČR, neboť jde o veřejný seznam vedený dle § 125 zákona č. 120/2001 Sb. Naproti tomu OSZ pro Prahu 9 ani ve věci příslušný policejní orgán žádné šetření za účelem prověření majetkových poměrů pachatele nečinily.

¹³¹ DRÁPAL, J. Přiměřenost peněžité sankce k majetku pachatele. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 29 a násl. ISSN 1214-3758.

¹³² DRÁPAL, J. Op. cit., s. 1-4.

¹³³ DRÁPAL, J., Jak upravit evropskou a českou úpravu peněžitého trestu, aby byla funkční?, Státní zastupitelství, Wolters Kluwer ČR, 2017, č. 2 s. 37 a násl., ISSN 1214-3758.

¹³⁴ Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, dostupné z https://www.smarteca.cz/my-reader/19222_20170626_0?fileName=Trestni_pravo_2016-epub-21.xhtml&location=pi-9809&anchor=_idParaDest-112&publicationDetailsItem=SystematicIndex.

Pokud státní zástupce navrhuje uložení konkrétního druhu a výše trestu, pak dává dopředu najevo svůj souhlas s rozhodnutím za situace, kdy soud bude navržený trest akceptovat. Pokud nejsou majetkové poměry obviněného před podáním návrhu na potrestání nebo obžaloby spolehlivě zjištěny, musí je zjistit soud, což vede ke zbytečným průtahům v řízení. Podezřelý či obviněný by měl být v přípravném řízení ke svým majetkovým poměrům vyslechnut vždy, neboť jde o podstatnou částí posuzovaných poměrů pachatele, které mají význam pro posuzování citelnosti trestu.¹³⁵ Zájemem všech orgánů činných v trestním řízení by mělo být rychlé rozhodnutí ve věci.

V praxi je často stanovení výměry peněžitého trestu složité. Pokud jde o majetkové poměry obviněného, ten nezřídka deklaruje svou nemajetnost, a to i v případech, kdy spáchal závažnou majetkovou trestnou činnost s předpokládaným značným majetkovým prospěchem. Soud může těžko činit závěry o majetnosti obviněného ze skutečnosti, že k soudu chodí oblečen v drahém oblečení, nebo že se k jednání dopravuje drahým vozidlem (což u okresního soudu často mimo jednání zjistíte třeba jen pohledem z okna), které je zpravidla v majetku právnické osoby, se kterou obviněný formálně nemá nic společného. Obviněný předpokládaný majetkový prospěch z trestné činnosti zpravidla neguje, případně uvádí, že jej měl někdo jiný. Majetkové poměry obviněného bývají těžko zjistitelné. Pokud je OSVČ, daňová přiznání v posledních letech vykazovala ztrátu, nevlastní žádný hodnotný majetek.

U majetkových trestných činů by celková výměra trestu měla odpovídat závažnosti spáchané trestné činnosti. Pokud byla způsobena škoda značná či velkého rozsahu, bývá často vedle trestu odnětí svobody ukládán i peněžitý trest v celkové výměře v řádu milionů Kč, jako např. v korupční kauze „David Rath a spol.“. Pokud je vedle peněžitého trestu uložen i trest odnětí svobody, je již při jeho uložení zřejmé, že ve výkonu trestu nebude odsouzený dosahovat příjmů, ze kterých by byl schopný peněžitý trest vykonat. Pokud soud nezjistí dostatek informací o příjmu, majetku a výnosech z majetku obviněného, může tyto stanovit odhadem. Pro takový odhad nejsou upravena žádná pravidla a takové rozhodnutí je tak zcela na diskreci soudce. Výměra trestu pak bude zřejmě souviset s předpokládaným či prokázaným majetkovým prospěchem obviněného ze spáchané trestné činnosti.

¹³⁵ Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, [zobrazeno 30.5.2021] dostupné z https://www.smarteca.cz/my-reader/19222_20170626_0?fileName=Trestni_pravo_2016-epub-21.xhtml&location=pi-9809&anchor=_idParaDest-112&publicationDetailsItem=SystematicIndex.

7.4. Osoba pachatele vylučující možnost uložení peněžitého trestu

V ustanovení § 68 odst. 6 trestní zákoník stanoví, že soud trest neuloží, je-li zřejmé, že by byl nedobytný. Uložení peněžitého trestu u bagatelní trestné činnosti často vylučuje osoba pachatele, resp. jeho nemajetnost, kterou lze dovést ze samotné skutkové podstaty trestného činu, kterou pachatel svým jednáním naplnil. U trestné činnosti, která spadá do příslušnosti okresních soudů, se drobných krádeží často dopouští bezdomovci, osoby bez zaměstnání i jiného příjmu včetně příjmu ze sociálních dávek, nebo osoby závislé na návykových látkách. Takové osoby se často dopouští i trestných činů maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 trestního zákoníku, ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 trestního zákoníku a nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a s psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 trestního zákoníku. Často jsou takové osoby také pachateli přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku. Pokud pachatel neplatí výživné a vznikl na něm dluh, bylo by uložení peněžitého trestu zpravidla v rozporu se zájmem poškozeného na náhradu škody. U tohoto přečinu si jsou soudy dobře vědomi nevhodnosti uložení peněžitého trestu, což dokládá i statistiky uložených trestů za tento přečin v roce 2019, kdy z celkově 9088 pachatelů byl trest uložen jen ve 4 případech.¹³⁶

7.5. Nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody a jiné alternativy rozhodnutí do 30. 9. 2019

Trestní zákoník obsahoval až do své novelizace účinné k 1. 10. 2020 v ustanovení § 69 institut náhradního trestu odnětí svobody, který bylo možné uložit ve výměře do čtyř roků. Tento trest nesměl společně s uloženým trestem odnětí svobody přesáhnout horní hranici trestní sazby.¹³⁷

Novelou trestního zákoníku č. 390/2012 Sb., účinnou od 8. 12. 2012, byly do trestního zákoníku vloženy dvě další alternativy pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán. Podle § 69 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku jej mohl soud za podmínek stanovených v § 60 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku

¹³⁶ Aplikace jaktrestame.cz. [cit. 15. 4. 2021]. Dostupné z https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here.

¹³⁷ „Ukládá-li soud pachateli v rámci souhrnného trestu peněžitý trest ve stejné výši, v jaké mu byl uložen dřívějším rozsudkem, jehož výrok o trestu se při uložení souhrnného trestu zrušuje, pak v případě zjištění, že peněžitý trest uložený dřívějším rozsudkem byl již zaplacením zcela vykonán, soud nestanoví náhradní trest odnětí svobody (...).“ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 8. 2000, sp. zn. 4 To 22/2000, publikováno pod č. 22/2001 Sb. rozh. tr.

přeměnit v trest domácího vězení, podle stejného ustanovení odst. 1 písmena b) jej mohl přeměnit v trest obecně prospěšných prací. Zákon zde hovořil o nevykonaném trestu, neupravoval, tak jako např. v ustanovení § 65 u trestu obecně prospěšných prací, možnost přeměny jeho nevykonaného zbytku. Logickým výkladem a maiori ad minus ale bylo podle možné dospět k závěru, že pokud zákon umožňuje přeměnu celého nevykonaného trestu, umožňuje i přeměnu jeho části.¹³⁸

Uvedená novela trestního zákoníku, tak jak plyne i z důvodové zprávy, byla navržena a přijata v souvislosti se snahou „uvolnit“ přeplněné věznice, a to zejména o odsouzené vykonávající trest odnětí svobody za přečiny. Důvodová zpráva k této novele se zabývala pouze úpravami institutu podmíněného propuštění, tedy procesu jeho „zrychlení a zefektivnění“.¹³⁹ Ustanovení § 69 odst. 2 TrZ bylo v legislativním procesu vloženo pozměňovacím návrhem ústavně-právního výboru Poslanecké sněmovny.¹⁴⁰

Ve vztahu k doplnění možností přeměny peněžitého trestu v jiné alternativní tresty nebyla vedena žádná širší odborná diskuse (nebo nebyla prezentována ve vztahu k soudům), která by návrhu na přijetí tohoto zákona přecházela. Jistě i tato měla přispět k zefektivnění výkonu trestů, zde nabídnutím dalších alternativ před přeměnou peněžitého trestu a tím zabránění v přeměně nevykonaných peněžitých trestů v trest odnětí svobody tam, kde by bylo ještě možné dosáhnout účelu trestu jinak. Patrně však tato změna byla motivována zejména úsporou nákladů za výkon trestů odnětí svobody.

7.5.1. Kritéria nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody

S ohledem na shora uvedené možnosti přeměny peněžitého trestu si soudy kladly otázku, zda za situace, kdy nebyl peněžitý trest ve stanovené lhůtě vykonán, mohly nadále přímo nařídit výkon náhradního trestu odnětí svobody, nebo zda byl soud povinen nejdříve využít některou z variant přeměny peněžitého trestu v jiný alternativní trest. Ve druhém odstavci ustanovení § 69 zákon stanoví, že soud může nevykonaný trest přeměnit v trest domácího vězení, nebo v trest obecně prospěšných prací. Z jazykového výkladu lze dojít k závěru, že nebylo povinností soudu nejdříve peněžitý

¹³⁸ DRAŠTÍK, Antonín. § 69 Náhradní trest odnětí svobody. In: DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA, Alexander SOTOLÁŘ aj. Trestní zákoník: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-5-25]. ASPI_ID KO40_2009CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹³⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb.

¹⁴⁰ VICHEREK, Roman. Přeměna peněžitého trestu, Trestněprávní revue 1/2017, s. 7. ISSN 1213-5313.

trest přeměnit v další alternativní trest, s tím, že až následně by jej mohl přeměnit v trest odnětí svobody. Soudu byla pouze dána další možnost postupu, jež je tak fakultativní. Na případy, kdy pachatel ve stanovené lhůtě nevykonal uložený peněžitý trest, se předně vztahuje ustanovení o náhradním trestu odnětí svobody podle odstavce 1 a o jeho nařízení postupem podle § 344 odst. 3 tr. řádu.¹⁴¹

V případě povinnosti soudu využít nejdříve možnost přeměny v jiné trest než v trest odnětí svobody, by muselo být zákonem stanoveno, že v případě, že peněžitý trest není ve stanovené lhůtě vykonán, přeměnění jej soud v trest domácího vězení nebo v trest obecně prospěšných prací s tím, že až v případě, že by tyto nebyly řádně vykonány, mohl by soud nařídit výkon náhradního trestu odnětí svobody.

Opačný názor vyjádřil Mgr. Ondřej Morkovin, podle kterého byl soud povinen nejdříve využít možnosti přeměny nevykonaného peněžitého trestu v trest obecně prospěšných prací či domácího vězení.¹⁴² V praxi by takový výklad vedl k absurdním situacím, pokud by obviněnému byl vedle peněžitého trestu uložen i trest odnětí svobody, a tento by vykonával v době rozhodování o přeměně peněžitého trestu. Odsouzený by tak měl nově vedle sebe uloženy tresty, které trestní zákoník vylučuje vedle sebe současně uložit.

Do 31. 12. 2009 § 344 odst. 2 trestního řádu stanovil, že nebyl-li peněžitý trest zaplacen a nepřicházelo-li v úvahu jeho odklad nebo výkon ve splátkách, nařídil soud výkon náhradního trestu odnětí svobody, a současně rozhodl o způsobu jeho výkonu. Od 1. 1. 2010 bylo toto ustanovení trestního řádu doplněno. V odstavci 2 bylo nově zakotveno, že o přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku v trest obecně prospěšných prací nebo v trest domácího vězení rozhodne předseda senátu ve veřejném zasedání. Zajímavé na této úpravě bylo, že měl rozhodovat pouze předseda senátu, avšak ve veřejném zasedání, které předseda senátu v jiných případech v senátní věci zpravidla nekoná. V odstavci 3 pak bylo doplněno, že pokud nepřichází v úvahu upuštění od výkonu trestu nebo přeměny dle odstavce 2, nařídí soud výkon náhradního trestu odnětí svobody, když dále doplnil „a je-li zjevné, že by výkon tohoto trestu mohl být zmařen“. Zákonem č. 86/2015 Sb. bylo toto ustanovení s účinností od 1. 6. 2015 blíže konkretizováno takto: „zejména nelze-li peněžitý trest uhradit z majetku zajištěného

¹⁴¹ Vicherek, Přeměna peněžitého trestu, s.7.

¹⁴² Morkovin O., Přeměna peněžitého trestu po novele č. 390/2012 Sb. Trestněprávní revue 11–12/2014, s. 267-269. ISSN 1213-5313.

pro účely jeho výkonu“. Zde už opět rozhoduje soud, tzn. celý senát, pokud ve věci rozhodoval.

Trestní zákoník nestanovil, že by v případě přeměny peněžitého trestu na trest obecně prospěšných prací měl soud postupovat přiměřeně podle § 62 a 63 trestního zákoníku, na rozdíl od přeměny v trest domácího vězení, kde je odkaz na § 60 odst. 1 trestního zákoníku uveden. S ohledem na celou nesystémovost této právní úpravy, která měla patrně jediný cíl, a to odlehčit přeplněným věznicím, lze konstatovat, že šlo o důsledek špatně připravené novely trestněprávních předpisů. Toto ustanovení (§ 69 odst. 2) bylo v legislativním procesu vloženo pozměňovacím návrhem ústavněprávního výboru Poslanecké sněmovny. Pozměňovací návrh nebyl odůvodněn a návrh zákona byl jako tisk č. 584/3 předložen poslancům, kteří jej opakovaně, i přes nesouhlas senátu a veto prezidenta republiky, schválili.¹⁴³

Sporná byla i otázka výpočtu výměry přeměněného peněžitého trestu v trest obecně prospěšných prací a domácího vězení, ačkoliv soud postupoval podle obecných zásad pro ukládání trestů. To se tak projevilo i v rozhodovací praxi, kdy soud prvního stupně nejdříve přeměnil nevykonaný peněžitý trest v celkové výměře 75 tis. Kč v trest domácího vězení ve výměře 18 měsíců, který následně přeměnil v trest odnětí svobody ve výměře 471 den, ačkoliv původně byl stanoven náhradní trest odnětí svobody ve výměře 3 měsíců.¹⁴⁴ Tyto možnosti přeměny trestů také popíraly koncepci soustavy trestů, podle které je možné některé druhy trestů uložit pouze za přečiny, což odpovídá míře společenské škodlivosti jednotlivých trestných činů. Peněžitý trest bylo např. možné přeměnit v trest obecně prospěšných prací i u nejzávažnější hospodářské trestné činnosti.

Počet přeměn peněžitého trestu v jiný trest plyne z následující tabulky.¹⁴⁵

¹⁴³ Vicherek, R. Přeměna peněžitého trestu. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 1, s. 7-12. ISSN 1213-5313.

¹⁴⁴ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. 8 To 233/2014

¹⁴⁵ České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva Ministerstva spravedlnosti

Tabulka 7: přeměny trestů v jednotlivých letech

Rok	Pravomocná přeměna v			Celkem
	NEPO	DV	OPP	
2008	697	×	×	697
2009	903	×	×	903
2010	317	×	×	317
2011	166	×	×	166
2012	111	×	×	111
2013	77	5	83	165
2014	82	1	88	171
2015	69	1	49	119
2016	75	2	44	121
2017	70	0	61	131
2018	105	1	76	182
2019	147	1	88	236

Novelou trestního zákoníku účinnou od 1. 10. 2020 byly možnosti přeměny peněžitého trestu v jiné alternativní tresty vypuštěny. Ztotožňuji se s názorem doc. JUDr. Ščerby, že jde o pozitivní posun a jistě je tato změna takto vnímána širokou odbornou veřejností.¹⁴⁶ Ustanovení § 69 odst. 2 trestního zákoníku stanoví, že pokud pachatel nezaplatí peněžitý trest na výzvu soudu nebo do uplynutí doby, na kterou byl jeho výkon odložen či povoleny splátky, a pokud je zřejmé, že by vymáhání trestu mohlo být zmařeno nebo by bylo bezvýsledné, přemění soud peněžitý trest nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a zároveň rozhodne o způsobu jeho výkonu. Pro přeměnu trestu je zákonem stanovený přepočítání, kdy každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě se počítá za dva dny odnětí svobody.¹⁴⁷ Nadto novela omezila v ust. § 68 odst. 3 trestního zákoníku maximální výměru počtu denních sazeb, kdy dvojnásobek denních sazeb (protože jedna dávka peněžitého trestu se přeměňuje na dva dny trestu odnětí svobody) ani s uloženým trestem odnětí svobody nesmí překročit horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody. U trestního příkazu pak tato hranici činí jeden rok. Autor se dále zabýval výměrou náhradního trestu u trestů s horní hranicí trestní sazby v řádu měsíců, tedy ve výměře 6 měsíců, kdy logickou úvahou na praktickém případu došel k závěru, že je třeba počítat s měsícem v délce 30 dnů.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Srov. Ščerba, F., *Trestněprávní revue* 4/2020, s. 187. ISSN 1213-5313.

¹⁴⁷ § 69 odst. 2 zákona č. 40/2009 sb., trestní zákoník.

¹⁴⁸ ŠČERBA, F., *Změny trestního zákoníku provedené novelou č. 333/2020 Sb. a jejich důsledky*, *Trestněprávní revue*, 2020, č. 4, s. 187. ISSN 1213-5313.

Trestní zákoník neobsahuje žádné přechodné ustanovení ve vztahu k nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody uloženého před účinností novely ze dne 1. 10. 2020. S ohledem na to, že jde o trest uložený v souladu se zákonem účinným v době rozhodnutí a uložení takového trestu, co do výměry či druhu není vyloučenou novou právní úpravou, je třeba při nařízení trestu vycházet z výměry náhradního trestu a neprovádět přeměnu trestu dle novelizovaného § 69 odst. 2 trestního zákoníku. U nově ukládaných peněžitých trestů nejsou již stanoveny náhradní tresty odnětí svobody, a proto až u těchto trestů lze postupovat dle nové právní úpravy. Při pohledu na dříve uložené náhradní tresty, je takový postup pro obviněné příznivější, když tyto tresty byly ukládány spíše v kratší výměře. Např. ve věci vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 42 T 15/2003 byl uložen peněžitý trest ve výměře 200denních sazeb po 5 000 Kč, celkem ve výměře 1 000 000 Kč, s náhradním trestem odnětí svobody 6 měsíců, který by dle nové právní úpravy byl přeměněn v trest odnětí svobody ve výměře 400 dnů, a peněžitý trest ve výměře 200denních sazeb po 10 000 Kč, celkem 2 mil Kč s náhradním trest odnětí svobody ve výměře 1 roku, by byl přeměněn také v trest odnětí svobody ve výměře 400 dnů.

Změnu právní úpravy považuji za přínosnou, měla by zčásti odstranit rozdíly při stanovení výměry náhradního trestu. Nemůže je odstranit zcela, neboť počet denních sazeb a jejich výše budou nadále předmětem soudní diskrece. Tyto však lze snáze odůvodnit, stejně tak bude snazší uložený trest přezkoumat.

7.6. Uložení peněžitého trestu vedle trestu odnětí svobody

Pokud je peněžitý trest uložen zejména krajskými soudy jako soudy prvního stupně, je často uložen za spáchání závažné hospodářské trestné činnosti. Vedle tohoto druhu trestu je zpravidla současně uložen také trest odnětí svobody ve výměře nad 5 let. V podstatě ve stejný okamžik, pokud nešlo o vazební trestní stíhání, je nařízen výkon trestu odnětí svobody a výkon peněžitého trestu, kdy je odsouzený v souladu s § 341 trestního řádu vyzván, aby peněžitý trest zaplatil do 1 měsíce (do 30. 10. 2020 do 15 dnů), jinak bude peněžitý trest vymáhán. Při takto současně uložených trestech je odsouzený v době vymáhání peněžitého trestu ve výkonu trestu odnětí svobody. V některých případech peněžitý trest nebývá uložen s ohledem na příjmy pachatele či jím přiznané majetkové poměry, resp. jeho majetkové poměry v době rozhodnutí soudu, ale je uložen s ohledem na prokázaný či předpokládaný

majtkový prospěch ze spáchané trestné činnosti. Obvinění vystupují vůči soudu velmi často jako zcela nemajetní. Je zjevné, že pokud u oficiálně nemajetných osob ve výkonu trestu stanoví soud určitou výši denní sazby, pak na rozdíl od osoby, která zůstává na svobodě a pracuje, se v těchto případech jedná o výrok akademický. Denní sazba nemůže odrážet čistý denní příjem odsouzené osoby. Odsouzený je ve výkonu trestu zařazen na nástupní oddělení, příjem nemá žádný. I pokud by byl následně ve výkonu trestu zaměstnán, pak se bude jeho příjem pohybovat maximálně v řádech několika tisíc měsíčně. Přeměna peněžitého trestu v trest obecně prospěšných prací je v tomto případě bezpředmětná, protože by odsouzený nemohl tyto tresty současně vykonávat. Stejně tak je bezpředmětná i možná přeměna v trest domácího vězení, neboť současný výkon trestu odnětí svobody a trestu domácího vězení je opět vyloučen.

U vymáhání peněžitého trestu zákon nestanoví lhůtu, po jakou by jej soud měl vymáhat před tím, než přistoupí k nařízení výkonu náhradního trestu nebo k jeho přeměně. Tato doba bude záviset zejména na tom, zda se podaří zjistit nějaký majetek odsouzeného (pokud nebyl dopředu zajištěn), který bude možné exekučně postihnout. Pokud by odsouzený měl nějaký pravidelný příjem ve formě renty, důchodu, či podobně, pak se soud musí zabývat poměrem exekučně postižitelné výše takového příjmu a uloženého peněžitého trestu. Osobně se domnívám, že by bylo vhodné stanovit maximální dobu vymáhání peněžitého trestu, aby u peněžitých trestů v řádu milionů Kč nedocházelo k tomu, že např. z invalidního důchodu odsouzeného bude peněžitý trest prostřednictvím srážek hrazen přes deset let.

Pokud je vedle **víceletého trestu odnětí svobody** uložen peněžitý trest v řádu milionů korun, není odsouzeným vykonán dobrovolně a nepodaří se postihnout žádný jeho majetek, pak pokud byl uložen ve snaze odčerpat předpokládaný majtkový prospěch ze spáchané trestné činnosti, přichází v úvahu nařízení náhradního trestu odnětí svobody. Odsouzenými je v takových případech žádáno o upuštění od výkonu trestu z důvodu jejich nemajetnosti. Trestní řízení zpravidla trvá u závažné hospodářské trestné činnosti několik let v přípravném řízení a následně i v řízení před soudem. Pokud odsouzený nějaký majetek vlastnil, nebo jej získal v souvislosti se spáchanou trestnou činností, pak se ho v průběhu trestního řízení zpravidla zbavil, pokud majetek nebyl včas zajištěn. Při ukládání peněžitého trestu je soud povinen se majtkovými poměry obviněného zabývat, jeho majetek či příjmy může stanovit i odhadem. Trest může při absenci zjištěného majetku a příjmů uložit zejména s ohledem na předpokládaný majtkový prospěch, např. podle výše způsobené škody. Takto uložený trest by neměl

být nedobytný ve smyslu § 68 odst. 6 trestního zákoníku. Soud tak vychází z předpokladu, že odsouzený by měl být schopen s ohledem na trestnou činností získaný majetkový prospěch trest vykonat.

Účelem peněžitého trestu je mimo jiné snaha postihnout získaný majetkový prospěch. Nemožnost takový prospěch postihnout může v některých případech snižovat efektivitu trestu, a to i ve vztahu k funkci trestu spočívající v generální prevenci.

7.6.1. Příklad z rozhodovací praxe – rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn.

42 T 15/13

V nadepsané trestní věci byli oba odsouzení jako osoby jednající za společnost P.S.G. spol. s r.o. a současně osoby fakticky vykonávající strategické a další rozhodovací procesy odsouzení za skutek ve stručnosti spočívající v tom, že společnost nevedla řádně účetnictví, vedla fiktivní systém o odměňování zaměstnanců, z příjmů zaměstnanců byly provedeny a odvedeny nižší „zákonné odvody“, tyto dokládaly příslušným orgánům fiktivními přehledy, čímž zkrátily pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na zdravotní pojištění a daň z příjmu fyzických osob ze závislé činnosti a z funkčních požitků v celkové výši přes 25 mil Kč a současně si každý měsíc měli přisvojovat část peněz společnosti, u druhého skutku pak zaúčtováním fiktivních faktur v letech 2007 až 2009 zkrátily daň z příjmu právnických osob a daň z přidaného hodnoty v celkové výši přes 4,2 mil Kč. Prvním skutkem naplnili znaky skutkové podstaty trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 odst. 1, odst. 3 trestního zákoníku, druhým skutkem naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 odst. 1, odst. 2 trestního zákoníku.

Soud k výměře uloženého peněžitého trestu uvedl, že konkrétní výměra peněžitého trestu byla u každého ze dvou obžalovaných zvolena rozdílně s ohledem na jejich podíl na trestné činnosti, jak bylo už vysvětleno shora. V rozsudku ze dne 22. 4. 2015 soud uvedl, že jako trest odpovídající se pak soudu jeví u obž. L. H. peněžité trest ve výměře 200denních sazeb pod 10 000 Kč, celkem tedy 2 mil. Kč (současně mu byl uložen trest odnětí svobody ve výměře 7,5 roku), u obžalovaného M. H. uvedl, že odpovídající je peněžité trest ve výměře 200denních sazeb po 5.000 Kč, celkem 1 mil. Kč (současně mu byl uložen trest odnětí svobody ve výměře 6 let). V odvolacím řízení soud ve vztahu k peněžitému trestu uloženému L.H. pouze

konstatoval, že odpovídá zákonným hlediskům co do důvodu i výše. Ve vztahu k M.H. byl rozsudek zrušen.

Obžalovanému M. H. byl druhým rozsudkem soudu prvního stupně ze dne 12. 10. 2016 uložen peněžitý trest ve výměře 200 denních sazeb po 5.000 Kč, celkem ve výměře 1.000.000, -Kč, pro případ nezaplacení ve stanovené lhůtě byl stanoven náhradní trest odnětí svobody ve výměře 6 měsíců, když soud byl toho názoru, že „uložení právě peněžitého trestu v dané věci je velmi podstatné, když obžalovaný trestnou činností získal majetkový prospěch, a právě kombinace poměrně citelného peněžitého trestu s podmíněným trestem odnětí svobody se v současné době soudu jeví jako nejlépe vystihující všechny okolnosti případu.“ Současně mu byl uložen trest odnětí svobody ve výměře 3 roků s podmíněným odkladem na zkušební dobu pěti let.

Vrchní soud v Praze v rozsudku ze dne 3. 3. 2017, čj. 3 To 76/2016-6147, uvedl: „Odvolací soud též shledal důvody pro uložení trestu peněžitého ze stejných důvodů, z jakých takový trest uložil i soud prvního stupně. Celková suma opět činí 1 000 000,- Kč, avšak zvolil na rozdíl od soudu prvního stupně 500denních sazeb při výši denní sazby 2 000,- Kč. Počet denních sazeb by měl vyjadřovat závažnost deliktu a výše denní sazby majetkové poměry pachatele. Jde jen o výrok současné právní teorie, z hlediska celkové sumy to praktický význam nemá. Podstatné je, že trestnou činností se obžalovaný snažil získat majetkový prospěch a postih takové snahy a případného výsledku je smyslem peněžitého trestu.“ Odvolací soud současně změnil trest odnětí svobody na trest nepodmíněný ve výměře pěti let.

Ke zjištění příjmů odsouzeného pro účely stanovení denní sazby zde došlo odhadem ve smyslu § 68 odst. 4 trestního zákoníku, a to s ohledem na okolnosti spáchaného případu, tedy prokázaný majetkový prospěch.

Ve vykonávacím řízení ve vztahu k odsouzenému L.H. Městský soud v Praze dne 9. 3. 2020 rozhodl, že odsouzený vykoná zbytek z náhradního trestu odnětí svobody ve výměře 11 měsíců a 3 týdnů. K tomu jej vedlo neúspěšné vymáhání trestu, zaplacení trestu jen v rozsahu 32 tisíc Kč, tedy necelých 2 % z trestu. Z invalidního důchodu odsouzeného byla prováděna exekuce v částce 3.200 Kč od června 2019, ke dni rozhodnutí byly provedené srážky užity jen na náklady exekuce. Výzva k zaplacení trestu byla odsouzenému doručena 2. 4. 2019, trest měl uhradit do 15 dnů. Soud při svém rozhodnutí zohlednil i na dobu 3 roků, které uplynula od pravomocného uložení trestu. Na straně odsouzeného nenastaly po uložení trestu žádné okolnosti nezávislé na jeho vůli, kvůli kterým by se stal dlouhodobě neschopným trest zaplatit.

Soud dospěl k závěru, že hrozí nebezpečí, že by výkon peněžitého trestu mohl být zmařen, neboť při obdobné srážce z exekuce, i za situace, že by odsouzený splácel navíc dalších 800 Kč, by byl trest vykonán za 20 let. Odvolací soud ke stížnosti odsouzeného usnesení soudu prvního stupně zrušil s tím, že mu uložil ve věci znovu jednat a rozhodnout, když v odůvodnění uvedl, že odsouzený výkon trestu nemaří, zdánlivě zanedbatelné částky odpovídali jeho aktuálním příjmovým možnostem, rozhodnutí soudu je tak neodůvodnitelné a přinejmenším předčasné. Soud prvního stupně podle něj má trest nadále vymáhat, když je předpoklad, že po výkonu trestu odnětí svobody se výdělečné schopnosti odsouzeného změní.

V uvedené věci se již odsouzený L.H. domáhal upuštění od výkonu peněžitého trestu. Poté, co mu obecné soudy nevyhověly, podal ústavní stížnost. Ta byla odmítnuta, když Ústavní soud mimo jiné konstatoval, že soudy nehodnotily majetkové poměry odsouzeného formalisticky, zohlednily majetkový prospěch odsouzeného získaný trestnou činností, zohlednily i majetkové poměry stěžovatele a jeho chování po spáchání trestné činnosti, kdy neměl snahu na sebe registrovat jakýkoliv nabytý majetek.¹⁴⁹

Zde tedy vyvstává zásadní otázka ke způsobu vymáhání peněžitého trestu, a to v jaké maximální lhůtě by měl být peněžitý trest řádně vykonán, když trestní řád tuto problematiku žádným způsobem v ustanovení § 343 trestního řádu neupravuje, upravuje pouze lhůtu pro nařízení vymáhání. Nejde jen o otázku naplnění účelu trestu v jednotlivých kauzách, ale i o otázku generální prevence tohoto druhu trestu.

V jiném usnesení Ústavní soud konstatoval, že výkon trestu odnětí svobody, ani náhrada škody, nejsou zákonnými důvody pro upuštění od výkonu peněžitého trestu dle § 344 odst. 1 trestního řádu.¹⁵⁰ Podobně je to dle ústavního soudu i s insolvenčním řízením, které není okolností nezávislou na vůli odsouzeného, ale je důsledkem úpadku či hrozícího úpadku dlužníka, zde odsouzeného. Ústavní soud zde mimo jiné nepovažoval za vadnou argumentaci Vrchního soudu v Olomouci, kdy mimo jiné poukázal na charakter a účel peněžitého trestu jako prostředku k nápravě pachatele majetkové trestné činnosti zaměřený na získání neoprávněného majetkového prospěchu. Za vadnou argumentaci ve vztahu k nedobytnosti či nepřiměřenosti trestu Ústavní soud nepovažuje argumentaci předpokládaným majetkovým prospěchem ani v dalším svém

¹⁴⁹ Srov. Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2020, sp. zn. I. ÚS 3925/19, (ÚS 1103/2020).

¹⁵⁰ Srov. Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2019, sp. zn. I. ÚS 1167/19, (ÚS 1473/2019).

usnesení, kde mimo jiné považuje i dobu jednoho roku a devíti měsíců za dostatečnou pro řádný výkon peněžitého trestu.¹⁵¹

Deficit nezkoumání majetkových poměrů obviněného v době rozhodnutí, vytkl obecným soudům Nejvyšší soud ČR např. v usnesení ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 7 Tdo 702/2017.

K podobnému závěru došel Nejvyšší soud ČR v usnesení ze dne 17. 8. 2016, sp. zn. 5 Tdo 866/2016, kde dále odkazuje na svá dřívější usnesení sp. zn. 5 Tdo 829/2015 a sp. zn. 6 Tdo 538/2014. V tomto případě byl odsouzenému také uložen peněžitý trest ve výměře 1 mil. Kč, mimo jiné s odkazem na získaný majetkový prospěch, který přímo plynul z důkazů provedených ve věci, avšak odsouzený jej měl získat v letech 2010 až 2011. Nejvyšší soud mimo jiné konstatoval, že pokud soud stanoví majetkové poměry odsouzeného odhadem, pak nemůže jít o libovůli, ale závěr musí být založen na logickém posouzení jeho možných příjmů a spolehlivém zjištění hodnoty jeho majetkových aktiv. Neúplné a nesprávné posouzení majetkových poměrů obviněného brání náležitému posouzení podmínky dobytosti trestu stanovené v § 68 odst. 6 trestního zákoníku.¹⁵²

V praxi jsou ukládání, vymáhání a výkon trestu komplikované, což vede k tomu, že soudy peněžitě tresty v některých případech neukládají. Poté, co byl rozšířen okruh trestných činů, pro které lze odsouzené podmíněně propustit z výkonu trestu odnětí svobody po výkonu jedné třetiny trestu, za předpokladu, že dosud nebyli ve výkonu trestu, je třeba se zamyslet nad motivací odsouzeného k zaplacení peněžitého trestu, pokud vykonává delší trest odnětí svobody. Např. u shora citovaného případu měl odsouzený M. H. uložen trest odnětí svobody ve výměře a náhradní trest odnětí svobody ve výměře 6 měsíců. V případě podmíněného propuštění by mu nařízený náhradní trest oddálil splnění výkonu trestu ve výměře 1/3 pouze o 2 měsíce. Je otázka, jestli trest v takové výměře může účelně nutit odsouzeného k případnému vydání získaného majetkového prospěchu, když třetina z trestu odnětí svobody u něj činila 2 roky.

7.7. Peněžitý trest vs. pokuta

Priměřenost uloženého peněžitého trestu nebo samotná vhodnost jeho uložení je někdy poměřována s možností a s výměrou pokuty, kterou lze uložit v situacích,

¹⁵¹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. III. ÚS 1324/18, [ÚS 4724/2018].

¹⁵² Nejvyšší soud ČR uzavřel v usnesení ze dne 17. 8. 2016, sp. zn. 5 Tdo 866/2016.

kde trestněprávní jednání pachatele má svou obdobu ve správním řízení při ukládání sankcí.

Typickým příkladem jsou přestupky v dopravě ve vztahu k trestným činům maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku. Podle § 125c odst. 1 písm. b) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, takový přestupek spáchá osoba, která v rozporu s ust. § 5 odst. 2 písm. b)¹⁵³ řídí vozidlo nebo jede na zvířeti bezprostředně po požití alkoholického nápoje nebo po užití jiné návykové látky nebo v takové době po požití alkoholického nápoje nebo užití jiné návykové látky, pro kterou je ještě pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky. Jedná se o přestupek, který nelze projednat na místě, ve správním řízení za něj lze uložit pokutu od 2.500 Kč do 20.000 Kč a zákaz činnosti (řízení motorových vozidel) na dobu 6 měsíců až 1 roku. Za spáchání přestupku je současně přičteno 7 bodů v bodovém systému, jak plyne z přílohy č. 1 uvedeného zákona (zde je pak uvedena i hodnota 0,3 promile).

Další takový přestupek je upraven v § 125c odst. 1 písm. e) bodu 1 zákona č. 361/2000 Sb., kterého se řidič dopustí, pokud řídí motorové vozidlo a v rozporu s § 3 odst. 3 písm. a) uvedeného zákona není držitelem příslušného řidičského oprávnění podle § 81. Za tento přestupek lze uložit pokutu ve výši od 25.000 Kč do 50.000 Kč a zákaz řízení na dobu od 12 do 24 měsíců. Řidiči jsou současně připsány 4 trestné body.

Jak plyne ze shora uvedeného, za přestupek lze v některých případech uložit minimální pokutu ve výši od 25 tisíc Kč, a to bez ohledu na majetkové poměry pachatele. Korektiv dobytnosti pokuty se zde neuplatní. Skutečnost, proč zákonodárce takto rozdílně přistupuje k obdobné majetkové sankci v trestním a správním právu, lze chápat jako snahu o zjednodušení řízení u méně protispolečensky škodlivého jednání. Je otázkou, zda by v obecné rovině trestní sazby peněžitého trestu neměly začínat až v místě, kde končí výše pokut za obdobné, méně společensky škodlivé, jednání. I zde by však musela zůstat soudci možnost určité moderace trestu s ohledem na individuální posouzení okolností.

¹⁵³ § 5 odst. 2 písm. b) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích ukládá věnovat se plně řízení vozidla nebo jízdě na zvířeti a sledovat situaci v provozu na pozemních komunikacích.

8. Trest vyhoštění v aplikační praxi

8.1. Listina základních práv a svobod

V článku č. 14 Listiny základních práv a svobod je upravena svoboda pohybu a pobytu, která je podle Listiny zaručena. Každý má právo svobodně vstoupit na území České republiky, občan ČR nemůže být nucen ji opustit. Omezit tyto svobody lze je pouze v případech, je-li to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody. Cizinec může být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem.¹⁵⁴

8.2. Vývoj právní úpravy od roku 1990

Ustanovení § 57 trestního zákona ve znění účinném k 1. 1. 1990 stanovilo, že soud může uložit trest vyhoštění osobě, která není československým občanem,¹⁵⁵ vyžaduje-li to bezpečnost lidí, majetku, anebo jiný obecný zájem. Trest bylo možné uložit jak samostatně, tak vedle jiného trestu. Podle § 28 odst. 1 trestního zákona jej bylo možné uložit samostatně i v případech, kde to zvláštní část zákona nestanovila.

K 1. 1. 1994 došlo k novelizaci ustanovení § 57 zákonem č. 290/1993 Sb., která kromě vlastního občana vylučovala možnost uložení trestu vyhoštění osobě, které bylo přiznáno postavení uprchlíka. K další novelizaci tohoto ustanovení došlo zákonem č. 253/1997 Sb., kterým došlo k podstatnému rozšíření úpravy vyhoštění. Ve druhém odstavci došlo k základnímu nastavení parametrů trestu,¹⁵⁶ včetně rozdělení trestu vyhoštění na dobu neurčitou nebo na dobu jednoho roku až deseti let. Byl dále rozšířen okruh osob, kterým nebylo možné trest nově uložit, kromě občana a uprchlíka šlo o osobu, u které se nepodařilo zjistit občanství, které byl poskytnut azyl, osobu, která má na území České republiky povolený dlouhodobý pobyt, má zde pracovní a sociální

¹⁵⁴ Čl. 14 odst. 5 Listiny.

¹⁵⁵ Po rozdělení Československa Vrchní soud v Praze judikoval, že trest vyhoštění z území ČR je možno uložit pachateli, který byl v době rozhodování soudu občanem Slovenské republiky, i když v době spáchání trestného činu byl československým občanem, kterému by takový trest nemohl být uložen. - Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 7. 1994, sp. zn. 11 To 9/94, rozhodnutí publikováno ve sbírce pod č. 4/1995 tr.

¹⁵⁶ Při ukládání trestu vyhoštění na dobu neurčitou musí soud zvážit čtyři základní kritéria: proporcionalitu trestu k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, možnost nápravy pachatele, poměry pachatele v hostitelské zemi a v zemi, do níž má být vyhoštěn, vč. zájmů a blaha pachatelových dětí, a konečně prognózu rizika ohrožení některého z obecných zájmů. Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12, publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. N 119/73 SbNU 827.

zázemí a uložení trestu by bylo v rozporu se zájmem na spojování rodin, nebo osobě, u které hrozí, že bude ve státě, kam má být vydána, pronásledována z důvodů vyjmenovaných v trestním zákoně.

Zákon č. 161/2006 Sb. novelizoval trestní zákon k 27. 4. 2006, když zjevně reagoval na vstup České republiky do Evropské unie k 1. 5. 2004. Přinesl zcela nové omezení pro uložení trestu vyhoštění v písmenu e), kdy jej není možné znovu uložit za předpokladu, že pachatel je občan Evropské unie, nebo jeho rodinným příslušníkem bez ohledu na státní příslušnost a má na území ČR povolen trvalý pobyt, nebo je cizincem s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajících rezidenta podle jiného právního předpisu, a pokud soud současně neshledá vážné důvody ohrožení bezpečnosti státu nebo veřejného pořádku. Pod písmenem f) pak zákonodárce vyloučil uložení trestu vyhoštění, pokud je pachatel občanem Evropské unie a v posledních 10 letech nepřetržitě pobývá na území České republiky. Také toto omezení neplatí v případě, že soud shledá vážné důvody ohrožení bezpečnosti státu. Dle důvodové zprávy byly transponovány čtyři směrnice Rady Evropských společenství týkající se práv občanů EU a dlouhodobě pobývajících rezidentů, byly zohledněny i další právní předpisy Evropských společenství. Tato novelizace trestního zákona přímo souvisela s novelizací zákona č. 326/99 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky.¹⁵⁷

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., účinný od 1. 1. 2010, právní úpravu v podstatě převzal do ustanovení § 80 s tím, že i zde, tak jako obecně, vypustil korektiv společenské nebezpečnosti a dále byla právní úprava rozšířena ve třetím odstavci o písmeno g) které stanoví, že trest vyhoštění nelze uložit, pokud je pachatelem dítě, které je občanem Evropské unie, ledaže by vyhoštění bylo v jeho nejlepším zájmu.

8.3. Funkce trestu vyhoštění

Z pohledu společnosti je základní funkcí tohoto trestu ochrana společnosti, potažmo České republiky, před osobami cizí státní příslušnosti,¹⁵⁸ které se dopustily trestného činu, o kterém rozhodují české soudy. Zjednodušeně řečeno, Česká republika

¹⁵⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 161/2006 Sb.

¹⁵⁸ Nejvyšší soud ČR judikoval, že zjištění, že pachatel nemá žádnou státní příslušnost, nebrání uložení trestu vyhoštění. Podle Nejvyššího soudu tím není dána překážka bránící uložení tohoto trestu uvedená v § 80 odst. 3 písm. a) trestního zákoníku, podle něhož soud trest vyhoštění neuloží, jestliže se nepodařilo zjistit státní příslušnost pachatele, avšak je nutno zvážit vhodnost uložení tohoto druhu trestu. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2010, sp. zn. 6 Tdo 1457/2010, rozhodnutí publikováno pod č. 30/2011 Sb. rozh. tr., dále srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2014, sp. zn. 4 Tdo 354/2014-18.

nemá zájem na tom, aby zde pobývaly osoby, které nerespektují její právní řád do té míry, že se dopouští trestné činnosti, která závažných způsobem ohrožuje veřejný pořádek nebo bezpečnost.¹⁵⁹ Podle komentářové literatury je „bezprostředním účelem trestu vyhoštění (...) zabránit pachateli trestného činu, který není občanem České republiky, v páčání další trestné činnosti na území České republiky, pokud z jeho strany hrozí nebezpečí lidem, majetku nebo jinému obecnému zájmu.“¹⁶⁰ Zákon neomezuje uložení tohoto trestu na žádný druh trestných činů, nevylučuje jej uložit u přečinů ani u nedbalostních trestných činů. Naopak v ustanovení § 53 odstavce 2 trestního zákoníku je stanoveno, že jej lze uložit i u trestných činů, kde to trestní zákoník nestanoví. Omezení jako taková jsou pak dána v ustanovení § 80 trestního zákoníku, týkají se okruhu osob, kterým nelze trest uložit, jak je uvedeno shora. Trest pak musí splňovat další zákonná kritéria, tedy aby jeho uložení vyžadovala bezpečnost lidí nebo majetku nebo jiný obecný zájem. Zároveň však musí soud při ukládání tohoto trestu brát ohled na rodinné vazby pachatele, jakož i na místo, kde žije převážnou část svého života, aby uložený trest nebyl nepřiměřeným zásahem do jeho života.¹⁶¹

Pokud soud posuzuje tato kritéria, pak kromě konkrétní škodlivosti činu pro společnost zejména přihlíží k tomu, jak dlouho a z jakého důvodu se pachatel zdržoval na území České republiky před spácháním činu. Restriktivní postup je namístě zejména v případech, kdy pachatel přicestoval právě jen za účelem spáchání trestné činnosti. Může být obtížné takovou skutečnost prokázat, avšak např. u přeshraniční drogové trestné činnosti, kdy občan cizího státu doveze např. z Polska na tamním trhu volně dostupné léky s obsahem pseudoefedrinu a při činu je zadržen, je jistě namístě takový trest uložit, a to bez ohledu na skutečnost, že na území České republiky nebyl tento pachatel dosud trestán. Typová škodlivost drogové trestné činnosti, i teoretická možnost opakování takové trestné činnosti, jsou důležitými zájmy v oblasti bezpečnosti, a proto je uložení takového trestu přiměřené a akceptovatelné. Uložení trestu pak odůvodňuje i potřeba ochrany společnosti před šířením toxikomanie. V posledních letech byly obvyklé případy týkající se občanů Vietnamské socialistické republiky, kteří

¹⁵⁹ Ústavní soud zdůraznil, že zákonodárce má při stanovování podmínek výkonu trestu vyhoštění mnohem větší míru diskrece, neboť uložení trestu vyhoštění klade větší důraz na funkci ochrany společnosti oproti funkci nápravy pachatele, a dále proto, že z Listiny nelze dovodit základní právo cizince navrátit se po určité době od vyhoštění na území České republiky. Nález Ústavního soudu ze dne 18. 9. 2014, sp. zn. III. ÚS 3101/13, publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. N 171/74 SbNU 481.

¹⁶⁰ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, s. 982–1008, ISBN 978- 80-7400-428-5

¹⁶¹ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 12. 4. 1995, sp. zn. 9 To 109/95, publikováno pod č. 4/1996 Sb. rozh. tr.

krátce po přicestování, po krátké „aklimatizaci“ v Praze, cestovali do regionů, kde se stali v pěstírnách, zpravidla v bývalých zemědělských usedlostech, tzv. zahradníky. Jedná se tedy o osoby, které v indoor sofistikovaných pěstírnách pečovaly o rostliny marihuany. Tyto osoby nemají k České republice zpravidla žádné vazby, nemají zde rodinu, po přicestování nikdy řádně nepracovaly. V podstatě od samého počátku nerespektovaly český právní řád, na území ČR nemají platný pobyt.

Dále je podle mého názoru na místě uložení trestu vyhoštění bez ohledu na trestní zachovalost obviněného v případech, kdy obviněný má uloženo správní vyhoštění, toto nerespektuje tím, že z České republiky nevycestuje, nebo se do ní v době jeho výkonu vrátí. Jedná se tedy o osobu, u které již bylo správním orgánem vysloveno, že je na území České republiky nežádoucí v důsledku porušení právního řádu České republiky, a svým následným jednáním nerespektuje rozhodnutí tohoto orgánu a znovu porušuje právní normy. Uložení trestu vyhoštění, zde již vedle správního vyhoštění, je přesto účelné, a to s ohledem na možnou opětovnou recidivu obviněného. Soud navíc zpravidla z důvodu opakovaného porušení právního řádu ukládá trest vyhoštění ve vyšší výměře, než bylo uloženo správní vyhoštění.

Dalšími případy, kdy lze uvažovat o uložení trestu vyhoštění osobám u nás dosud netrestaných, jsou případy majetkové trestné činnosti, kdy cizí státní příslušník přicestuje na území České republiky již se záměrem páchat tuto trestnou činnost. Jde zejména o trestné činy krádeže či podvodu, často páchané v organizovaných skupinách, např. gangy kapesních zlodějů, gangy nabízející falešné šperky u silnic pod smyšlenou legendou poruchy vozidla nebo kopírující platební karty v bankomatech. Dále jde o činy spáchané v souvislosti s řízením motorového vozidla pod vlivem návykové látky cizinci při cestě do ČR. S ohledem na okolnosti případu včetně osoby pachatele soudce zvažuje nejen výměru trestu, ale také skutečnost, zda je potřeba uložit vedle trestu vyhoštění i jiný druh trestu.

8.4. Uložení trestu vyhoštění vedle jiného trestu

Při zvažování otázky, zda uložit trest vyhoštění jako samostatný nebo jej uložit vedle jiného druhu trestu, musí soudce zohlednit následnou možnost výkonu uložených trestů. S výjimkou současného uložení trestu odnětí svobody, musí odsouzený v souvislosti s výkonem trestu vyhoštění z území ČR vycestovat. Trestní zákon

v ustanovení § 53 vylučuje jen možnost uložení trestu vyhoštění vedle trestu zákazu pobytu.

Pokud jde o současné uložení peněžitého trestu, je vhodné jej uložit zejména v situaci, kdy je obviněný schopen trest bezprostředně vykonat v závislosti na jeho majetkových poměrech. Soud by měl zvážit jeho uložení zejména v případech, kdy bylo konáno zkrácené přípravné řízení a spolu s návrhem na potrestání byl soudu předán zadržený podezřelý.

Trestní řád uložení trestu vyhoštění ve věci, kdy bylo konáno zkrácené přípravné řízení nevyklučuje. V ustanovení § 314e odst. 2 písm. g) stanoví, že trestním příkazem lze uložit trest vyhoštění ve výměře do 5 let. Trestní řád nerozlišuje, zda se jednalo o zkrácené přípravné řízení se zadrženou osobou či nikoliv, nebo zda bylo konáno standardní přípravné řízení.

Vedle trestu vyhoštění není z mého pohledu vhodné ukládat trest domácího vězení nebo trest obecně prospěšných prací, neboť při současně uloženém trestu vyhoštění tyto nelze vykonat na území ČR. Předání takových rozhodnutí k výkonu do jiného státu, a to zejména mimo Evropskou unii, by bylo složité. Uložení těchto druhů trestů nedává z mého pohledu smysl, neboť trest vyhoštění je dostatečný k ochraně české společnosti.

Z dalších druhů trestů se zdá jako vhodné uložit vedle trestu vyhoštění trest propadnutí věci, např. věci užitá ke spáchání trestného činu nebo trest odnětí svobody. U trestu zákazu činnosti, např. spočívajícím v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu, je třeba zohlednit, že jeho výkon je omezen pouze na území České republiky. Pokud je současně uložen trest vyhoštění, postrádá jeho uložení smysl.

Za účelné považuji uložit vedle trestu vyhoštění trest odnětí svobody, jehož výkon bude podmíněně odložen na zkušební dobu rovnající se době vyhoštění. Při neuložení dalších omezení či povinností, nebude současně nutné předání výkonu dohledu či kontroly nad odsouzeným do ciziny.¹⁶² Pokud je obviněný pouze vyhoštěn a nemá žádné vazby k České republice, pak po vycestování zpravidla žádnou újmu způsobenou trestem vyhoštění nepocítuje. Navíc jde často o obviněné, kterým již byl trest vyhoštění uložen ve správním či trestním řízení a tento nerespektovali. Proto je současně uložený podmíněný trest odnětí svobody efektivním nástrojem z hlediska individuální i generální prevence.

¹⁶² Srov. § 138 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci v justičních věcech.

8.5. Vyhoštění a občan Evropské unie

Jak bylo shora uvedeno, uložení trestu vyhoštění občanovi EU je zákonem omezeno pro případ, kdy má na území ČR trvalý pobyt nebo je cizincem s přiznaným postavením dlouhodobě pobývajících rezidenta, případně na území ČR pobývá nepřetržitě v posledních deseti letech s výjimkou ohrožení bezpečnosti státu nebo veřejného pořádku.

I zde je soud povinen posoudit splnění zákonných kritérií pro uložení trestu vyhoštění uvedených v § 80 odst. 1 trestního zákoníku, tedy zda jeho uložení vyžaduje bezpečnost lidí, majetku nebo jiný obecný zájem. Pokud jde např. o trestný čin „prosté“ krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, kterého se dopustí občan EU, např. Bulharska či Rumunska, který pobývá na území ČR několik měsíců, aniž by měl povolen na území ČR jakýkoliv pobyt a dosud nebyl na území ČR, ale ani na území svého domovského státu soudně trestán, lze mít pochybnost, že uložení takového trestu bezpečnost lidí a majetku vyžaduje. A to zejména v případech, kdy nejde o jakkoliv organizovaný druh trestné činnosti, ale např. o důsledek ztráty zaměstnání apod.

Problematikou vyhoštění občana EU se zabýval Nejvyšší soud ve vztahu k obviněnému občanovi Rumunska, který byl Obvodním soudem pro Prahu 10, sp. zn. 1 T 194/2013, souzen pro skutek spočívající v odcizení notebooku v hodnotě 9.000 Kč spolubydlícímu na ubytovně. Obviněnému byl uložen vedle trestu odnětí svobody ve výměře 2 měsíců, trest vyhoštění na dobu 1 roku. Nejvyšší soud mimo jiné uvedl, že „podle čl. 20 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie v tzv. konsolidovaném znění, se zavádí občanství Unie a každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je občanem Unie, přičemž občanství Unie doplňuje občanství členského státu a nenahrazuje je. Podle čl. 20 odst. 2 písm. a), čl. 21 odst. 1 občané Unie mají právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, přičemž toto právo vykonávají za podmínek a v mezích stanovených Smlouvami a opatřeními přijatými na jejich základě, resp. s výhradou omezení a podmínek stanovených ve Smlouvách a v opatřeních přijatých k jejich provedení.“¹⁶³ Dále poukázal na směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. 4. 2004, o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států

¹⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 2014, č. j. 7 Tdo 1216/2014-19 [NS 5415/2014].

(zkrácený název), která občanům EU právo svobodného pohybu a pobytu na území členských států EU také přiznává.¹⁶⁴

Směrnice ve svém čl. 27 odst. 2 stanoví, že: „Opatření přijatá z důvodů veřejného pořádku nebo veřejné bezpečnosti musí být v souladu se zásadou přiměřenosti a musí být založena výlučně na osobním chování dotyčné osoby. **Předchozí odsouzení pro trestný čin samo o sobě přijetí takových opatření neodůvodňuje.** Osobní chování dotyčného jednotlivce musí představovat skutečné, aktuální a dostatečně závažné ohrožení některého ze základních zájmů společnosti. **Odůvodnění, která přímo nesouvisí s dotyčnou osobou nebo souvisejí s generální prevencí, nejsou přípustná.**“¹⁶⁵

Směrnice dále v preambuli v čl. 11 připomíná právo pobytu občanů EU v jiném členském státě, které plyne ze Smlouvy o založení Evropského společenství. Před přijetím rozhodnutí o vyhoštění pak dle směrnice mají být zkoumány okolnosti pobytu a osobní poměry osoby, zde pachatele, tedy délka pobytu na jeho území členského státu, věk, zdravotní stav, rodinné a ekonomické poměry, společenská a kulturní integrace, vazby na zemi původu. Tedy okolnosti, které je soud povinen zkoumat při uložení jakéhokoliv trestu.

Nejvyšší soud ve zmíněném rozhodnutí zejména konstatoval, že Městský soud v Praze se při vyhodnocení splnění podmínek pro uložení trestu vyhoštění nezabýval otázkou, zda je pachatel občanem členského státu EU. Ačkoliv obviněný v této věci nebyl osobou, na kterou by se vztahovala omezení upravená v ust. § 80 odst. 3 písm. e), f), g), přesto podle něj uložení trestu vyhoštění v této věci nemohlo obstát. Spáchaný trestný čin krádeže nelze označit jako závažné ohrožení nějakého ze základních zájmů na společnosti v oblasti veřejného pořádku nebo bezpečnosti. Nejsou tedy splněna hlediska pro uložení trestu podle § 80 odst. 1 trestního zákoníku a na tomto závěru podle Nejvyššího soudu nic nemění ani pachatelova recidiva, kdy byl trestní trestním příkazem Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 23. 7. 2004, sp. zn. 3 T 121/2004, odsouzen pro trestný čin krádeže k trestu vyhoštění ve výměře 2 roků. Zde se jednalo o krádež drogistického zboží v hodnotě 12.063,70 Kč a s ohledem na dobu spáchání činu není možné recidivu pachatele považovat za podstatnou přitěžující okolnost.

¹⁶⁴ Op. cit. sub 163

¹⁶⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. 4. 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států (zkrácený název), článek 27, odst. 2.

Článek 33 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES stanoví, že vyhoštění nesmí být právním důsledkem trestu odnětí svobody. Takový důsledek ale výkon trestu odnětí svobody dle našeho právního řádu nemá. Pokud je trest vyhoštění uložen, pak vždy jako další trest vedle trestu odnětí svobody. Tento článek lze mimo jiné chápat i tak, že ani uložení trestu odnětí svobody by automaticky, bez splnění shora uvedených podmínek, nemělo být důvodem pro paušální ukládání trestu vyhoštění.

Ústavní soud naopak odmítl ústavní stížnost ve věci, kdy byl odsouzenému uložen trest odnětí svobody ve výměře 32 měsíců a trest vyhoštění pro trestný čin loupeže podle § 234 odst. 1 trestního zákona č. 140/1961 Sb., účinného do 31. 12. 1997. Stěžovatel se následně protiprávně na území ČR vrátil se změněnou identitou, v roce 2013 byl identifikován. V roce 2018 podal v pořadí již druhou žádost o upuštění od výkonu trestu vyhoštění z důvodu, že se v roce 2015 stal občanem Maďarska, což doložil. Dále uvedl, že má od roku 2008 stále na území ČR povolen trvalý pobyt. Žádost Městský soud v Brně zamítl s tím, že pobyt odsouzený získal protiprávně, neboť byl v minulosti vyhoštěn na dobu neurčitou, když v žádosti uvedl neúplné a nepravdivé údaje, tedy uvedl orgány ČR v omyl. Další porušení soud předpokládá v roce 2017, kdy byl zadržen v České republice v bytě své družky. Ústavní soud mimo jiné uvedl, že „popsané stěžovatelovo chování považuje za závažné narušení veřejného pořádku, neboť uváděl státní orgány v omyl (narušil jejich fungování), což vedlo k dalším protiprávním následkům.“¹⁶⁶ Dále uvedl, že nikdo nemůže těžit ze svého nepoctivého jednání, vyjádřil i pochybnosti o legálnosti získání maďarského občanství.

Obdobně pak Nejvyšší soud ČR odmítl dovolání ve věci vedené pod sp. zn. 6 Tdo 781/2018, kdy byl trest vyhoštění uložen občanu Rumunska pro zvlášť závažný zločin loupeže podle § 173 odst. 1 trestního zákoníku. Ani zde se při ukládání trestu neuplatnila omezení uvedená v ust. § 80 odst. 3 písm. e), f), g) trestního zákoníku. Splnění obecných kritérií pro uložení trestu vyhoštění v souladu se shora citovanou směrnicí pak Nejvyšší soud shledal mimo jiné v tom, že odsouzený byl v již v letech 2004 a 2013 soudně trestán na území České republiky, pětkrát byl soudně trestán v Rumunsku. Od svého protiprávního jednání neupustil, naopak jej stupňoval, když

¹⁶⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2019, sp. zn. IV. ÚS 1088/19.

v projednávané věci se dopustil násilné trestné činnosti. Uložené tresty na něj neměly žádný výchovný účinek a jeho pobyt na území ČR je tak nežádoucí.

Ze shora citovaných rozhodnutí Ústavního soudu a Nejvyššího soudu ČR tak lze dovodit okolnosti, za kterých lze uložit trest vyhoštění občanu EU, a jaké chování pachatele lze typově považovat za vážné ohrožení veřejného pořádku, bezpečnosti nebo jiného obecného zájmu. Z rozhodnutí plyne, že zejména u závažné trestné činnosti tak soud není při zvažování možnosti uložit trest vyhoštění limitován.

V případě, že uložení trestu brání např. manželství s českým občanem, měl by se zabývat i otázkou případné účelovosti takového svazku, a to zejm. v případě, kdy pachatel, cizí státní příslušník např. z Vietnamu, vůbec neovládá český jazyk a jeho manželka současně neovládá jeho rodný jazyk, za situace, že neovládají ani žádný cizí jazyk společně.

Pokud jde o aplikaci trestu vyhoštění ve vztahu k občanu EU, pak tento byl v poslední době pravomocně uložen jednomu z pachatelů mediálně známého případu souvisejícího s dokumentem V síti. Zde šlo o občana Slovenska I. H., který byl uznán vinným mimo jiné z pokusu přečinu navazování nedovolených kontaktů s dítětem podle § 21 odst. 1 k § 193b tr. zákoníku. Soud mimo jiné argumentoval potřebou ochrany bezpečnosti osob na území České republiky před pácháním obdobné zvrhlé trestné činnosti na dětech.¹⁶⁷

Na četnost uložení trestu vyhoštění má zásadní vliv také skladba obviněných u daného soudu, tedy podíl souzených cizinců. Následující tabulka demonstruje soudní praxi aplikace tohoto trestu trestním příkazem u vybraných soudů v Praze a Okresního soudu v Lounech v roce 2019.¹⁶⁸

¹⁶⁷ Srov. Rozsudek Obvodní soud pro Prahu 7 ze dne 5. 2. 2021, sp. zn. 3 T 47/2020.

¹⁶⁸ Údaje získány dotazy dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Tabulka 8: Ukládání trestu vyhoštění trestním příkazem

soud	Počet NNP v roce 2019	Počet NNP s předanou zadrženou osobou	Počet uložených trestů vyhoštění občanu EU trestním příkazem	Počet uložených trestů vyhoštění zadrženému občanu EU trestním příkazem	Trestný čin
OS Praha 2	245	105	23		17x § 205, 1x 337, 1x § 228, 1x § 283, 1x § 234
OS Praha 3	172	46	4	1	§ 234/1 TZ
OS Praha 4	944	919	5	5	5x 337 odst. 1 písm. b)
OS Praha 5	521	nesděleno	52 včetně mimo EU	nesděleno	
OS Louny	278	6	5	1	

8.6. Výkon trestu vyhoštění

Ustanovení § 350b trestního řádu stanoví, že předseda senátu vyzve odsouzeného k tomu, aby z České republiky neprodleně vycestoval. Protože je slovo neprodleně neurčitý pojem (ačkoliv z něj lze dovodit, že má odsouzený vycestovat ihned), je vhodné stanovit lhůtu k vycestování ve dnech, neboť je třeba počítat i s určitou kulturní odlišností odsouzeného cizince, který neurčitý pojem „neprodleně“ může chápat v řádu hodin, dnů nebo týdnů. Dle mé osobní zkušenosti např. občané Ukrajiny či Moldavska uložený trest vyhoštění či správní vyhoštění nezřídka nerespektují, na území ČR ze sociálních důvodů setrvávají „za každou cenu“, čímž výkon trestu maří měsíce i roky.

Častým argumentem obviněných, kterým bylo uloženo správní vyhoštění či trest vyhoštění, a území ČR neopustili, je údajná nutnost vyčkat na výplatu mzdy, která jim náleží za již odvedenou práci. Takto argumentoval i odsouzený A.G, o. ve věci vedené u MS Praha pod sp. zn. 42 T 9/2020, když správní vyhoštění ve vztahu k jeho osobě bylo vykonatelné dne 29. 10. 2019. Na území ČR přesto pobýval i k 1. 2. 2020, kdy se dopustil těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, odst. 3 tr. zákoníku.

Motiv osob pocházejících zejména ze států sousedících z EU k nerespektování uloženého trestu vyhoštění a setrvání na území ČR „za každou cenu“ ilustruje příběh odsouzeného V. S. ve věci vedené u MS Praha pod sp. zn. 42 T 3/2020, který byl dnem 12. 6. 2003 vyhoštěn rozsudkem Okresního soudu v Klatovech, sp. zn. 2 T 125/2000, pod svým rodným jménem V.H. a na území ČR pobýval následně pod novou identitou, kterou získal v souvislosti s udělením maďarského občanství. Mezitím na území

ČR pobýval také pod třetí smyšlenou identitou jako E. B.. Na území ČR po celou dobu nelegálně pracoval, a právě proto se snažil skrýt svou pravou identitu.

Soud proto musí dostatečně vyhodnotit pobyt odsouzeného cizince na území ČR před spácháním činu, než ve smyslu § 350 odst. 2 trestního řádu odsouzenému stanoví lhůtu k obstarání jeho záležitostí. Tu může stanovit za předpokladu, že nehrozí skrývání odsouzeného nebo maření výkonu trestu. Lhůta nesmí být delší než jeden měsíc od právní moci rozsudku, což je upraveno v souladu s čl. 30 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES. Soud je mimoto povinen zaslat nařízení výkonu trestu Policii České republiky, aby bylo možné účinně kontrolovat, zda odsouzený výkon trestu neporušuje.

Počátek výkonu trestu, jak plyne ze stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR sp. zn. Tpjn 304/2010, nastává v případě, že odsouzený se již na území ČR nezdržuje, již právní mocí rozhodnutí. Jinak je jím až okamžik, kdy skutečně opustí území České republiky. Doba poskytnutá k vycestování se podle tohoto rozhodnutí do doby výkonu trestu nezapočítává.¹⁶⁹ Do výkonu trestu vyhoštění se naopak započítává doba, po kterou neoprávněně pobývá na území České republiky.¹⁷⁰ Toto stanovisko je z mého pohledu překvapivé, pokud takové závažné porušení podmínek výkonu trestu srovnáme s obdobným porušením výkonu TOS útekem odsouzeného z věznice. Z mého pohledu jde o obdobné závažné úmyslné porušení podmínek výkonu trestu odsouzeným, které v obou případech vede k tomu, že trest není fakticky vykonáván. Pokud odsouzený území ČR neopustil, žádná újma ve smyslu znemožnění pobytu na území ČR, mu v době trvajících útěku není způsobena, trest tedy není řádně vykonáván.

V praxi je s ohledem na absenci hraničních kontrol (s výjimkou letišť) problematické zjistit, zda odsouzený ve stanovené lhůtě vycestoval, nebo vycestoval až po jejím marném uplynutí. Datem zahájení trestu je tak den, kdy byl realizován trest vyhoštění, příp. den, do kterého měl odsouzený opustit území ČR.¹⁷¹

Jiným praktickým problémem souvisejícím s nařízením výkonu trestu vyhoštění je pozdní vrácení spisu odvolacím soudem soudu prvního stupně. Ten jej zašle zpět až po vyhotovení svého rozhodnutí, které s ohledem na složitost či rozsah věci může

¹⁶⁹ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2011, sp. zn. Tpjn 304/2010 (R 20/2011 tr.).

¹⁷⁰ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2003, sp. zn. Tpjn 310/2001 (R 39/2003)

¹⁷¹ Instrukce Ministerstva spravedlnosti č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, č. 1/2002 SIS.

trvat déle než měsíc od právní moci rozhodnutí. Soud tedy již nemůže stanovit přiměřenou lhůtu odsouzenému pro obstarání si záležitostí ve smyslu § 350b odst. 2 trestního řádu. Musí tak postupovat ve smyslu prvního odstavce a vyzvat odsouzeného, aby vycestoval neprodleně. Nemožnost stanovit přiměřenou lhůtu k vyřízení záležitostí může soud překlenout stanovením data k vycestování ve výzvě, které by však s ohledem na formulaci obsaženou v prvním odstavci tohoto ustanovení trestního řádu, který uvádí, že jej mám vyzvat k neprodlenému vycestování, nemělo být příliš vzdálené lhůtě 1 měsíce od právní moci rozhodnutí. Osobně si dovedu představit, že by mohlo být v odůvodněných případech stanoveno i na 15. den od právní moci. Uvedená ustanovení by neměla být v obdobných případech vykládána restriktivně, neboť odsouzený nezavinil situaci, kdy soud nemůže stanovit přiměřenou lhůtu k vycestování, kterou by bylo možné i prodlužovat. Současně je třeba zohlednit, že odsouzený zná obsah pravomocného rozhodnutí a zvážit, nakolik činil potřebná opatření k vycestování.

8.7. Mladistvý a trest vyhoštění

Vyhoštění je jedním z trestních opatření, kterým lze trestat i mladistvé, dle ustanovení § 24 odst. 1 písm. g) zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon pak v § 75a obsahuje specifickou úpravu jeho výkonu oproti trestu vyhoštění, kdy v případě, že je mladistvý občanem Evropské unie a nebyl do dvou let od pravomocného uložení tohoto trestního opatření vyhoštěn, je předseda senátu povinen ověřit, zda nenastaly skutečnosti, pro které trest vyhoštění nelze uložit. Pokud by takové okolnosti shledal, pak by v souladu s § 350h odst. 1 trestního řádu od výkonu trestu upustil. Smyslem tohoto ustanovení je umožnit upuštění od výkonu vyhoštění v případech, kdy až po vyhlášení rozsudku nastaly skutečnosti, které by jinak ve smyslu § 80 odst. 3 trestního zákoníku uložení trestního opatření vyhoštění vylučovaly.¹⁷²

¹⁷² SOTOLÁŘ, Alexander. § 75a [Výkon trestního opatření vyhoštění]. In: ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander, HRUŠÁKOVÁ, Milana, ŠÁMALOVÁ, Milada. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011, s. 639. ISBN 978-80-7400-350-9.

8.8. Kolize trestu vyhoštění a mezinárodní ochrany

Při ukládání trestu vyhoštění může dojít ke kolize s azylovým řízením. Mohou v zásadě nastat dvě situace, ve kterých k tomu dochází.

Zprv jde o případy, kdy trestný čin spáchá osoba, u které již probíhá řízení o udělení mezinárodní ochrany podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu. Za druhé taková kolize nastane v případě, že žadatel o azyl podá žádost o udělení mezinárodní ochrany až v průběhu trestního řízení, tedy až jako osoba podezřelá, obviněná. Žádost podaná v průběhu trestního řízení je často účelová, podaná právě s úmyslem zabránit možnému uložení či výkonu trestu vyhoštění. Nejpozději ve chvíli, kdy soud rozhoduje o uložení trestu, se ve smyslu § 80 odst. 3 písm. d) trestního zákoníku musí zabývat okolnostmi, zda pachatel nebude ve státě, do kterého by byl vyhoštěn, pronásledován z důvodů uvedených v tomto ustanovení, nebo jestli by jej vyhoštění nevystavilo nebezpečí mučení, jinému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu. Soud by si měl vyžádat informace o stavu probíhajícího řízení o udělení mezinárodní ochrany, aby mohl posoudit, zda mu v daném případě nebrání v uložení trestu vyhoštění.

Ustanovení § 350b odst. 4 trestního řádu stanoví, že požádá-li odsouzený o udělení mezinárodní ochrany podle azylového zákona, a nejde-li o žádost zcela zjevně nedůvodnou, předseda senátu na žádost odsouzeného nebo i bez takové žádosti odloží výkon trestu vyhoštění. Soud o takovém rozhodnutí současně vyrozumí orgán, který o udělení ochrany rozhoduje a požádá jej o neprodlené oznámení, jak bylo o žádosti rozhodnuto. Obdobně pak soud postupuje v případě, že je odsouzenému udělena doplňková ochrana nebo zvláštní ochrana a pomoc, kdy výkon trestu odloží na dobu jejího udělení. Pokud by odsouzenému byla udělena mezinárodní ochrana, bude se soud následně muset zabývat přerušením výkonu trestu vyhoštění nebo upuštěním od jeho výkonu. Zákon tedy v takovém případě předpokládá rozhodnutí o odložení výkonu trestu předsedou senátu, a to bez nařízení jednání. Proti případnému rozhodnutí o odložení výkonu trestu je přípustná stížnost.

Pokud soud shledá žádost odsouzeného o udělení mezinárodní ochrany za zcela zjevně nedůvodnou, pak žádné rozhodnutí nevydává a výkon trestu nařídí. V takovém případě by svůj závěr měl sdělit jak orgánu rozhodujícímu o udělení mezinárodní ochrany, tak orgánu Policie ČR, po kterém bude vyžadovat výkon trestu vyhoštění poté, co odsouzený ve stanovené lhůtě nevycestoval. Pokud odsouzený shora uvedenou žádost podal a není důvodná, nemá zjevně v úmyslu sám vycestovat.

Na druhou stranu je třeba mít na paměti, že zahájení řízení o udělení azylu u odsouzeného, jemuž byl uložen trest vyhoštění, samo o sobě není důvodem vyhošťovací vazby a bez dalších okolností důvody vyhošťovací vazby podle § 350c odst. 1 trestního řádu nenaplňuje.¹⁷³

Za zcela zjevně nedůvodnou bude možné považovat žádost odsouzeného, který je osobou, která měla poslední trvalé bydliště v bezpečné zemi ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 písm. k) azylového zákona. Srovnatelné důsledky bude mít také žádost o udělení mezinárodní ochrany podle § ustanovení 10a azylové zákona, kdy ji například žadatel podal v jiné členské zemi Evropské unie, nebo tam již ochranu získal atd.¹⁷⁴ Takovou žádostí bude i žádost tzv. ekonomického uprchlíka, tedy osoby, která uvádí ve své žádosti pouze ekonomické důvody. Lze však předpokládat, že žadatelé již budou poučeni ze strany třetích osob, a vždy uvedou i jiné než ekonomické důvody. Soud při posouzení žádosti bude zejména zkoumat, v jaké fázi trestního řízení, kdy ve vztahu ke spáchané trestné činnosti a jak dlouho po vstupu na území České republiky, byla žádost podána.

8.9. Upuštění od výkonu zbytku trestu vyhoštění

Podle § 350h odst. 4 trestního řádu soud upustí od výkonu trestu nebo jeho části, pokud nastaly skutečnosti, pro které nelze trest vyhoštění uložit.

Zákon neupravuje možnost (podmíněného) upuštění od výkonu zbytku trestu vyhoštění po výkonu jeho poloviny. Přesto jsou takové žádosti podávány. O jedné z nich rozhodoval i Ústavní soud v souvislosti se zahlazením trestu v nálezu sp. zn. III. ÚS 3628/18. Původní žádost odsouzeného soudy zamítly s poukazem právě na absenci právní úpravy, podle které by bylo možné od výkonu zbytku trestu upustit. Následně odsouzený podal žádost o zahlazení odsouzení, která byla zamítnuta z důvodu, že od konce vyhoštění neuplynula doba tří let pro zahlazení odsouzení. Soud se současně vypořádal i s důvody, proč nemohl odsouzení zahladit před uplynutím lhůty k zahlazení. Předmětem ústavní stížnosti tak bylo rozhodnutí o zahlazení, kterou ústavní soud zamítl.

Ve vztahu k upuštění od výkonu zbytku trestu vyhoštění Ústavní soud poukázal na to, že pokud odsouzený v budoucnu podá žádost o upuštění od výkonu zbytku trestu,

¹⁷³ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2003, sp. zn. Tpjn 310/2001 (R 39/2003).

¹⁷⁴ Srov. příloha č. 3, Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ust. § 10a.

nemohou ji soudy zamítnout jen pro nenaplnění žádného důvodu, pro který nelze tento druh trestu uložit podle § 80 odst. 3 trestního zákoníku. Musí se zabývat i zjištěním, zda se odsouzený napravil a nadále nepředstavuje jeho pobyt na území České republiky bezpečnostní hrozbu, neohrožuje suverenitu České republiky ani nevytváří riziko pro jiný obecný zájem a zda již byl naplněn i represivní účel trestu. Takový důvod pak lze podřadit pod § 350h odst. 1 trestního řádu. Ústavní soud sám poukazuje, že se jedná o nejlepší řešení ze špatných a nejlepší by byla změna právní úpravy. Dále pak poukazuje na to, že soud si bude muset posoudit i přiměřenost vykonané délky trestu, když nelze stanovit polovinu z výměry trestu s ohledem na jeho neurčitost.¹⁷⁵ Ústavní soud dále uvádí, že výsledek rozhodnutí o takové potenciální žádosti stěžovatele nepřisluší Ústavnímu soudu in concreto v tuto chvíli, jakkoliv předjímat.

8.10. Další důsledky trestu vyhoštění

Ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, stanoví, že právní mocí rozsudku ukládajícího trest vyhoštění zanikne platnost dlouhodobého víza. Stejný důsledek má pak i vykonatelné rozhodnutí o správním vyhoštění. Ustanovení § 76 písm. b) uvedeného zákona pak s oběma těmito rozhodnutími spojuje zánik platnosti povolení k trvalému pobytu.

Podle ustanovení § 87l odst. 1 písm. e) téhož zákona Ministerstvo vnitra zruší povolení k trvalému pobytu cizince, jestliže tento byl pravomocně odsouzen soudem České republiky za spáchání úmyslného trestného činu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, nebo byl nejméně ve třech případech pravomocně odsouzen za spáchání úmyslného trestného činu, za podmínky, že od právní moci posledního odsouzení do zahájení řízení o zrušení povolení k trvalému pobytu neuplynula doba delší než 1 rok. Takto postupuje ministerstvo za předpokladu, že rozhodnutí bude přiměřené z hlediska zásahu do jeho soukromého a rodinného života. Naopak neuložení trestu vyhoštění má pro odsouzeného cizince za následek zachování povolení k jeho pobytu.

8.11. Kritéria Evropského soudu pro lidská práva

Evropský soud pro lidská práva v rámci své rozhodovací pravomoci stanovil kritéria, kterými by se měly soudy řídit při ukládání trestu vyhoštění. Ta shrnul v rozsudku ve věci Üner proti Nizozemsku takto:

¹⁷⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 12. 2019, sp. zn. III ÚS 3628/18, [ÚS 4123/2019].

- povaha a vážnost trestného činu spáchaného stěžovatelem;
- délka stěžovatelova pobytu v zemi, z níž byl vyhoštěn;
- doba, jež uplynula od spáchaného trestného činu a chování stěžovatele v průběhu té doby;
- občanství různých zúčastněných osob;
- stěžovatelova rodinná situace jako např. doba od svatby, která uplynula, a jiné faktory vyjadřující úspěšnost rodinného života páru;
- jestli manželka věděla o činu v době, kdy vstupovala do rodinných vztahů;
- jestli mají manželé děti, a pokud ano, kolik jich je a jakého jsou věku;
- vážnost problémů, do nichž se může manželka dostat v zemi, kam má být stěžovatel vyhoštěn;
- nejlepší zájem a blaho dítěte, zvláště s ohledem na vážnost problémů, na které může některé ze stěžovatelových dětí narazit v zemi, do které je stěžovatel vyhoštěn, a;
- pevnost sociálních, kulturních a rodinných vazeb s hostitelskou zemí a se zemí destinace.¹⁷⁶

8.12. Trest vyhoštění vs. správní vyhoštění

V podstatě stejné důsledky jako trest vyhoštění má institut správního vyhoštění. Správní vyhoštění je upraveno v hlavě X zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Správním vyhoštěním se dle ust. § 118 odst. 1 uvedeného zákona rozumí ukončení pobytu cizince na území, které je spojeno se stanovením lhůty k vycestování z území členských států Evropské unie a doby, po kterou mu nelze umožnit vstup na území členských států Evropské unie. Cizince z přechodného pobytu¹⁷⁷ i cizince s povolením k trvalému pobytu lze vyhostit maximálně na dobu deseti let. Zákon tedy u správního vyhoštění rozlišuje mezi cizinci, kteří jsou občany členských států Evropské unie, nebo jsou rodinnými příslušníky takových občanů, a cizinci pocházejícími z ostatních zemí. S tím je spojeno i území, na které se správní vyhoštění vztahuje. Cizinci z ostatních zemí jsou vyhoštěni z území všech členských

¹⁷⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 10. 2006 ve věci Ünner proti Nizozemí, č. stížnosti 55470/10, odst. 57 a 58.

¹⁷⁷ Pojem přechodného pobytu zákon pro účely správního vyhoštění rozšířil i o neoprávněné se zdržování na území apod. -srov. § 118 odst. 5 zák. č. 326/1999 Sb.

států EU. Doba k vycestování je stanovena v rozmezí 7 až 60 dnů, výjimečně může policie stanovit lhůtu kratší.

Zajímavé je srovnání důvodů, pro které policie podle § 119 odst. 1 písm. b) a c) vydá rozhodnutí o správním vyhoštění cizince, který není občanem Evropské unie, až na 5 let, resp. až 3 roky, se shora popsány kritérii, kterými se má při rozhodování o uložení trestu vyhoštění či jeho výměře řídit soud. Důvody, pro které lze rozhodnout o správním vyhoštění takové osoby jsou např. tyto:

- cizinec se prokáže policii dokladem, který je padělán, nebo dokladem jiné osoby, jako dokladem vlastním;
- prokáže se při vycestování cestovním dokladem, který je neplatný;
- pobývá na území bez platného cestovního dokladu, ač k tomu není oprávněn;
- pobývá na území, bez platného povolení k pobytu, ačkoliv k tomu není oprávněn;
- nepodrobil se hraniční kontrole, překonal hranici v úkrytu nebo se o to pokusil, překročil hranici mimo hraniční přechod, byl zaměstnán bez platného povolení k pobytu nebo povolení k zaměstnání apod.

Pokud je trestně stíhána osoba, která se např. při zadržení prokázala padělaným dokladem, probíhá současně vedle sebe trestní řízení i řízení o správním vyhoštění. Paradoxem pak je, že ačkoliv může být uložení trestu vyhoštění s ohledem na nesplnění shora uvedených kritérií vyloučeno, je uloženo správní vyhoštění za podstatně méně společensky škodlivé jednání, neboť míra škodlivosti je vyjádřena už tím, jakými právními prostředky je protispolečenské jednání postihováno.

Závěr

Rigorózní práce hledala odpověď na výzkumnou otázku položenou v úvodu, která zní: „Jaká hlediska by měl soudce zvažovat při rozhodování o druhu a výměře trestu s ohledem na preventivní i represivní účel trestu odnětí svobody, peněžitého trestu a trestu vyhoštění?“

Trest odnětí svobody by u méně závažné trestné činnosti měl být trestem poslední volby, tzn. trestem, který by měl soudce uložit jen v tom případě, kdy nápravy obviněného nelze dosáhnout jiným trestem. Zejména by jej měl uložit v případech, ve kterých dříve uložené výchovné tresty k nápravě obviněného nevedly. Zásadní otázkou, kterou si soudce u takových osob klade je, kdy nastává okamžik, kdy by již měl přistoupit k uložení represivního trestu odnětí svobody. Složitost otázky a posuzování zákonných kritérií v rámci soudní diskrece se promítá do s tím souvisejícího problému kumulace výchovných trestů. Přes individualizované ukládání trestů si nakonec soudce vnitřně určitá kritéria či hranice nastaví. Toto nastavení je individuální, založené na jeho osobních zkušenostech a má vliv na rozdílnou rozhodovací praxi soudců a soudů. Odpověď na otázku, kdy by již neměly být ukládány další výchovné tresty, nebude nikdy zcela konkrétní a bude kromě okolností případu ovlivněna tím, kdo na ni odpovídá. Soudce nemá křišťálovou kouli a neví, zda šesté odsouzení v řadě by nakonec při uložení dalšího výchovného trestu opravdu k nápravě obviněného nevedlo. Někdy může obviněného „probrat“ i uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody nalézacím soudem, ačkoliv jej následně odvolací soud změní na trest podmíněný. Tak tomu bylo např. u případu L.T. (č.l. 59), kdy z mého pohledu již bylo namístě uložit obviněnému trest odnětí svobody jako nepodmíněný. Zjevně odsouzený hrozbu represivního trestu vzal vážně, když v současné době vyživovací povinnost řádně plní a splácí dlužné výživné, jak plyne ze zprávy PMS. Že na jiného hrozba trestu efekt nemá pak ilustruje naopak případ Y. M. (viz. č.l. 59), který pod hrozbou vazebního stíhání uhradil dlužné výživné, když si během vazebního zasedání zajistil jejich zaslání až z Izraele a v současné době je opět trestně stíhán pro přečin zanedbání povinné výživy.

Soudce by tedy u trestu odnětí svobody měl zvažovat kromě všech zákonných kritérií zejména vhodnost opakovaného uložení trestu jako trestu podmíněně odloženého, přemýšlet nad přiměřeností délky zkušební doby a u prvního nepodmíněného trestu odnětí svobody by měl i přes případnou recidivu obviněného zvážit uložení trestu v kratší výměře. De lege ferenda by pak bylo vhodné v trestním

zákoně přímo vyloučit možnost uložit obviněnému vedle již vykonávaného podmíněného trestu odnětí svobody druhý, případně až třetí podmíněný trest odnětí svobody. Nelze žít v jeden moment dvojitý život, proto nelze současně žít ani dvojitý řádný život.

U peněžitého trestu je v současné době zjevný nárůst jeho využití v soudní praxi. Více než o vůli soudců tento druh trestu v současnosti více ukládat, to vypovídá o společenském tlaku na jeho častější ukládání, který je zčásti prosazován prostřednictvím soustavy státního zastupitelství. Je třeba připustit, že určitá rigidita v rozhodování o trestech mohla sehrát při jeho méně častém ukládání svou roli. Vliv na to jistě mělo i složité vykonávací řízení v případech, že peněžitý trest nebyl řádně vykonán. Soudce by měl při uložení peněžitého trestu zvažovat zejména výši denní sazby, jako základní parametr, ze kterého by následně prostřednictvím počtu denních sazeb měl dojít k jeho celkové výměře. Počet denních sazeb by měl odpovídat typové škodlivosti posuzovaného trestného činu. Jako problematické vidím ukládání tohoto trestu za závažnou majetkovou trestnou činnost v okamžiku, kdy se nepodaří zjistit majetkové poměry obviněného a tyto soud odhadne. Pokud v takovém případě odsouzený trest řádně nevykoná, stojí soud před otázkou, zda při neúspěšném vymáhání jsou splněny zákonné podmínky pro přeměnu trestu v trest odnětí svobody. Do budoucna by měla být zdůrazněna funkce tohoto trestu, jako prostředku pro odčerpání prokázaného majetkového prospěchu obviněného z trestné činnosti. Při přijetí takové funkce tohoto trestu, by při jeho výkonu již neměla hrát roli případná deklarovaná nemajetnost obviněného po uložení trestu. Odsouzený by tak měl volbu, zda majetkový prospěch vydá, nebo raději akceptuje přeměnu trestu, a tedy delší trest odnětí svobody. Zde se nabízí otázka, zda by nebylo účelné uložit namísto peněžitého trestu pouze trest odnětí svobody ve vyšší výměře. Na druhou stranu lze snahu o odčerpání majetkového prospěchu získaného trestným činem považovat za legitimní. Ovšem s ohledem na shora popsanou situaci, kdy lze odsouzeného podmíněně propustit po výkonu jedné třetiny trestu odnětí svobody, včetně jedné třetiny přeměněného trestu odnětí svobody, by bylo vhodné se do budoucna zamyslet nad tím, zda by podmíněné propuštění z výkonu náhradního trestu odnětí svobody, resp. z přeměněného peněžitého trestu, nemělo být vyloučeno. Odsouzený peněžitý trest řádně nevykonal a jemu odpovídající trest odnětí svobody tak již reflektuje, že při výkonu peněžitého trestu o svou nápravu neusiloval a trest nesplnil svůj účel.

U trestu vyhoštění by soudce u občanů Evropské Unie měl pečlivě zvažovat nutnost uložení tohoto druhu trestu, a to i v případech, kdy bylo konáno zkrácené přípravné řízení a společně s návrhem na potrestání byla soudu předána zadržená osoba. Stejně tak by měl pečlivě zvažovat, zda je nutné vedle tohoto druhu trestu uložit i jiný druh trestu, a to i s ohledem na jeho možný výkon.

Pro všechny uložené tresty by mělo být společné, že by měly být výsledkem spravedlivého procesu, aby obstály v očích veřejnosti a byly jí akceptovány.

Nemyslím si, že by soudy v obecné rovině ukládaly příliš mírné nebo příliš přísné tresty. Osobně se ale domnívám, že v některých případech uložený druh trestu neodpovídá zákonným kritériím. V některých případech dochází k nadužívání výchovných trestů v pořadí za sebou, zejména u podmíněných trestů odnětí svobody. Vedle tohoto druhu trestu jsou někdy až v rozporu se selským rozumem ukládány tresty zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu v nepřiměřených souhrnných délkách. Soudce by měl vždy uvažovat nad tím, zda je na místě, aby obviněný za méně závažnou opakovanou trestnou činnost vykonával mnohaletý trest zákazu činnosti, zejména pak v případě, kdy současně ukládá nepodmíněný trest odnětí svobody.

V této práci jsem se dále zabýval některými dalšími problémy spojenými s rozhodováním soudů prvního stupně při volbě druhu a stanovení výměry trestu. Ne vždy je toto rozhodnutí spojeno se zásadou bezprostřednosti a ústnosti. Jde o případy, kdy soud sám neprovádí výslech obviněného a rozhodne pouze na základě spisového materiálu trestním příkazem. Kromě skutkových okolností, osobních a majetkových poměrů obviněného, a jeho trestní minulosti, by měl posuzovat, zda v případě, že již byl soudně trestán, dochází k nějakému posunu v jeho chování, a to i v případech, kdy na některá odsouzení nelze z důvodu jejich zahlazení, osvědčení či výkonu hledět jako na přítěžující okolnost. Měl by posoudit i to, zda na něj mělo vliv dřívější podmíněné propuštění a zda plnil uložené povinnosti a omezení.

Mým cílem bylo zamyslet se nad postupy soudů z pohledu platné legislativy i z pohledu společnosti, nikoliv vyhledávat případná konkrétní pochybení jednotlivých soudů. Pohled soudce je vždy nakonec subjektivní, ale měl by obstát při případném dalším přezkumu. Uložený trest by měl současně obstát i v očích společnosti, neboť smyslem trestního práva je právě ochrana společnosti před páčáním trestné činnosti, případně před jejich pachateli. Tato ochrana je nakonec posláním justice, a proto soudy

vůbec existují. Současně jsem se pokusil zamyslet nad některými možnostmi právní úpravy de lege ferenda.

Seznam zkratek

ČTK	Česká tisková kancelář
Listina	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 o vyhlášení Listiny základních práv a svobody jako součásti ústavního pořádku České republiky.
PMS	Probační a mediační služba ČR
RT	Rejstřík trestů
VTOS	výkon trestu odnětí svobody

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

DRAŠTÍK, A. a kol.: *Trestní zákoník: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ASPI_ID KO40_2009CZ, ISSN: 2336-517X.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3.

ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9.

Šámal, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, [zobrazeno 30.5.2021] dostupné z https://www.smarteca.cz/my-reader/19222_20170626_0?fileName=Trestni_pravo_2016-epub-21.xhtml&location=pi-9809&anchor=idParaDest-112&publicationDetailsItem=SystematicIndex

KRATOCHVÍL, Vladimír, a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-042-3.

NCIARDI, James A. *Trestní spravedlnost: Ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-30-9.

ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9

KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 103 in ŠČERBA, Filip. (ed.). *Kriminologické dny 2018. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference Kriminologické dny pořádaný ve dnech 18.–19. 1. 2018 Českou kriminologickou společností ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018, s. 241

MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-756-9.

ŠČERBA, Filip. *Kriminologické dny 2018*. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference Kriminologické dny pořádaný ve dnech 18.–19. 1. 2018 Českou kriminologickou společností ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018. 238–256, e-book: ISBN 978-80-88266-15-0

SCHEINOST, M. a kol., *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019, Institut pro kriminologii a sociální prevenci*, Praha 2020, ISBN 978-80-7338-187-5

2. Odborné články

DRÁPAL, Jakub. *Jak upravit evropskou a českou úpravu peněžitého trestu, aby byla funkční?* Státní zastupitelství, Wolters Kluwer ČR, 2017, č. 2, ISSN 1214-3758.

DRÁPAL, Jakub. *Individualizace trestů v České republice: Jak určujeme tresty a co o tom víme?* Státní zastupitelství, Wolters Kluwer ČR, 2018, číslo: 1, ISSN 1214-3758.

DRÁPAL, Jakub. *Metody měření vlivu nepodmíněného trestu odnětí svobody na recidivu (aneb přiřazujeme pachatelům tresty náhodně)*, Trestní právo, Wolters Kluwer ČR, 4/2018, str. 5. ISSN 1214-3758.

DRÁPAL, Jakub. *Procedurální spravedlnost a trestní řízení: zahraniční poznatky a jejich možné využití v ČR*. Praha: *Bulletin advokacie*, 2020, ISSN 1210-6348.

DRÁPAL, Jakub. *Přiměřenost peněžitě sankce k majetku pachatele*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISSN 1214-3758.

Drápal, Jakub. *Základní přístupy k ukládání trestů*, Státní zastupitelství, Wolters Kluwer ČR, 2020, číslo 5, ISSN 1214-3758.

DRÁPAL, Jakub. *Doporučení pro státní zástupce, jak navrhopvat tresty: Je možné se inspirovat z nizozemské úpravy?* Státní zastupitelství, Wolters Kluwer ČR, 6/2020, ISSN 1214-3758.

DRÁPAL, Jakub. *Principiální a konzistentní ukládání trestů: Jak jej docílit v České republice?* Praha: Státní zastupitelství, Wolters Kluwer ČR, 1/2021, ISSN 1214-3758.

HRACHOVEC, Petr. *Deset let dovolání podle trestního řádu, 2. část*. *Bulletin advokacie*, 3/2012, s. 15-26. ISSN 1210-6348.

HULMÁKOVÁ, Jana. *Podmíněné propuštění z pohledu aplikační praxe a vybraných evropských právních úprav*. (TAČR) Trestněprávní revue 2/2017, str. 27-35. Praha: C.H.Beck, ISSN 1213-5313.

KILIAN, P., Novák, J., *Analýza vybraných nedostatků judikatury Ústavního soudu při aplikaci institutu podmíněného propuštění*, Trestněprávní revue 1/2020, s. 20. ISSN 1213-5313.

KOCINA, J., *Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*, Bulletin advokacie 12/2012, s. 25-27, ISSN 1210-6348.

MORKOVIN, Ondřej. *Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení*. Trestněprávní revue. 2016, č. 6, 144. ISSN 1213-5313.

MORKOVIN, Ondřej. *Přeměna peněžitého trestu po novele č. 390/2012 Sb., Lze přeměnit peněžitý trest na náhradní trest odnětí svobody bezprostředně, aniž by byla nejdříve využita jedna z alternativ podle § 69 odst. 2 TrZ* Trestněprávní revue 11–12/2014, s. 267-269, ISSN 1213-5313.

MORKOVIN, Ondřej. *Chyby v procesní úpravě přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení*. Trestněprávní revue. 2015, č. 5, s. 116-117, ISSN 1213-5313.

LUKÁŠOVÁ, Marcela. *Nepodmíněný trest odnětí svobody ve světle alternativních a krátkodobých trestů*, Trestněprávní revue 1/2020, s. 23. ISSN 1213-5313.

LEGS., *Změna podmínek pro ukládání peněžitých trestů*, Právní rozhledy 12/2019, s. II, ISSN 1210-6410.

SKLENIČKA, Josef, ROZUM, Jan. *K problematice neplacení výživného*. Trestněprávní revue, 2014, č. 10, s. 239-244, ISSN 1213-5313.

ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. *K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Trestněprávní revue, 2012, č. 11-12, s. 249-255, ISSN 1213-5313.

ŠELLENG, D., *Ke vztahu upuštění od potrestání a trestního příkazu*, Bulletin advokacie 5/2016, s. 18, ISSN 1210-6348.

ŠČERBA, F., *Změny trestního zákoníku provedené novelou č. 333/2020 Sb. a jejich důsledky*, Trestněprávní revue, 2020, č. 4, s. 187. ISSN 1213-5313.

VICHEREK, Roman. *Dopady novely trestního zákoníku provedené zákonem č. 390/2012 Sb.*, Trestní právo, 2013, č. 7–8, 22–26 s. ISSN 1211-2860.

VICHEREK, Roman. *Přeměna peněžitého trestu*, Trestněprávní revue 1/2017, s. 7. ISSN 1213-5313.

VICHEREK, Roman. *Současné trendy vývoje podmíněného propuštění*, Trestněprávní revue, 1/2018, s. 6-11, ISSN 1213-5313.

VICHEREK, Roman. *Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení*, Státní zastupitelství, Wolters Kluwer ČR, 2017, č. 4, s. ISSN 1214-3758.

3. Seznam použitých internetových zdrojů

Počet peněžitých trestů se v posledních dvou letech zdvojnásobil. Poslední změna 31. 1. 2018/00:00, [cit. 1. 5. 2021]. Dostupné z:

<https://www.pravniprostor.cz/aktuality/aktuality/pocet-penezitych-trestu-se-v-poslednich-dvou-letech-zdvojnasil>

Aplikace jaktrestame.cz., [cit. 15. 4. 2021]. Dostupné z: https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here

Kalkulačka – nezabavitelná část mzdy 2021, [cit. 7. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/kalkulacky/nezabavitelne-minimum#nezabavitelne-minimum>

Nová šance pro bývalé vězně. V Ostravě funguje první probační dům. Poslední změna 21. 7. 2015, [cit. 15. 4. 2021]. <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1558692-nova-sance-pro-byvale-vezne-v-ostrove-funguje-prvni-probacni-dum>

Válová, I. 10 let trestního zákoníku: Experti vyzvali k dekriminalizaci některého lidského chování. Poslední změna 15. 3. 2019, [cit. 15. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/03/10-let-trestniho-zakoniku-experti-vyzvali-k-dekriminalizaci-nektereho-lidskeho-chovani/>

Pomoc v hmotné nouzi. Poslední změna 29. 4. 2021, [cit. 3. 6. 2021]. Dostupné z: www.mpsv.cz/pomoc-v-hmotne-nouzi

Sociální poradce pro orientační výpočet nároku na dávku, [cit. 3. 6. 2021]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/socialni-poradce>

Statistické přehledy kriminality za rok 2020. Poslední změna 8. 7. 2020, [cit. 15. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

4. Seznam použitých právních předpisů

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 592/92 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci v justičních věcech

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ze dne 20. 1. 2000, č. 10/2000 Sb.

Vyhláška č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a využitím elektronického kontrolního systému a způsob jejich úhrady

Nářízení vlády č. 361/2017, ze dne 11. října 2017, o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody účinné od 1. 4. 2018

Instrukce ministerstva spravedlnosti, č. 505/2001 – Org, která se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

Trestný zákon č. 300/2005 Z.z., Slovenské republiky

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. 4. 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států

5. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 4. 1998, sp. zn. IV. ÚS 463/97 [N 47/10 SbNU 313].

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 4. 2005, IV. ÚS 56/05

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 3/08.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12, publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. N 119/73 SbNU 827.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 9. 2014, sp. zn. III. ÚS 3101/13, publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. N 171/74 SbNU 481

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 1. 2017, I. ÚS 2201/16, N 4/84 SbNU 69

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 3. 2017, sp. zn. III. ÚS 3816/16, [N 49/84 SbNU 579].

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 2204/17.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 3. 2019, sp. zn. III. ÚS 3464/17.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 3. 2019, sp. zn. III. ÚS 3464/17.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 7. 2019, sp. zn. II. ÚS 4022/18

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. I. ÚS 1688/19.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 12. 2019, sp. zn. III ÚS 3628/18.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. II. ÚS 243/03 [U 17/33 SbNU 395]

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 16. 4. 2009, sp. zn. IV. ÚS 70/09 [U 10/53 SbNU 863].

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. III. ÚS 3464/17-4.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. III. ÚS 1324/18, [ÚS 4724/2018]

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 14. 5. 2019, sp. zn. IV. ÚS 1088/19.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 14. 5. 2019, I. ÚS 1167/19, [ÚS 1473/2019]

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 12. 2019, sp. zn. III ÚS 3628/18 [ÚS 4123/2019]

Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 1. 2020 I. ÚS 3294/19, [ÚS 1228/2020]

Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2020, I. ÚS 3925/19, [ÚS 1103/2020]

Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3097/2020

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 11. 1993, sp. zn. 1 Tzn 13/97 [R 33/1998 tr.].

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 9. 2001, sp. zn. 3 Tz 143/2001, sbírka soudních rozhodnutí NS 15/2002-T 365.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 3. 2009, sp. zn. 4 Tz 6/2009 [R 8/2010].

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 12. 2010, sp. zn. 6 Tdo 1457/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 7 Tz 37/2011 [R 33/2013].

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 7 Tdo 98/2013, [R 73/2013 tr.].

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 5. 2013, sp. zn. 11 Tz 17/2013.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 2013, sp. zn. 3 Tz 40/2013-31.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2018, sp. zn. 8 Tz 16/2018.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2019, sp. zn. 4 Tz 86/2019.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 10. 2002, sp. zn. 3 Tdo 771/2002 [SR 5/2003 s. 165]

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 5. 2004, sp. zn. 11 Tdo 575/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2014, sp. zn. 4 Tdo 354/2014-18, [NS 2129/2014]

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 2014, č. j. 7 Tdo 1216/2014-19 [NS 5415/2014]

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 7. 2015, č. j. 7 Td 42/2015-5.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. 7 Td 60/2015-4)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 7 Td 68/2015-8

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 8. 2016, sp. zn. 5 Tdo 866/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 7 Tdo 702/2017.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2003, sp. zn. Tpjn 310/2001 (R 39/2003)

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2011, sp. zn. Tpjn 304/2010 (R 20/2011 tr.)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 3. 1963, sp. zn. 7 Tz 20/64 [R 32/1964-II tr.].

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 17. 2. 1986, sp. zn. 4 Tz 2/1986 [R 7/1987 tr.].

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 7. 2005, č. j. 2 Afs 24/2005-44 [689/2005 Sb. NSS.].

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 7. 1994, sp. zn. 11 To 9/94, rozhodnutí publikováno ve sbírce pod č. 4/1995 tr

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 12. 4. 1995, sp. zn. 9 To 109/95, publikováno pod č. 4/1996 Sb. rozh. tr.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 7. 1998, sp. zn. 4 To 475/98, vyhlášené ve sbírce soudních rozhodnutí pod sp. zn. R 43/1999.

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 6. 2013, sp. zn. 3 Nt 15/2013, [R 43/2014 tr.] Sb. rozh. tr.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 9. 1993, sp. zn. 7 To 125/93 [R 12/1994 tr.].

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. 8 To 233/2014

Rozsudek Obvodní soud pro Prahu 7 ze dne 5. 2. 2021, sp. zn. 3 T 47/2020

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 10. 2006 ve věci Ünér proti Nizozemí, č. stížnosti 55470/10, odst. 57 a 58.

6. Seznam ostatních zdrojů

Zápis z jednání Koordinačního výboru Hospodářské komory ze dne 15. července 2015,

Důvodová zpráva 265/2001 DZ,

Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb.

Statistická ročenka Vězeňské služby ČR pro rok 2018.

Výroční statistická zpráva: České soudnictví 2019, Ministerstvo spravedlnosti ČR

Ministerstvo spravedlnosti – výkaz ze statistických listů za rok 2020

Seznam příloh

Příloha 1: Opisy RT – příklady kumulace výchovných trestů.....	137
Příloha 2: Výkazy přeměněných trestů v roce 2020	141
Příloha 3: Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ust. § 10a	144

Příloha 1: Popisy RT – příklady kumulace výchovných trestů

1.1. obviněný S.P.

Obsah evidence Rejstříku trestů České republiky:

- 1) Okresní soud Praha - východ - Dat. rozhodnutí: 21.02.2018, Dat. právní moci: 21.04.2018, 37T 22/2018, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 12.04.2018, § 205 odst. 1A Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody podmíněně, výměra - počet měsíců: 3, zkušební doba - datum do: 21.12.2019, počet měsíců: 20
- 2) Obvodní soud Praha 9 - Dat. rozhodnutí: 02.05.2018, Dat. právní moci: 25.05.2018, 102T 17/2018, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 16.05.2018, Uložený(é) trest (trestní opatření) je souhrnný(é); byl(o) zrušen(o) trest (trestní opatření) uložený(é) rozhodnutím: z 21.02.2018, spisová značka: 37T 22/2018, Okresní soud Praha - východ, § 205 odst. 1A Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody podmíněně, výměra - počet měsíců: 5, zkušební doba - datum do: 21.04.2020, počet měsíců: 24
- 3) Okresní soud Praha - východ - Dat. rozhodnutí: 29.06.2018, Dat. právní moci: 02.08.2018, 37T 114/2018, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 02.08.2018, § 205 odst. 2 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Podmíněně odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, výměra - počet měsíců: 7, zkušební doba - datum do: 02.08.2020, počet měsíců: 24, přiměřená omezení a povinnosti
- 4) Okresní soud Nymburk - Dat. rozhodnutí: 16.08.2018, Dat. právní moci: 19.10.2018, 3T 58/2018, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 10.10.2018, § 205 odst. 2 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Obecně prospěšné práce, výměra - počet hodin: 100
- 5) Okresní soud Praha - východ - Dat. rozhodnutí: 13.09.2018, Dat. právní moci: 11.10.2018, 37T 128/2018, rozsudek, Uložený(é) trest (trestní opatření) je společný(é) za pokračování v trestném činu (provinění) vzhledem k rozhodnutí: z 29.06.2018, spisová značka: 37T 114/2018, Okresní soud Praha - východ, § 205 odst. 2 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, § 219 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný

trestný čin, § 234 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Podmíněně odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, výměra - počet měsíců: 20, zkušební doba - datum do: 02.08.2023, počet měsíců: 60, přiměřená omezení a povinnosti, nařízení výkonu: 17.05.2019, trest byl změněn na Odnětí svobody nepodmíněně, výměra - počet měsíců: 20, zařazení výkonu: S ostrahou

- 6) Okresní soud Praha - východ - Dat. rozhodnutí: 24.04.2019, Dat. právní moci: 21.06.2019, 16T 48/2019, rozsudek, § 205 odst. 2 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Obecně prospěšné práce, výměra - počet hodin: 160

Konec obsahu evidence Rejstříku trestů České republiky.

1.2. obviněný J.M. – opis RT při rozhodování o osvědčení u devátého odsouzení

Obsah evidence Rejstříku trestů České republiky:

- 1) Okresní soud Česká Lípa - Dat. rozhodnutí: 04.06.2007, 5T 76/2007, § 247 odst. 1b zák. č. 140/1961 Sb., Odnětí svobody **podmíněně**, výměra - počet měsíců: 2, zkušební doba - datum do: 13.07.2008, **osvědčení se: 13.07.2009**
- 2) Okresní soud Česká Lípa - Dat. rozhodnutí: **05.12.2007**, 4T 385/2007, § 247 odst. 1A,E zák. č. 140/1961 Sb., **Obecně prospěšné práce**, výměra - počet hodin: 180
- 3) Okresní soud Česká Lípa - Dat. rozhodnutí: 25.03.2008, Dat. právní moci: 29.04.2008, 4T 61/2008, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 18.04.2008, Uložený(é) trest (trestní opatření) je souhrnný(é); byl(o) zrušen(o) trest (trestní opatření) uložený(é) rozhodnutím: z 05.12.2007, spisová značka: **4T 385/2007**, Okresní soud Česká Lípa, § 247 odst. 1E/2 zák. č. 140/1961 Sb., **Obecně prospěšné práce**, výměra - počet hodin: 400, 16.6.2011 - prodloužení doby výkonu trestu o 6 měsíců, **amnestie** - datum: 01.01.2013, čl./vztah: IV/2
- 4) Okresní soud Děčín - Dat. rozhodnutí: 25.05.2010, Dat. právní moci: 30.10.2010, 4T 56/2010, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 21.10.2010, § 206 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody **podmíněně**, výměra - počet měsíců: 10, zkušební doba - datum do: 30.04.2013, počet měsíců: 30, **amnestie** - datum: 01.01.2013, čl./vztah: IV odst. 1 písm. b
- 5) Okresní soud Česká Lípa - Dat. rozhodnutí: 17.10.2013, Dat. právní moci: 03.12.2013, 5T 164/2013, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 23.11.2013, § 337 odst. 1A Trestní zákoník ve znění z. č. 390/2012 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody **podmíněně**, výměra - počet měsíců: 5, zkušební doba - datum do: 03.06.2015, počet měsíců: 18, prodloužení zkušební doby - datum do: 03.06.2016, **osvědčení se: 01.09.2016**, Zákaz činnosti, výměra - počet měsíců: 18, zákaz činnosti: **Zákaz řízení** motorových vozidel, výkon: 03.06.2015
- 6) Okresní soud Mělník - Dat. rozhodnutí: 28.02.2014, Dat. právní moci: 27.03.2014, 1T 27/2014, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 18.03.2014, § 196 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Nedbalost, Odnětí svobody **podmíněně**, výměra - počet měsíců: 8, zkušební doba - datum do: 27.03.2016, počet měsíců: 24, prodloužení zkušební doby - datum do: 27.09.2017, **osvědčení se: 22.01.2018**
- 7) Okresní soud Mělník - Dat. rozhodnutí: 06.11.2014, Dat. právní moci: 30.12.2014, 14T 182/2014, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 18.12.2014, § 196 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, **Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem**, výměra - počet měsíců: 12, zkušební doba - datum do: 30.06.2017, počet měsíců: 30, **osvědčení se: 18.09.2017**
- 8) Okresní soud Česká Lípa - Dat. rozhodnutí: 06.12.2016, Dat. právní moci: 28.02.2017, 41T 273/2014, rozsudek, odvolací: Krajský soud Ústí nad Labem - pob. Liberec - Dat. rozhodnutí: 28.02.2017, 55To 33/2017, rozsudek, **Upuštěno** od uložení souhrnného trestu (trestního opatření) vzhledem k rozhodnutí z 06.11.2014, spisová značka: 14T 182/2014, Okresní soud Mělník, § 196 odst. 1 Trestní zákoník ve znění z. č. 390/2012 Sb. Úmyslný trestný čin
- 9) Obvodní soud Praha 9 - Dat. rozhodnutí: 20.08.2018, Dat. právní moci: 02.10.2018, 3T 81/2018, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 22.09.2018, § 206 odst. 1/3 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody **podmíněně**, výměra - počet měsíců: 12, zkušební doba - datum do: 02.10.2020, počet měsíců: 24, **Zákaz činnosti**, výměra - počet měsíců: 18, zákaz činnosti: Zákaz výkonu povolání s hmotnou odpovědností
- 10) Obvodní soud Praha 10 - Dat. rozhodnutí: 29.07.2019, Dat. právní moci: 05.09.2019, 4T 83/2019, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 27.08.2019, § 337 odst. 1A Trestní zákoník ve znění z. č. 390/2012 Sb. Úmyslný trestný čin, **Peněžitý trest**, výměra - počet denních sazeb: 75, výše denní sazby: 400, měna: CZK, náhradní trest - počet měsíců: 2, Zákaz činnosti, výměra - počet roků: 1, **zákaz činnosti: Zákaz řízení** motorových vozidel

Konec obsahu evidence Rejstříku trestů České republiky.

1.3. obviněný J.T. – opis RT před rozhodnutím o uložení pátého trestu

Obsah evidence Rejstříku trestů České republiky:

- 1) Obvodní soud Praha 2 - Dat. rozhodnutí: 23.11.2011, Dat. právní moci: 23.11.2011, 9T 205/2011, rozsudek, § 274 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody podmíněně, výměra - počet měsíců: 3, zkušební doba - datum do: 23.11.2012, počet měsíců: 12, osvědčení se: 14.02.2013, Zákaz činnosti, výměra - počet měsíců: 16, zákaz činnosti: Zákaz řízení motorových vozidel, podmíněně upuštění od výkonu: 26.09.2012, zkušební doba - datum do: 26.09.2014, počet roků: 2, nařízení výkonu: 19.02.2015, výkon 16.8.2015
- 2) Obvodní soud Praha 2 - Dat. rozhodnutí: 16.09.2013, Dat. právní moci: 16.09.2013, 7T 95/2013, rozsudek, § 274 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, § 274 odst. 2C Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Podmíněně odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, výměra - počet měsíců: 6, zkušební doba - datum do: 16.03.2015, počet měsíců: 18, osvědčení se: 05.05.2015, Zákaz činnosti, výměra - počet měsíců: 12, zákaz činnosti: Zákaz řízení motorových vozidel, podmíněně upuštění od výkonu: 03.06.2014, zkušební doba - datum do: 03.06.2017, počet roků: 3, osvědčení se: 03.06.2018
- 3) Okresní soud Nymburk - Dat. rozhodnutí: 30.06.2015, Dat. právní moci: 11.07.2015, 3T 69/2015, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 02.07.2015, § 337 odst. 1A Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody podmíněně, výměra - počet měsíců: 5, zkušební doba - datum do: 11.07.2016, počet měsíců: 12, Zákaz činnosti, výměra - počet měsíců: 18, zákaz činnosti: Zákaz řízení motorových vozidel
- 4) Okresní soud Mladá Boleslav - Dat. rozhodnutí: 27.07.2015, Dat. právní moci: 27.07.2015, 1T 71/2015, rozsudek, Uložený(é) trest (trestní opatření) je souhrnný(é); byl(o) zrušen(o) trest (trestní opatření) uložený(é) rozhodnutím: z 30.06.2015, spisová značka: 3T 69/2015, Okresní soud Nymburk, § 337 odst. 1A Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody podmíněně, výměra - počet měsíců: 8, zkušební

doba - datum do: 11.07.2016, počet roků: 1, osvědčení se: 27.09.2016, Zákaz činnosti, výměra - počet měsíců: 20, zákaz činnosti: Zákaz řízení motorových vozidel, výkon: 16.04.2017

Konec obsahu evidence Rejstříku trestů České republiky.

1.4. obviněný R.C. – kumulace trestů u přečinu zanedbání povinné výživy

Obsah evidence Rejstříku trestů České republiky:

- 1) Okresní soud Děčín - Dat. rozhodnutí: 14.06.2012, Dat. právní moci: 14.06.2012, 24T 34/2011, rozsudek, § 196 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Nedbalost, Odnětí svobody podmíněně, výměra - počet měsíců: 10, zkušební doba - datum do: 14.06.2014, počet měsíců: 24, amnestie - datum: 01.01.2013, čl./vztah: IV/1b
- 2) Okresní soud Děčín - Dat. rozhodnutí: 13.05.2013, Dat. právní moci: 11.09.2013, 24T 322/2012, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 02.09.2013, § 196 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody podmíněně, výměra - počet měsíců: 4, zkušební doba - datum do: 11.09.2014, počet měsíců: 12, prodloužení zkušební doby - datum do: 11.09.2016, počet měsíců: 24, nařízení výkonu: 26.09.2017, trest byl změněn na Odnětí svobody nepodmíněně, výměra - počet měsíců: 4, zařazení výkonu: S dozorem
- 3) Okresní soud Děčín - Dat. rozhodnutí: 01.04.2014, Dat. právní moci: 17.06.2014, 5T 85/2013, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 06.06.2014, § 196 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody podmíněně, výměra - počet měsíců: 12, zkušební doba - datum do: 17.06.2016, počet měsíců: 24, nařízení výkonu: 06.05.2017, trest byl změněn na Odnětí svobody nepodmíněně, výměra - počet měsíců: 12, zařazení výkonu: S dozorem
- 4) Okresní soud Děčín - Dat. rozhodnutí: 23.07.2014, Dat. právní moci: 27.01.2015, 1T 117/2014, trestní příkaz, Dat. doručení trest. přík.: 16.01.2015, § 196 odst. 1/3 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Obecně prospěšné práce, výměra - počet hodin: 200, výkon: 27.08.2015
- 5) Okresní soud Děčín - Dat. rozhodnutí: 07.04.2016, Dat. právní moci: 11.05.2016, 24T 88/2015, rozsudek, § 196 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Obecně prospěšné práce, výměra - počet hodin: 300

- 6) Okresní soud Děčín - Dat. rozhodnutí: 24.01.2017, Dat. právní moci: 27.04.2017, 24T 112/2016, rozsudek, odvolací: Krajský soud Ústí nad Labem - Dat. rozhodnutí: 27.04.2017, 7To 164/2017, usnesení, Uložený(é) trest (trestní opatření) je souhrnný(é); byl(o) zrušen(o) trest (trestní opatření) uložený(é) rozhodnutím: z 07.04.2016, spisová značka: 24T 88/2015, Okresní soud Děčín, § 196 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody nepodmíněně, výměra - počet měsíců: 8, zařazení výkonu: S dozorem, výkon: 23.01.2018
- 7) Obvodní soud Praha 5 - Dat. rozhodnutí: 27.09.2017, Dat. právní moci: 27.09.2017, 64T 66/2016, rozsudek, § 196 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody nepodmíněně, výměra - počet měsíců: 5, zařazení výkonu: S dozorem
- 8) Okresní soud Děčín - Dat. rozhodnutí: 30.10.2017, Dat. právní moci: 17.11.2017, 2T 15/2017, rozsudek, Uložený(é) trest (trestní opatření) je souhrnný(é); byl(o) zrušen(o) trest (trestní opatření) uložený(é) rozhodnutím: z 27.09.2017, spisová značka: 64T 66/2016, Obvodní soud Praha 5, § 196 odst. 1 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody nepodmíněně, výměra - počet měsíců: 9, zařazení výkonu: S ostrahou
- 9) Obvodní soud Praha 5 - Dat. rozhodnutí: 28.11.2017, Dat. právní moci: 28.11.2017, 38T 67/2017, rozsudek, § 196 odst. 1/3 Trestní zákoník 40/2009 Sb. Úmyslný trestný čin, Odnětí svobody nepodmíněně, výměra - počet měsíců: 10, zařazení výkonu: S ostrahou

Konec obsahu evidence Rejstříku trestů České republiky.

Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření (trest 1, 2, 3, 4)

Okresní soudy - počet věcí (spisů)

	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
8 - výjimečný trest 15 - 25 let (§ 29 tr. zákona) resp. 20 - 30 let (§ 54 tr. zákoníku)	0	0	0	0	1	0	0	0	1
9 - výjimečný trest doživotí	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12 - NEPO s ostrahou	1542	907	579	1175	2532	1024	1903	2520	12182
13 - NEPO se zvýšenou ostrahou	42	22	5	22	25	17	44	58	235
14 - domácí vězení	10	9	16	21	39	13	24	25	157
20 - podmíněně odsouzení	3505	3212	1770	2520	4894	2807	4345	5543	28596
21 - PO s dohledem	652	813	221	455	802	462	483	446	4334
25 - obecně prospěšné práce	626	722	403	553	1016	444	961	1415	6140
31 - ztráta čestných titulů a vyznamenání	0	0	0	0	0	0	0	0	0
36 - ztráta vojenské hodnosti	0	0	0	0	0	1	0	0	1
40 - ZČ v ostatních odvětvích	38	53	21	27	21	20	72	37	289
41 - zákaz řízení motorových vozidel	1248	2067	1174	1667	2410	1881	2655	3420	16522
42 - ZČ v železniční dopravě	0	3	1	0	0	2	1	0	7
43 - ZČ vychovatele a učitele	2	2	0	0	0	1	0	0	5
44 - ZČ činnosti lékaře	1	0	1	0	0	0	0	3	5
45 - ZČ jiné ve zdravotnictví	2	2	0	0	0	1	1	0	6
46 - ZČ v pohostinství	1	1	0	0	0	0	0	0	2
47 - ZČ v soukromém podnikání (včetně živností, funkcí a členství v orgánech společností a družstev)	90	13	28	19	18	34	64	68	334
48 - ZČ vykonávat funkci nebo zaměstnání v orgánu veřejné moci	8	7	7	2	4	2	5	6	41
51 - propadnutí majetku	2	1	5	1	2	1	3	17	32
52 - propadnutí věcí	902	390	235	447	578	467	659	763	4441
53 - propadnutí náhradní hodnoty (§ 56a tr. zákona resp. § 71 tr. zákoníku)	4	6	1	8	6	6	11	28	70
55 - zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	14	1	1	0	7	1	10	22	56
61 - peněžitý trest	1302	1439	976	1054	1037	1111	1824	1837	10580
62 - trestní opatření - obecně prospěšné práce	10	22	9	14	60	6	56	34	211
63 - trestní opatření - peněžitě opatření	1	2	0	3	2	2	6	3	19
64 - trestní opatření - peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu	0	0	0	0	1	0	0	0	1
65 - trestní opatření-propadnutí věcí	4	5	0	3	7	4	15	6	44
66 - trestní opatření - zákaz činnosti	2	5	0	3	3	0	0	7	20
67 - trestní opatření - vyhoštění	21	3	2	0	4	0	17	3	50
68 - trestní opatření - odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu	28	66	32	53	126	59	89	221	674
69 - trestní opatření - odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem	18	12	3	22	32	22	11	14	134
70 - trestní opatření - odnětí svobody - nepodmíněně	8	5	6	9	24	5	15	26	98
71 - vyhoštění	897	165	45	168	114	149	179	124	1841
72 - trestní opatření-propadnutí náhradní hodnoty (§ 56a tr. zákona resp. § 71 tr. zákoníku)	0	0	0	0	0	0	1	0	1
74 - trestní opatření-domácí vězení	0	0	0	0	0	0	0	1	1
75 - trestní opatření- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	0	0	0	0	0	0	0	0	0
76 - zákaz pobytu	155	44	30	63	53	45	67	71	528
80 - upuštění od uložení společného trestu/trestního opatření (§ 37a tr.z. resp. § 45 tr. zákoníku)	2	0	5	0	2	0	1	2	12
81 - upuštění od uložení souhrnného trestu/trestního opatření (§ 37 tr.z. resp. § 44 tr. zákoníku)	76	42	22	48	163	38	106	71	566
82 - upuštění od dalšího trestu/trestního opatření (§ 36 tr.z.)	1	0	0	0	0	0	0	0	1
83 - upuštění od potrestání a uložení ochr. léčení (§ 25 tr.z. resp. § 47 tr. zákoníku)	4	4	3	2	8	7	2	4	34
84 - upuštění od potrestání a uložení zabezpečovací detence (§ 25 tr.z. resp. § 47 tr. zákoníku)	0	0	0	0	0	0	1	0	1
88 - upuštění od potrestání (§ 24 tr.z. resp. § 46 tr. zákoníku)	15	9	2	11	25	11	15	7	95
89 - podmíněně upuštění od potrestání s dohledem (§ 26 tr.z. resp. § 48 tr. zákoníku)	5	0	1	0	0	0	1	2	9
91 - vyslovena vina, trest/trestní opatření neuložen(o) - §227 tr.f.	1	0	0	0	1	1	0	0	3
94 - upuštění od uložení trestního opatření podle §11 zák. č. 218/2003 Sb.	2	4	3	1	10	3	12	6	41
95 - upuštění od uložení trestního opatření podle §12 zák. č. 218/2003 Sb.	2	2	4	6	9	4	1	5	33
96 - podmíněně upuštění od uložení trestního opatření podle §14 zák. č. 218/2003 Sb.	11	14	2	6	39	12	13	4	101
Celkem věcí	11254	10074	5613	8383	14075	8663	13673	16819	88554

Příloha 3: Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ust. § 10a

Nepřípustnost žádosti o udělení mezinárodní ochrany

§ 10a

Nepřípustnost žádosti o udělení mezinárodní ochrany

- (1) Žádost o udělení mezinárodní ochrany je nepřípustná,
 - a) byla-li podána občanem Evropské unie²⁷, který nesplňuje podmínky stanovené právem Evropské unie²⁸,
 - b) je-li k posuzování žádosti o udělení mezinárodní ochrany příslušný jiný stát vázaný přímo použitelným předpisem Evropské unie²⁰,
 - c) byla-li žadateli o udělení mezinárodní ochrany udělena mezinárodní ochrana jiným členským státem Evropské unie,
 - d) mohl-li žadatel o udělení mezinárodní ochrany nalézt účinnou ochranu v první zemi azylu,
 - e) podal-li cizinec opakovanou žádost o udělení mezinárodní ochrany, kterou ministerstvo posoudilo jako nepřípustnou podle § 11a odst. 1,
 - f) přichází-li žadatel o udělení mezinárodní ochrany ze státu, který Česká republika považuje za evropskou bezpečnou třetí zemi, neprokáže-li žadatel o udělení mezinárodní ochrany, že v jeho případě tento stát za takovou zemi považovat nelze, nebo
 - g) přichází-li žadatel o udělení mezinárodní ochrany, který není nezletilou osobou bez doprovodu, ze státu, který Česká republika považuje za bezpečnou třetí zemi, neprokáže-li žadatel o udělení mezinárodní ochrany, že v jeho případě tento stát za takovou zemi považovat nelze.
- (2) Je-li žádost o udělení mezinárodní ochrany nepřípustná, neposuzuje se, zda žadatel o udělení mezinárodní ochrany splňuje důvody pro udělení azylu nebo doplňkové ochrany.

Ukládání trestů v aplikační praxi

Abstrakt

Má rigorózní práce se věnuje zásadám aplikovaným při ukládání trestů obviněným fyzickým osobám se zaměřením na oblast soudcovské diskrece uvnitř zákonných mantinelů pro ukládání jednotlivých trestů. Zabývá se z tohoto pohledu účelem trestu, a to především s ohledem na jeho preventivní (výchovný) i represivní funkci ve vztahu k pachateli trestného činu. Práce se zabývá hledisky, jaká by měl soudce zvažovat při rozhodování o druhu a výměře trestu s ohledem na preventivní i represivní účel trestu, kdy tyto blíže rozvádí u trestu odnětí svobody, peněžitého trestu a trestu vyhoštění.

Práce je členěna do osmi kapitol. V první se autor zabývá obecným úvodem do problematiky zásad trestání a systému trestů, včetně problematiky účelu trestu. Ve druhé kapitole se autor zabývá realizací zásad pro ukládání trestů ve vztahu k jednomu pachateli. Zde se zaměřuje na kumulaci trestů, a to zejména trestů alternativních, tedy trestů s převažující výchovnou funkcí. Autor se zamýšlí nad efektivitou takto uložených trestů pro nápravu pachatele trestné činnosti, tedy recidivisty a limity soudů při zohlednění jeho trestní minulosti při ukládání dalších trestů.

Ve třetí části se autor zabývá aplikací zásad pro ukládání trestů ve zjednodušeném řízení před soudem, a to z důvodu vyhodnocení specifík tohoto typu řízení na aplikaci zásad pro ukládání trestů, které plynou z jeho procesní odlišnosti a které souvisejí i s určitými specifiky, které se týkají souzených podezřelých osob. Autor se krátce zabýval i vývojem právní úpravy zkráceného přípravného řízení od 1. 1. 1970, za účelem lepšího pochopení zavedení tohoto institutu do českého právního řádu.

V páté až osmé kapitole se již autor zabýval konkrétními druhy trestů, tedy trestem odnětí svobody, peněžitým trestem a trestem vyhoštění, u kterých chtěl na základě své soudní praxe vyzdvihnout i možnost nesprávné soudní diskrece, která může vést k nevhodně uloženému trestu či kumulaci trestů. U trestu odnětí svobody, se autor zvláště zabýval instituty podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a přeměny tohoto trestu v trest domácího vězení, jako institutů umožňujících zmírnění již uloženého trestu v závislosti na dosavadním naplňování účelu trestu, tedy

nápravě odsouzeného a na jeho kladném přístupu k dosavadnímu výkonu trestu odnětí svobody.

Klíčová slova: peněžitý trest, trest, trest odnětí svobody, trest vyhoštění, účel trestu

Sentencing in practice

Abstract

This rigorous thesis is dedicated to principles applied during imposing a sentence on natural persons charged with a criminal offense. It focuses on the area of judicial discretion within legal limits for imposing particular sentences. It examines the purpose of sentences, especially with regard to its preventive (educational) as well as repressive function in relation to the offender. The thesis deals with the factors that a judge should take into account when considering the type of sentence and penalty with respect to both the preventive and repressive purpose of the sentence. The purposes are expanded on in the parts concerning imprisonment, financial penalty and expulsion.

The thesis consists of eight chapters. The first one provides a general introduction to the principles of imposing sentences and the system of sentences, including the issue of a sentence purpose. In the second chapter, the author examines the application of principles of imposing sentences in relation to one offender. In this part, the author concentrates on cumulative sentences, in particular alternative ones, i.e. those with a predominantly educational function. Likewise, the author considers the effect of this type of sentences on correcting the behaviour of the offender who commits criminal offenses repeatedly, and also the limits of courts in case of considering the offender's criminal record when imposing other sentences.

In the third chapter, the author looks into applying principles of imposing sentences in simplified proceedings. The aim is to evaluate the specifics of this type of procedure related to the application of these principles stemming from its difference and related to certain specifics that concern prosecuted suspects. Apart from that, the author briefly addresses the development of the legislation of a simplified proceeding since 1.1. 1970 in order to gain a better understanding of the implementation of this institute in the Czech legal order.

In chapters five to eight, the author deals with specific types of sentences, i.e. imprisonment, financial penalty and expulsion. Drawing on his experience as a judge, he aimed to point to the possibility of incorrect judicial discretion, which can lead to an inappropriately chosen sentence or a cumulative one. As regards imprisonment, the author examined the institute of parole and house arrest as means of "mitigating" an imposed sentence, depending on how the sentence purpose has been fulfilled so far,

the purpose being correcting the behaviour of the offender, and also depending on the offender's ability to live an upright life after the end of the imprisonment.

Keywords: criminal punishment, expulsion, fine, imprisonment, purpose of punishment